

LAURA OLSÉN

ARKTISTA TURVALLISTAMISTA

A5 -valtioiden arktisten strategioiden analyysi Kööpenhaminan
koulukunnan näkökulmasta

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen laitos
Kansainvälinen politiikka
Pro gradu-tutkielma
Elokuu 2012

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen laitos

OLSÉN, LAURA: Arktista turvallistamista: A5 -valtioiden arktisten strategioiden analyysi
Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma, 112 s.

Kansainvälinen politiikka

Elokuu 2012

TIIVISTELMÄ

Tutkielma käsittelee Jäämeren rannikkovaltioiden arktisissa strategioissa tapahtuvaa turvallistamista. Turvallisuuspoliittinen tilanne arktisilla alueilla on jatkuvan muutoksen kourissa, minkä vuoksi Jäämeren viiden rannikkovaltion: Yhdysvaltain, Kanadan, Norjan, Tanskan ja Venäjän toimien ja kannanottojen ymmärtäminen on ensisijaisen tärkeää tulevaisuutta ajatellen. Tutkimuksen kohteena ovat Jäämeren rannikkovaltioiden arktiset strategiat, joita analysoidaan tässä tutkielmassa Kööpenhaminan koulukunnan laajan turvallisuuden käsitteen avulla. Tutkimuksessa käytettävä metodi on laadullinen sisällönanalyysi.

Tutkimuksessa analysoidaan Kööpenhaminan koulukunnan luoman teoreettisen viitekehyksen avulla, onko Jäämeren rannikkovaltioiden arktisissa strategioissa ylipäättänsä havaittavissa turvallistamista. Tämän jälkeen analysoidaan, mitkä teemat nämä kyseiset valtiot turvallistavat, eli toisin sanoen kokevat uhkana. Analyysi tapahtuu kahdella tasolla: ensin yksittäisten valtioiden tasolla, minkä jälkeen se viedään kansainvälisen alajärjestelmän tasolle eli analysoidaan, mitkä asiat nämä valtiot kokevat yhteisinä turvallisuusuhkina. Tutkimus nojaa erityisesti Barry Buzanin, Ole Waeverin ja Juha Vuoren teoreettisiin näkemyksiin laajan turvallisuuden käsitteestä ja turvallistamisesta.

Tutkimukseni keskeisimpinä tuloksina esitän, että Jäämeren rannikkovaltioiden arktisissa strategioissa on havaittavissa turvallistamista, ja turvallistetuista teemoista löytyy useita yhtäläisyyksiä. Vahvimmin turvallistettuja teemoja ovat ihmisten aktiivisuuden/toimien lisääntyminen arktisilla alueilla ja ilmastonmuutos, jotka turvallistetaan lähestulkoon jokaisessa analyysin kohteena olevassa strategiassa.

SISÄLLYSLUETTELO

LYHENNELUETTELO	i
1. JOHDANTO.....	1
1.1. Tutkielmani rakenne	2
2. TUTKIELMANI LÄHTÖKOHDAT	5
2.1. Arktinen turvallisuus tapetilla	5
2.2. Miksi tutkin A5-valtioiden arktisia strategioita?	7
2.3. Arktisten alueiden poliittisen historian lyhytoppimäärä.....	8
3. TURVALLISUUDEN MONET KASVOT – TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
3.1. Käsitys turvallisuudesta Kööpenhaminan koulukunnan keskuudessa	11
3.2. Turvallisuuskompleksien määritelmä	15
3.3. Uudistetut turvallisuussektorit	18
3.3.1. Ympäristösektori.....	18
3.3.2. Taloudellinen sektori.....	20
3.3.3. Sotilaallinen sektori	21
3.3.4. Poliittinen sektori.....	22
3.3.5. Yhteiskunnallinen sektori.....	23
3.4. Turvallistamalla luotua todellisuutta vai todellisia uhkia?	25
3.4.1. Puheaktilla tuotettuja uhkia	27
3.5. Turvallisuusanalyysin tasoista	30
3.4.2. Analyysin taso tässä tutkimuksessa	32
4. METODI.....	34
2.1. Laadullisen tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet.....	35
2.2. Sisällönanalyysi tutkimukseni metodina	38
2.2.1. Avaimet onnistuneeseen sisällönanalyysiin	39
5. ANALYYSI.....	44
5.1. Yhdysvaltain historiaa arktisena toimijana	44
5.1.1. Analyysi Yhdysvaltain arktisesta strategiasta	46
5.1.2. NSPD-66/HSPD-25 – sanahelinää vai aitoja turvallisuusuhkia?.....	47
5.1.3. Ympäristösektori Yhdysvaltain strategiassa.....	48
5.1.4. Sotilaallinen sektori Yhdysvaltain strategiassa.....	50
5.1.5. Muut turvallisuuden sektori Yhdysvaltain strategiassa.....	52
5.1.6. Yhteenveto	53

5.2.	Kanadan historiaa arktisena toimijana.....	54
5.2.1.	Analyysi Kanadan arktisessa strategiassa turvallistetuista asioista	56
5.2.2.	Turvallistamisen tekijät Kanadan arktisessa strategiassa	57
5.2.3.	Ympäristösektori Kanadan arktisessa strategiassa.....	58
5.2.4.	Poliittinen turvallisuus Kanadan arktisessa strategiassa	59
5.2.5.	Yhteiskunnallinen turvallisuus Kanadan arktisessa strategiassa	61
5.2.6.	Yhteenveto	63
5.3.	Venäjän historiaa arktisena toimijana.....	64
5.3.1.	Venäjän arktisen strategian analyysi.....	66
5.3.2.	Turvallistamisen tekijät Venäjän strategiassa.....	67
5.3.3.	Poliittinen ja sotilaallinen sektori Venäjän arktisessa strategiassa	68
5.3.4.	Ympäristösektori Venäjän arktisessa strategiassa.....	69
5.3.5.	Muut turvallisuuden sektorit Venäjän strategiassa	70
5.3.6.	Yhteenveto	71
5.4.	Tanskan historiaa arktisena toimijana	71
5.4.1.	Tanskan kuningaskunnan arktisen strategian analyysi.....	74
5.4.2.	Tanskan strategian turvallistamisen tekijät	74
5.4.3.	Ympäristösektori Tanskan strategiassa	75
5.4.4.	Tanskan strategian turvallisuuden yhteiskunnallinen sektori	77
5.4.5.	Poliittinen sektori Tanskan strategiassa	79
5.4.6.	Yhteenveto	80
5.5.	Norjan historiaa arktisena toimijana	81
5.5.1.	Analyysi Norjan arktisesta strategiasta	83
5.5.2.	Turvallistamisen tekijät Norjan strategiassa	84
5.5.3.	Ympäristösektori Norjan strategiassa	85
5.5.4.	Yhteiskunnallinen sektori Norjan strategiassa.....	88
5.5.5.	Poliittinen ja sotilaallinen sektori	89
5.5.6.	Taloudellinen sektori Norjan strategiassa	91
5.5.7.	Yhteenveto	92
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET	94
6.1.	Analyysiin pohjautuvat johtopäätökset ja A5-valtioiden yhtenäisten turvallisuusintressien määrittäminen	94
6.1.1.	Ihmisen aktiivisuuden/toiminnan lisääntyminen arktisilla alueilla.....	96
6.1.2.	Ilmastonmuutoksen turvallistaminen A5-valtioiden arktisissa strategioissa	97
6.1.3.	Muita A5-valtioiden yhteisesti turvallistamia teemoja	99

6.2. Lopuksi	100
Loppusanat.....	103
Lähdeluettelo	104

LYHENNELUETTELO

AAC	Arktinen Atabaskien järjestö, <i>Arctic Athabaskan Council</i>
AEPS	Arktisen ympäristön suojelustrategia, <i>Arctic Environmental Protection Strategy</i>
AIA	Aleuttien kansainvälinen järjestö, <i>Aleut International Association</i>
ARPA	Vuoden 1984 Arktisen tutkimuksen ja politiikan säädös, <i>Arctic Research and Policy Act of 1984</i>
ASEAN	Kaakkois-Aasian yhteistyöjärjestö, <i>The Association of Southeast Asian Nations</i>
AWPPA	Säädös arktisten vesien saastumisen ehkäisemiseksi, <i>Arctic Waters Pollution Prevention Act</i>
EU	Euroopan Unioni, <i>The European Union</i>
GCI	Gwich'in-kansan järjestö, <i>Gwich'in Council International</i>
IARPC	Virastojenvälinen Arktinen tutkimussäädöskomitea, <i>Interagency Arctic Research Policy Committee</i>
ICC	Inuiittien sirkumpolaarinen järjestö, <i>Inuit Circumpolar Council</i>
IPY	Kansainvälinen polaarivuosi, <i>International Polar Year</i>
NATO	Pohjois-Atlantin puolustusliitto, <i>The North Atlantic Treaty Organization</i>
OAU	Afrikan yhtenäisyysjärjestö, <i>The Organisation of African Unity</i>
RAIPON	Venäjän pohjoisten alkuperäiskansojen järjestö, <i>Russian Association of Indigenous People of the North</i>
UNCLOS	Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus, <i>The United Nations Convention on the Law of the Sea</i>
USARC	Yhdysvaltain arktinen tutkimuskomissio, <i>US Arctic Research Commission</i>

1. JOHDANTO

Arktisuus, arktinen alue ja alueen politiikan tutkiminen ovat nykyään miltei muoti-ilmiö kansainvälisen politiikan tutkimuksen piirissä. En ollut tätä mieltä vielä aloittaessani tutkielmani tekoa, mutta pian kävi ilmi, että alue kiinnostaa useampia kansainvälisiä ja valtiollisia tahoja kuin voisi kuvitella. Perinteisten arktisten alueiden valtioiden ja muiden toimijoiden lisäksi aivan uudet, ennen alueen politiikan ulkopuolella pysytelleet valtiot ja tahot ovat ilmaisseet kiinnostuksensa aluetta kohtaan avoimesti. Näiden uusien toimijoiden joukkoon lukeutuvat muun muassa EU¹, NATO, YK, Kiina, Japani ja Etelä-Korea², jotka ovat kaikki kansainvälisen yhteisön keskuudessa suhteellisen merkittäviä toimijoita monellakin tapaa. Arktisilla alueilla on siis jokin tai jotain, mikä vetää kansainvälistä huomiota kasvavassa määrin puoleensa.

Näiden uusien toimijoiden lisäksi arktisella alueella vaikuttavat kuitenkin myös sen omat perinteiset valtiotason toimijat, jotka ovat alueen kahdeksan valtiota: Yhdysvallat, Kanada, Islanti, Norja, Tanska, Ruotsi, Suomi ja Venäjä. Lisäksi siellä toimivat näiden valtioiden muodostamat neuvostot: Arktinen neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto sekä tietysti alueen alkuperäiskansoja edustavat neuvostot. Kun näin laaja-alaisen joukon kiinnostus kohdistuu samalle alueelle, ei voi olla pohtimatta, mitä siitä seuraa. Joissakin artikkeleissa viitataan, että arktisilla alueilla olisi meneillään jopa niin kutsuttu ”arktinen sota”³, mutta tämä on mielestäni liian voimakas ilmaisu kuvaamaan tilannetta. Alueella on kuitenkin kilpailua esimerkiksi vapautuvista kauppareiteistä ja luonnonvaroista, ja se on kiihtymässä yhä entisestään⁴.

Miten tämä vaikuttaa alueen valtioihin, ja erityisesti Jäämeren rannikkovaltioihin⁵, jotka ovat vaikuttaneet ja saaneet toimia alueella omassa rauhassaan jo vuosisatojen ajan. Näillä valtioilla on kansainvälisten lakien nojalla kiistämätön oikeus omien alueidensa luonnonvaroihin, mutta tämä oikeus päättyy tiettyyn rajaan, ja sen jälkeen tulevat nämä muut alueesta kiinnostuneet ”lokit”, jotka

¹ Heininen & Palosaari 2010, 40.

² Numminen 2011, 27–28.

³ Englanniksi Cold Rush. Ks. esim. Heininen & Palosaari 2010, 35. Palosaari 2011, 81.

⁴ Heininen & Palosaari 2010 42-43.

⁵ Jäämeren rannikkovaltioita ovat Yhdysvallat, Kanada, Tanska, Norja ja Venäjä.

haluavat kaiken mitä vain saavat. Tällainen tilanne voidaan usein kokea uhkaavana, ja uhattuina voivat olla resurssien lisäksi myös valtion suvereniteetti ja valta-asema alueella. Omassa tutkielmassa tulenkin selvittämään, mitkä seikat alueen ”viisi suurta”, eli A5-valtiot kokevat uhiksi omalle turvallisuudelleen. Tutkimuksessani vastausta tähän kysymykseen etsitään analysoimalla A5-valtioiden arktisia strategioita Kööpenhaminan koulun teoreettisen viitekehyksen puitteissa ja laadullista sisällönanalyysia metodina käyttäen. Kööpenhaminan koulukunnan teoriaan pohjaten tutkimuksessa etsitään siis arktisissa strategioissa turvallistettuja teemoja, ja näin ollen tutkimuskysymyksiäni ovat: *Onko A5-valtioiden arktisissa strategioissa havaittavissa turvallistamista?* Ja jos turvallistamista havaitaan, *mitkä asiat turvallistetaan A5-valtioiden arktisissa strategioissa?*

Ennen varsinaisiin tutkimuksen teoria-, metodi- ja analyysiosioihin siirtymistä, keskustelen ensin kuitenkin hieman tutkielmani rakenteesta ja tutkimukseni lähtökohdista.

1.1. Tutkielmani rakenne

Tutkielmani rakenna on hyvin perinteinen. Se etenee alun lähtökohtien selventämisen jälkeen teoria- ja metodi-osioiden kautta aineiston analyysiin ja lopulta johtopäätösten tekemiseen. Tutkielmani on jaettu kuuteen ylälukuun, joiden alta löytyy useampia alalukuja kolmessa portaassa. Johdanto-luvussa esittelen ne asiat, jotka ovat oleellisia tietää ennen varsinaiseen analyysivaiheeseen siirtymistä. Näitä asioita ovat tutkimuskysymykseni, tutkielmani rakenne, sen lähtökohdat, aiheen pohjalta tehdyt aiemmat tutkimukset sekä lyhyt historiakatsaus alueen politiikasta.

Johdannon ja alun esittelyjen jälkeen esitellään tutkimuksessani käytettävän teoria, eli Kööpenhaminan koulukunnan laaja käsitys turvallisuudesta. Jotta teorian ymmärtää kokonaisvaltaisesti, on välttämätöntä avata Kööpenhaminan koulukunnan ajatuksia turvallisuussektoreista, turvallistamisesta ja puheaktiteoriasta. Oma käsitykseni turvallisuudesta ja turvallistamisesta pohjaa pitkälti Kööpenhaminan koulukunnan oppi-isien Barry Buzanin ja Ole Waeaverin näkemyksiin aiheesta. Heidän vaikutuksensa näkyvät selkeästi myös tutkielmani teoria-

luvussa⁶. Lisäksi pyrin täydentämään näiden herrojen mietteitä muiden turvallisuuden ja turvallistamisen tutkijoiden huomioilla⁷. Näin rakennan omaan tutkimukseeni parhaiten soveltuvan teoreettisen viitekehyksen.

Tutkielmani neljännessä luvussa esitellään tutkimuksessa käytettävä metodi eli tutkimusmenetelmä, joka on laadullinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysin avulla analysoin tekstidokumentteja, jotka tässä tapauksessa ovat A5-valtioiden arktisia strategioita. Etsin dokumenteista kohtia, joilla pyritään turvallistamaan eri teemoja. Valitsin metodikseni nimenomaan sisällönanalyysin, enkä esimerkiksi diskurssianalyysia, sillä tutkimuksessa ei ole tarkoitus analysoida tietyissä kohdissa ilmeneviä diskursseja, vaan huomio kiinnittyy nimenomaan sisällöllisiin seikkoihin. Tarkoitus on analysoida tekstien sisältöä, ja miten sillä pyritään konstruoimaan ihmisten käsitystä uhkakuvista arktisilla alueilla.

Kun tutkimuksen ”perustyökälyt” on esitelty, siirrytään vihdoin itse tutkimuksen analyysi-lukuun. Se on alalukujen ja sivujen määrän perustella laajin luku tässä tutkielmassa. Analyysi-luvussa analysoidaan erikseen omissa alaluvuissaan jokaisen viiden A5-valtion arktiset strategiat⁸, joihin lukeutuvat Kanadan ja Norjan kohdalla myös strategioiden toiset myöhemmin julkaistut seurantaosat⁹. Analyysiosiossa Yhdysvaltain, Kanadan, Venäjän, Tanskan ja Norjan strategiat analysoidaan sattumanvaraisessa järjestyksessä. Näiden valtioiden joukosta on vielä mahdotonta lähteä määrittämään selkeästi erottuvia alueellisia suurvaltoja, tai minkään muunlaista arvohierarkkista järjestystä, jonka mukaan valtioiden strategiat voisi järjestellä. Tästä syystä käsittelyjärjestykseni analyysissa on sattumanvarainen.

⁶ Ks. Buzan 1991. Buzan ym.1998. Waever 1995.

⁷ Muita teoria-lukuni muotoutumisen kannalta merkittäviä tutkijoita ovat mm. Kari Laitinen (1999) sekä Juha Vuori (2011).

⁸ *National Security Presidential directive/NSPD – 66, Arctic Region Policy* (The White House, Office of the Press Secretary 2009.), *Canada’s Northern Strategy: Our North, Our Heritage, Our Future* (Government of Canada 2009.), *The Norwegian Government’s High North Strategy* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006.) ja *Denmark, Greenland and Fore Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020*.(Ministry of Foreign Affairs of Denmark ym. 2011.). Venäjän kohdalla analysoin ÉALAT-sivustolla julkaistua käännöstä Venäjän arktisesta strategiasta: *Foundation of the Russian Federation’s State Policy in the Arctic until 2020 and beyond* (Burgess 2010.).

⁹ *Canada – Statement on Canada’s Arctic Foreign Policy* (Government of Canada 2010.) ja *New Building Blocks in the North: The Next Step in the Government’s High North Strategy* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.).

Ennen siirtymistä varsinaiseen analyysiin, käydään ensin läpi hieman kunkin valtion historiaa arktisena toimijana. Lisäksi esitellään tutkimuksia ja analyysyjä, joissa on käsitelty kyseisten valtioiden arktisia strategioita sekä valtioiden rooleja arktisilla alueilla. Aikaisempia tutkimuksia esitellään siis tässä tutkielmassa pitkin matkaa, mistä johtuen alussa oleva aiempaa tutkimusta käsittelevä osio ei ole kaikenkattava. Esiteltyäni valtioiden historiaa arktisina toimijoina sekä niihin liittyvää aiempaa tutkimusta esittelen myös strategioiden turvallistavat tekijät. Tämän jälkeen alkaa varsinainen analyysi. Analyysin jaottelu toteutetaan Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuussektoreihin perustuen¹⁰, eli analyysissa käydään läpi analysoitavat tekstikohdat turvallisuussektoreittain.

Varsinainen tutkimukseni analyysi on kaksivaiheinen. Ensimmäinen ja varsinainen tekstin analyysivaihe toteutetaan valtiotasolla, ja toisessa vaiheessa analysointi viedään kansainvälisen alajärjestön tasolle¹¹. Analyysin toinen vaihe sijoittuu tutkielmani viimeiseen lukuun eli Johtopäätös-osioon. Johtopäätös-luvussa analysoidaan vielä turvallisuussektoreittain, mitä yhteisiä uhkia nousee esille A5-valtioiden arktisissa strategioissa, ja mitkä seikat turvallistetaan vain yhdessä tai muutamassa strategiassa. Johtopäätös-luvun lopussa on vielä tutkimuksen ja analyysin tulokset yhteen kokoava Lopuksi -alaluku.

¹⁰ Kööpenhaminan koulukunnan määrittämät uudet turvallisuussektorit ovat: ympäristösektori, taloudellinen sektori, yhteiskunnallinen sektori, poliittinen sektori sekä sotilaallinen sektori. (Buzan ym. 1998, 7-8.) Kyseiset sektorit avataan tarkemmin tämän tutkielman aluvussa 3.3. *Uudistetut turvallisuussektorit*.

¹¹ Kansainvälinen alajärjestelmä määrittellään tarkemmin tässä tutkielmassa aluvussa 3.5. *Turvallisuusanalyysin tasoista*.

2. TUTKIELMANI LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkielmani lähtökohtia. Esittelen jonkin verran aiheesta viime aikoina tehtyä tutkimusta. Käyn myös läpi lyhyesti alueen politiikan käännteitä toisesta maailmansodasta tähän päivään.

2.1. Arktinen turvallisuus tapetilla

”Vasta, kun jää rikkoutuu, tiedät todella kuka on ystäväsi, ja kuka on vihollisesi.” (Käännös minun.)¹²

Tämä inuiittien sananlasku kuvaa tämän hetken turvallisuuspoliittista tilannetta arktisilla alueilla todella osuvasti. Sekä alueellisten että kansainvälisten toimijoiden mielenkiinto aluetta kohtaan kasvaa koko ajan. Samalla kasvaa myös huoli alueen hauraasta luonnosta ja sen ekosysteemissä tapahtuvista muutoksista. Ilmasto lämpenee alueella kaksi kertaa nopeammin kuin muualla maailmassa¹³, ja tämän ongelman pysäyttämiseksi on herätty toimimaan useilla eri foorumeilla. Jokainen arktisten alueiden valtio nostaa ilmastonmuutoksen esille omassa arktisessa strategiassaan¹⁴. Arktinen neuvosto on perustettu nimenomaan alueen ympäristöasioita hoitavaksi foorumiksi¹⁵. Lisäksi Jäämeren rannikkovaltioiden ministeritason kokouksissa käsitellään Jäämeren ympäristön tilaan liittyviä kysymyksiä¹⁶. Huoli on siis aito, sillä tulevat muutokset vaikuttavat Jäämeren ympäristön lisäksi myös alueen turvallisuuspolitiikkaan ja sen kehitykseen. Realistinen turvallisuuspolitiikan kartta arktisilla alueilla voidaan kuitenkin piirtää vasta, kun todellinen tilanne ja valtioiden pyrkimykset alueella selviävät jään sulaessa.

Arktisten alueiden turvallisuusarkkitehtuuria on tutkittu viime aikoina jo jonkin verran, ja kansainvälinen kiinnostus aihealuetta kohtaan kasvaa koko ajan. Samaan aikaan, kun oma tutkielmani valmistui, myös muualla maailmassa toteutettiin tutkimusta arktisten alueiden

¹² *“Only when the ice breaks will you truly know who is your friend and who is your enemy.”* (Conley & Kraut 2010, 1.)

¹³ Exner-Pirot ym. 2012, 1.

¹⁴ Ks. Heininen 2012.

¹⁵ Ottawan julistus 1996, 1a.

¹⁶ Ks. esim. Møller 2008.

turvallisuudesta ja ilmastonmuutoksen seurauksien vaikutuksista siihen. Tutkimusraportti *Climate Change & International Security: The Arctic as a Bellwether* julkaistiin toukokuussa 2012, ja sen laativat Rob Huebert, Heather Exner-Pirot, Adam Lajeunesse ja Jay Gullede. Julkaisussa käsitellään turvallisuutta ja turvallisuuspolitiikkaa arktisilla alueilla, mutta tutkimus keskittyy pääasiassa alueen geopolitiikkaan. Lisäksi nelikon tutkimusaineisto on huomattavasti laajempi kuin tämän tutkimuksen aineisto. Siinä analysoidaan arktisten strategioiden lisäksi myös muita dokumentteja ja valtioiden toimia vuodesta 2008 eteenpäin. Tutkimuksessa tehdään kuitenkin osittain samoja havaintoja kuin omassani, esimerkiksi ympäristöturvallisuuden painottamiseen liittyen.¹⁷ Mielestäni tämä seikka tukeekin tässä tutkimuksessa saavutettuja tuloksia.

Tammikuussa vuonna 2012 ilmestyi Heather A. Conleyn, Terry Tolandin, Jamie Krautin ja Andreas Østhagenin yhteistyössä tuottama julkaisu *A New Security Architecture for the Arctic: An American perspective*. Kyseisessä raportissa tutkitaan arktisten alueiden uutta turvallisuusarkkitehtuuria Yhdysvaltain näkökulmasta. Raportissa esitellään hyvin yksityiskohtaisesti alueen turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä, mutta itse analyysi-osio kohdistuu melko yksipuolisesti pelkästään Yhdysvaltoihin.¹⁸ Huhtikuussa vuonna 2012 ilmestyi myös toinen painos Lassi Heinisen arktisia alueita käsittelevästä laajemmasta tutkimuksesta *Arctic Strategies and Policies: Inventory and Comparative Study*, jossa analysoidaan kaikkien kahdeksan arktisen alueen valtioiden arktisten strategioiden pääprioriteetteja. Tämäkin tutkimus on tuotettu geopolitiisesta näkökulmasta, ja analyysi eroaa merkittävästi omastani, sillä omassa tutkimuksessani etsin strategioiden pääprioriteettien sijaan strategioissa turvallistettuja teemoja.¹⁹

Ainakin nämä kolme tutkimusta aiheesta ilmestyivät tämän tutkimuksen luomisprosessin aikana, mutta näiden lisäksi jo aiemmin on ilmestynyt muita arktista hallintoa ja alueen turvallisuustilannetta analysoivaa tutkimusta. Heinisen julkaisun lisäksi muita suomalaisten tutkijoiden aiheesta tuottamia tutkielmani kannalta merkityksellisiä julkaisuja ovat muun muassa Timo Koivurovan, Tanja Joonan ja Reija Shnoron (2004) toimittama *Arctic Governance*, Teemu Palosaaren ja Lassi Heinisen (2010) *Arktisen alueen toinen tuleminen: yhteistyötä vai kilpajuoksua* sekä Palosaaren ja Heinisen (2011) *Jäitä Poltellessa: Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*, vain muutamia julkaisuja nimetäkseni.

¹⁷ Exner-Pirot ym. 2012.

¹⁸ Conley ym. 2012.

¹⁹ Heininen 2012.

2.2. Miksi tutkin A5-valtioiden arktisia strategioita?

Kuten edellisissä luvuissa käy ilmi, arktisten alueiden toimijajoukkoa on nykyään todella monenkirjava. Tästä huolimatta keskityn omassa tutkimuksessani mielestäni alueen viiden suurimman toimijan, eli A5-valtioiden arktisten strategioiden analysoimiseen. Näen näiden viiden valtion olevan erityislaatuisessa asemassa jo yksin niiden geopolittisten sijaintien vuoksi, sillä ne ovat ainoat Jäämeren rannikkovaltiot. Niillä on myös UNCLOS -sopimuksen nojalla tiettyjä erityisoikeuksia alueen rannikon sekä rannikon merenpohjan varantoihin²⁰.

Arktinen neuvosto nähdään monessa lähteessä yhtenä tärkeimmistä pohjoisia ja sirkumpolaarisia asioita käsittelevänä yhteistyöfoorumina²¹, mutta sen päätökset ovat painoarvoltaan yleensä lähinnä poliittisia eivätkä ne sido valtioita kansainvälisöikeudellisessä mielessä²². Suomikin on yksi neuvoston kahdeksasta pysyvästä jäsenvaltiosta (A8-valtiot²³). Verrattuna neuvoston jäseninä oleviin A5-valtioihin, Suomi on kuitenkin haasteellisessa asemassa oman rantaviivaan puuttuessa²⁴. Suomen kanssa samassa tilanteessa ovat myös Ruotsi ja Islanti, joilla ei ole Jäämerellä rannikkoviivaa. Nämä valtiot joutuvat tulevaisuudessa panostamaan entistä enemmän arktiseen politiikkaansa, jotta säilyttäisivät vaikutusmahdollisuutensa alueella. Lisäksi A5-valtiot ovat jo aloittaneet toimia, joita voidaan tarkastella yrityksenä vahvistaa niiden omia intressejään arktisella alueella, ja täten tietyllä tavalla heikentää Arktisten neuvoston vaikutusvaltaa alueen politiikassa²⁵. Näitä toimia ovat muun muassa A5-valtioiden järjestämät Jäämeren rannikkovaltioiden ministeritason kokoukset, joista ulkopuolelle jätettiin kaikki muut yleensä Arktisen neuvoston päätöksenteossa mukana olevat tahot²⁶.

Uskon, että alueen rannikkovaltioiden asema kasvaa entisestään, kun kansainvälinen huomio keskittyy koko ajan yhä enemmän nimenomaan Jäämerellä mahdollisesti vapautuviin uusiin

²⁰ Ks. UNCLOS 1982.

²¹ Valtioneuvoston kanslia 2010, 9.

²² Emt., 35.

²³ Arktisen neuvoston kahdeksan pysyvää jäsenvaltiota ovat: Suomi, Ruotsi, Norja, Tanskan Kuningaskunta, Islanti, Kanada, Yhdysvallat ja Venäjä. Näistä valtioista käytetään myös lyhennettä A8-valtiot.

²⁴ Numminen 2011, 29.

²⁵ Heininen & Palosaari 2010, 41.

²⁶ A8-valtioiden lisäksi Arktisessa neuvostossa yleensä edustettuina ovat myös kuusi alueen alkuperäiskansoja edustavaa neuvostoa: *AIA*, *AAC*, *GCI*, *ICC*, *Saami Council* ja *RAIPON*. (Arctic Council 2012a.)

kulkuväyliin ja ennen saavuttamattomissa olleisiin luonnonvaroihin²⁷. Tämän vuoksi A5-valtioiden turvallisuuspolitiikan ymmärtämisen on erittäin relevanttia arktisten alueiden tulevaisuutta ajatellen. Tässä tutkielmassa on tarkoitus selventää, mitkä asiat nämä viisi valtiota kokevat uhkana alueella nyt ja tulevaisuudessa niiden laatimien arktisten strategioiden pohjalta. Ymmärtämällä näiden valtioiden käsityksiä niitä uhkaavista tekijöistä voidaan paremmin ymmärtää ja mahdollisesti myös jollakin tasolla ennakoida A5-valtioiden poliittisia liikkeitä.

Tutkimukseni hypoteesina siis on, että kansainvälisen arktisille alueille kohdistuvan kiinnostuksen lisääntyessä myös Jäämeren rannikkovaltioiden kokemat uhat ovat lisääntyneet, ja tuodakseen ne myös kansainvälisen yleisön tietoisuuteen näitä uhkia pyritään turvallistamaan A5-valtioiden omissa arktisissa strategioissa. Nämä uhkakuvat olisivat siis löydettävissä A5-valtioiden arktisista strategioista, ja näin ollen strategioissa olisi havaittavissa turvallistamista.

2.3. Arktisten alueiden poliittisen historian lyhytoppimäärä

Pitkään historiassa arktisia alueita pidettiin kaukaisena periferiana²⁸. Nykyään tilanne on kääntynyt pääläelleen, ja alue on kansainvälisen huomion polttopisteessä. Se, mitä käsitetään sanalla *arktinen*, on muuttunut vuosien saatossa. Ennen tällä pelkästään maantieteelliseen alueeseen viittaavalla termillä viitataan nykyään enemmänkin poliittiseen alueeseen. Tämä käsitteen merkityksen muutos tapahtui karkeasti ottaen toisen maailmansodan ja Kylmän sodan aikana, ja erityisesti jälkimmäisen aikana, jolloin alueella oli meneillään selkeä vastakkainasettelu Yhdysvaltain ja silloisen Neuvostoliiton välillä. Kylmän sodan aikana mukaan poliittiseen kuvioon astuivat myös viisi muuta alueen valtiota Norja, Tanska, Islanti, Suomi ja Ruotsi.²⁹ Näkemyseroista riippuen näiden viiden uuden toimijan nähdään joko yhdistyneen omaksi epäviralliseksi liittoumakseen itä-länsijännitettä vastaan³⁰ tai valinnee puolensa siten, että Suomen nähdään asettuneen Neuvostoliiton rintamaan, ja NATO-valtioiden muodostaneen oman rintamansa.³¹ Tarkastelepa tilannetta kummasta

²⁷ Valtioneuvoston kanslia 2010, 19–26.

²⁸ Keskitalo 2004, 3.

²⁹ Emt., 4-5.

³⁰ Emt., 5.

³¹ Exner-Pirot ym. 2012, 15.

vinkkelistä tahansa, sen seurauksena nämä uudet toimijat ajautuivat kuitenkin myös itse mukaan alueen turvallisuuskonfliktiin³².

1970- ja 1980-lukuja pidetään arktisten alueiden muodostumiselle tärkeänä aikana, sillä tuolloin alettiin luoda pohjaa yhteisten unelmien saavuttamiselle alueella.³³ Gorbatschovin vuonna 1988 pitämä Murmanskin puhe voidaan nähdä eräänlaisena uuden aikakauden alkuna alueella. Puheessa painotettiin vastakkainasettelun sijaan yhteistyön merkitystä myös muilla kuin pelkästään sotilaallisella sektorilla.³⁴ Näiden tapahtumien jälkeen 1990-luvulla alettiin elää arktisen yhteistyön ”kulta-aikaa”. Tämän yhteistyön aiheuttaman hurmoksen vallassa alettiin jopa käyttää yleisesti slogaania ”*Arktiksen aika*” (Käännös minun)³⁵, ja kyseisellä vuosikymmenellä perustettiin myös Arktinen neuvosto.

Käsitteen *turvallisuus* merkitys on vaihdellut laidasta laitaan arktisilla alueilla. 1980-luvulla alueen turvallisuuskeskustelu oli pitkälti liitännäinen ydinasevapauteen. Erityisesti Suomi, Ruotsi ja Islanti ajoivat aktiivisesti politiikkaansa, jonka päämääränä oli tehdä alueesta ydinasevapaa. 1990-luvulla pinnalle nousi uusi turvallisuuden diskurssi – ympäristöuhat, jotka olivat liitännäisiä sotilaalliseen sektoriin.³⁶ Muun muassa entisen Neuvostoliiton aikaiset ydinsukellusveneet olivat äärimmäisen huonossa kunnossa Venäjän Jäämeren satamissa, ja aiheuttivat uhan arktisten alueiden ainutlaatuiselle ekosysteemille. Lisäksi huolta aiheutti pysyvien orgaanisten yhdisteiden (Pop-yhdisteet) leviäminen arktisille alueille, millä on haitallisia vaikutusta ympäristön lisäksi myös alueen väestölle.³⁷ Arktisilla alueilla tapahtui siis 1990-luvulla politiikassa selkeä muutos, sillä uudet asiat nostettiin turvallisuuskeskustelun keskiöön, toimijoiden määrä kasvoi ja toiminta monimuotoistui merkittävästi. Kyseisellä vuosikymmenellä oli niin kutsuttu ensimmäinen arktinen buumi³⁸, jonka aikana tähdättiin yhteistyöhön, ja alueen toimijat pyrkivät hoitamaan politiikkaansa sen kautta.

³² Keskitalo 2004, 5.

³³ Emt., 6.

³⁴ Åtland 2008, 300.

³⁵ ”*Age of the Arctic*”. (Heininen 2004, 28-29)

³⁶ Heininen 2004, 38–39.

³⁷ Exner-Pirot ym. 2012, 15.

³⁸ Palosaari & Heininen 2010, 35.

2000-luvulle siirryttäessä tilanne alueella on monimutkaistunut, ja toimijoiden joukko kasvaa koko ajan. Jotkut tutkijat näkevät, että nyt olisikin meneillään jo toinen arktinen buumi³⁹. Vielä on kuitenkin mahdotonta arvioida tätä toista buumia samalla tavalla kuin ensimmäistä. Selvää kuitenkin on, että toimijoiden määrän kasvaessa ja monipuolistuessa, myös turvallisuuskäsitykset muuttuvat, ja sitä kautta alueen toimijoiden käsitykset alueeseen kohdistuvista uhista. Vaikka alueen toimijat yhä edelleen puhuvat yhteistyöstä, voidaan juurikin A5-valtioiden järjestämät omat ministeritason kokoukset tulkita myös rantavaltioiden toimenä vahvistaa niiden omia intressejä alueella, ja heikentää Arktisen neuvoston ja muiden toimijoiden asemaa⁴⁰. Tulkintoja on yhtä monta kuin on tulkitsijoita. On kuitenkin selvää, että alueen turvallisuuspoliittinen tilanne on mielenkiintoinen ja jokseenkin ennalta arvaamaton, ja siksi sen tutkiminen nyt on erityisen tärkeää.

³⁹ Palosaari & Heininen 2010, 36.

⁴⁰ Emt., 41-42.

3. TURVALLISUUDEN MONET KASVOT – TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys rakentuu käsitteiden turvallisuus ja turvallistaminen ympärille. Turvallisuudella en ymmärrä viitattavan pelkästään käsitteen sotilaallisiin ja poliittisiin aspekteihin, vaan mielestäni sen merkitys on laajempi. Avaan turvallisuus-käsitettä Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta, sillä koulukunnan luoma teoreettinen tulkinta voidaan nähdä edelläkävijänä nykyiselle laajan turvallisuuden määritelmälle. Koulukunnan oppi-isiä ovat muun muassa Barry Buzan ja Ole Wæver⁴¹. Heidän kirjoituksiinsa tulen itsekin nojaamaan muodostaessani pohjaa turvallisuuden tulkinnalle tutkimuksessani. Seuraavissa alaluvuissa esittelen Kööpenhaminan koulukunnan käsitystä turvallisuudesta ja turvallistamisesta, näiden käsitteiden teoretisointiin kohdistuvaa kritiikkiä ja sitä, miten näen koulukunnan oppien olevan sovellettavissa tässä tutkimuksessa. Tässä yhteydessä pyrin myös määrittelemään tarkemmin koulukunnan sanastossa esiintyviä käsitteitä. Oman työni kannalta tärkeitä teoreettisia käsitteitä ovat turvallisuus, turvallistaminen, puheakti, turvallisuussektorit ja turvallisuuskompleksi. Näihin pureudutaan tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

3.1. Käsitys turvallisuudesta Kööpenhaminan koulukunnan keskuudessa

Kansainvälisen politiikan tutkimuksen keskuudessa on useita erilaisia tapoja ymmärtää turvallisuuden käsite, esimerkiksi perinteinen eli realistinen näkemys, kriittinen näkemys, jälkimoderni näkemys, feministinen näkemys ja Kööpenhaminan koulukunnan näkemys turvallisuudesta.⁴² Kööpenhaminan koululunta näkee turvallisuuden hyvin suhteellisena käsitteenä.⁴³ Se on pyrkinyt laajentamaan turvallisuusajattelua yhdistämällä objektiivisen ja konstruktivistisen ajattelumallin⁴⁴, ja tuomalla turvallisuus-käsitteen piiriin uusia turvallisuuden sektoreita sotilaallisen ja poliittisen sektoreiden rinnalle⁴⁵. Konstruktivismilla on vahva ontologinen ote tutkimuksessani, sillä oman ajatteluni lisäksi se vaikuttaa selkeästi myös Kööpenhaminan koulukunnan muodostamaan käsitykseen turvallisuudesta, turvallistamisesta ja näiden käsitteiden

⁴¹ Laitinen 1999, 95.

⁴² Emt., 95.

⁴³ Buzan 1991, 187.

⁴⁴ Laitinen 1999, 95.

⁴⁵ Buzan ym. 1998, 21–23.

ympärille rakentuvan politiikan muotoutumisesta⁴⁶. Koulukunnan edustajien mukaan on oleellista pohtia sitä, mitä turvallisuus tekee tai mitä saadaan aikaan puhumalla ja tekemällä turvallisuutta. Kaikkea energiaa ei pitäisi keskittää pelkästään itse käsitteen tarkoituksen määrittämiseen.⁴⁷ Näistä uudistamishaluistaan huolimatta koulukunta on kuitenkin säilyttänyt valtion turvallisuusajattelunsa keskiössä⁴⁸, mikä palvelee omaa tutkimustani, koska tarkastelen valtioita keskeisinä toimijoina.

Laajan turvallisuuden määritelmän alkuperäinen tarkoitus oli vastata perinteiselle turvallisuuskäsitykselle asetettuihin haasteisiin, ja muodostaa uusi kattavampi käsitys turvallisuudesta laajentamatta turvallisuus-käsitteen käyttöä kuitenkaan kaikille yhteiskunnan osaluueille.⁴⁹ Erityisesti teoksessa *Security: A New Framework for Analysis* Barry Buzan, Ole Waever ja Jaap de Wilde pyrkivät vastamaan feministisen tutkimuksen, rauhantutkimuksen ja taloustutkimuksen piiristä kumpuavaan kritiikkiin, ja siirtämään turvallisuuskäsitystä pois pelkältä sotilaalliselta ja poliittiselta sektorilta.⁵⁰

Kylmän sodan päättymisen myötä on tapahtunut selkeää edistystä siirtymisessä kapeasta turvallisuuskäsityksestä sen laajempaan määritelmään⁵¹. Aikaisemmin *turvallisuus* kansainvälisissä suhteissa ymmärrettiin usein perinteisen sotilaallisen perspektiivin kautta. Perinteisten ajatusten mukaisesti uhka valtion turvallisuutta kohtaan nähdään oikeuttavana tekijänä erityisten toimenpiteiden käyttämiseksi uhan poistamiseksi. Kööpenhaminan koulukunta pyrkii puolestaan määrittelemään turvallisuudelle laajemman agendan lähtemällä liikkeelle uudelleen määrittelemällä käsitteiden *olemassa oleva uhka* ja *häätätoimenpiteet* merkitykset. Toisin kuin perinteisesti, koulukunnan edustajat näkevät, että jokaisella turvallisuuden sektorilla⁵² on omat erityisesti uhatuiksi koetut objektit. Esimerkiksi poliittisella sektorilla uhattuna voi olla valtion suvereniteetti, jolla voi olla useampia uhkaavia tekijöitä. Olennaista on siis ymmärtää, että jokaiselta

⁴⁶ Buzan ym. 1998, 19.

⁴⁷ Vuori 2011, 103.

⁴⁸ Laitinen 1999, 141.

⁴⁹ Emt., 142.

⁵⁰ Buzan ym. 1998, 1.

⁵¹ Emt., 2.

⁵² Kööpenhaminalaisen koulukunnan viisi turvallisuuden sektoria ovat: sotilaallinen sektori, ympäristö sektori, taloudellinen sektori, yhteiskunnallinen sektori ja poliittinen sektori (Ks. Buzan ym.1998, 49–162.)

Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemältä turvallisuussektorilta voidaan löytää selkeästi omat uhattuna olevat objektit ja näiden objektien erityiset uhkatekijät.⁵³

Traditionalistit näkevät näin laajassa ja epämääräisessä turvallisuuden käsitteen määrittelemisessä riskin, että käsite politisoituu, ja turvallisuus aletaan yhdistää myös universaalisti hyviin asioihin, joihin sitä ei välttämättä tulisi yhdistää.⁵⁴ Asioiden liittäminen turvallisuuteen on aina poliittinen päätös, jonka taustalta voidaan löytää useita erilaisia motiiveja ja poliittisia merkityksiä.⁵⁵ Kööpenhaminan koulukunnan edustajien tarkoituksena ei kuitenkaan jatkossa ole alkaa määrittää jokaista uhkaa tai ongelmaa turvallisuuskäsitteen piiriin, vaan käsitteeseen yhdistettävien asioiden tulee täyttää tietyt kriteerit. Tietyn asian tai uhan, jonka toimija (esimerkiksi valtio) turvallistaa, on oltava olemassa oleva uhka. Tämä oikeuttaa toimijalta hätätoimia, jotka voivat ylittää sallitut normaalit toimintanormit.⁵⁶ Koulukunnan edustajat myöntävät, että tietyillä sektoreilla uhattujen objektien ja uhkakuvien yksiselitteinen määrittäminen on huomattavasti haastavampaa kuin esimerkiksi perinteisillä sotilaallisella tai poliittisella sektorilla, sillä tietyillä sektoreilla on monia eritasoisia vaikuttavia tekijöitä, joiden vaikutukset voivat ulottua sekä mikro- että makrotasolle.⁵⁷ Otan traditionalistien kritiikin huomioon analyysissäni, ja suhtaudun tutkimuksessani selektiivisesti siihen, mitkä asiat tulkiten turvallistetuiksi.

Waever jatkaa Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuuskäsityksen laajentamista vieläkin pidemmälle, ja keskittyy useissa teoksissaan määrittelemään turvallisuutta puheaktiteorian kautta. Hän näkee sanan *turvallisuus* sanana ja käsitteenä, ja tiedostaa käsitteen historian sille asettamat konnotaatiot. Waever haluaa tietoisesti muuttaa ihmisten ymmärrystä käsitteen merkityksestä ja puhuu turvallistamisen lisäksi myös epäturvallistamisesta. Hän painottaa, ettei turvallisuutta tulisi jatkossa yhdistää mielivaltaisesti aivan kaikkeen, vaikka turvallisuuden käsitettä on haluttu 1980-luvulta asti laajentaa kattamaan muutkin toimijat kuin pelkästään yksittäiset valtiot.⁵⁸ Hän kritisoi muun muassa Johan Galtungin ja Jan Obergin yritystä viedä turvallisuus-käsitteen analysointia valtiotasolta yksilötasolle, ja liittää sen ihmisen perustarpeiden kuten vapauden, selviytymisen, identiteetin ja kehityksen turvaamiseen. Waever ei näe tällaista lähestymistapaa välttämättä

⁵³ Buzan ym. 1998, 21–23.

⁵⁴ Emt., 4.

⁵⁵ Vuori 2011, 107.

⁵⁶ Buzan ym. 1998, 5.

⁵⁷ Emt., 21–23

⁵⁸ Waever 1995, 46–47.

huonona. Hän kuitenkin korostaa, ettei turvallisuutta tulisi ymmärtää kaikki yhteiskunnan osa-alueet ja ongelmakohdat kattavana terminä.⁵⁹ Artikkelissaan *Securitization and de-securitization* Waever toteaa: ”*Turvallisuus, toisin sanoen, on tulkittava kansallisen turvallisuuden kautta.*” (Käännös minun.)⁶⁰

Waever hyödyntää turvallisuus-käsitteen määrittelemisessä myös klassisessa turvallisuuskeskustelussa esiintyvää terminologiaa kuten *kansallinen turvallisuus*, *uhka* ja *suvereniteetti*, mutta soveltaa niitä omalla tavallaan. Hän näkee, että turvallisuusongelmat muodostuvat kun tilanne kehittyy siten, että turvallisuusongelmaksi muodostuva asia tai tilanne uhkaa valtion suvereniteettia tai itsenäisyyttä.⁶¹ Omassa tutkimuksessani suhtaudun tähän Waeverin mielipiteeseen skeptisesti. Tulkitsen turvallisuusongelmaksi laveasti myös muut kuin pelkät valtion suvereniteettia tai itsenäisyyttä suoranaisesti uhkaavat asiat. Tartun enemminkin Waeverin argumenttiin, että valtio ja valtion ”eliitti” voivat itse määrittää turvallisuusongelman turvallistamalla asian puheaktin avulla⁶².

Waever ei ymmärrä turvallisuutta yksinomaan positiivisena käsitteenä yleiskielessä. Artikkelissaan hän huomauttaa, että yleensä tämän käsitteen käyttö tarkoittaa sitä, että on olemassa jokin turvallisuutta uhkaava ongelma. Muutoinhan turvallisuutta ei nostettaisi puheaktissa esille. Hän muistuttaa myös, että käsite *turvattomuus*, joka usein arkipäivän puheissa ymmärretään turvallisuuden vastakohtana, on itse asiassa vain saman prosessin eri vaihe. Turvattomuudella nimittäin viitataan siihen, että on olemassa turvallisuutta uhkaava ongelma, mutta siitä selviämiseksi ei vielä ole löydetty ratkaisua.⁶³

Kööpenhaminan koulukunta on saanut paljon kiitosta yrityksestään laajentaa turvallisuuden käsitettä, mutta se on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä. Sen luomassa teoriassa katsotaan yhä edelleen olevan lukuisia sisäisiä ristiriitoja, ja muun muassa sen luomaa käsitteistöä ei ole teoretisoitu riittävästi. Lisäksi puheaktille annettu liiallinen semanttinen painoarvo on saanut osakseen epäilyjä.⁶⁴ Ymmärrän erityisesti Kööpenhaminan koulukunnan käsitteistön teoretisointia

⁵⁹ Waever 1995, 48-49.

⁶⁰ ”*Security, in other words, has to be read through the lens of national security.*” (Emt., 48-49.)

⁶¹ Emt., 51-54.

⁶² Emt., 54-55.

⁶³ Emt., 56-57.

⁶⁴ Stritzel 2007, 358.

koskevan kritiikin, sillä koulukunnan teoreettiset määritelmät ovat usein hyvin laveita. Seuraavaksi pyrin kuitenkin avaamaan tarkemmin jo tämän alaluvun tekstissä vilahtaneita käsitteitä kuten turvallisuuskompleksit, analyysin tasot, turvallisuuden sektorit, turvallistaminen ja puheakti.

3.2. Turvallisuuskompleksien määritelmä

Turvallisuuskompleksi on yksi keskeinen käsite Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusajattelussa. Klassisen turvallisuuskompleksin teorian mukaan turvallisuuden alueiden toiminnan logiikka perustuu siihen, miten yhteisöt näkevät toisensa suhteessa uhkiin ja heikkouksiin. Suhteuttaminen muihin toimijoihin on oleellista, sillä yhden toimijan osalta olisi hyvin vaikeaa lähteä määrittämään sen kokemia turvallisuusuhkia, jos se ensin eristettäisiin täysin sitä ympäröivästä yhteisöstä, eli tässä tapauksessa turvallisuusyhteisöstä.⁶⁵ Klassinen turvallisuuskompleksiteoria asettaa alueellisten alajärjestelmien olemassaolon turvallisuusanalyysin kohteeksi, mutta nostaa silti valtion avaintoimijaksi sekä poliittisella että sotilaallisella sektorilla.⁶⁶ Turvallisuuskompleksi syntyy siis toisin sanoen yksittäisten valtioiden välisestä vuorovaikutuksesta.⁶⁷ Tämän teoreettisen viitekehyksen tarkoitus on korostaa alueellisten turvallisuuteen liittyvien suhteiden välistä tietyn asteista autonomiaa.⁶⁸

Turvallisuuskompleksissa valtioiden välinen suhde on anarkistinen, mutta valtiot ovat kuitenkin jakautuneet pienemmiksi alueellisiksi ryhmittymiksi, jotka on nimetty omiksi turvallisuuskomplekseikseen. Useimmat valtiot kokevat suurimmaksi turvallisuusuhakseen maantieteellisesti lähimpänä olevat valtiot. Tästä johtuen turvallisuuskompleksi muodostuu usein tietyn alueen valtioista, joiden välillä on tiivistä alueellista vuorovaikutusta.⁶⁹ Teoksessa *Security: A New Framework for Analysis* turvallisuuskompleksi määritellään seuraavasti: ”[...] ryhmä valtioita, joiden suurimmat turvallisuuskäsitykset ja huolet ovat niin linkittyneitä toisiinsa, että niiden

⁶⁵ Buzan ym. 1998, 10-11.

⁶⁶ Emt., 11.

⁶⁷ Buzan 1991, 191.

⁶⁸ Buzan ym. 1998, 11.

⁶⁹ Emt., 11.

kansallisia turvallisuusongelmia ei voida järkevästi analysoida tai ratkaista erillisinä toisistaan.”
(Käännös minun.)⁷⁰

Edellä esitetyn määritelmän mukaan A5-valtioiden muodostama alueellinen kansainvälinen alajärjestelmä voidaan luokitella turvallisuuskompleksiksi. On kuitenkin muistettava, että turvallisuuskompleksin muodostavat toimijat eivät itse voi määrittää muodostavansa turvallisuuskompleksin, vaan turvallisuuskompleksin määrittäminen on tutkijan vastuulla⁷¹. Tällaisen kompleksin tunnistamiseen liittyy oleellisesti se, että tutkija pystyy määrittämään valtioiden välisen turvallisuusvuorovaikutuksen ilmentymisen asteen ja luonteen.⁷² Luonteen ja kompleksin rakenteen määrittämisessä on aluksi oleellista erottaa, perustuuko sen toiminta sopuun vai vihamielisyyteen kompleksin yksiköiden välillä. Lisäksi on huomioitava, miten valta on jakaantunut yksiköiden välillä.⁷³ Tarkastelua voidaan myös syventää määrittelemällä, onko kyseessä alemman vai ylemmän tason turvallisuuskompleksi. Alemman tason kompleksi koostuu paikallisista valtioista, joiden valta on suhteellinen eikä juuri ulotu niiden lähiympäristön ulkopuolelle. Ylemmän tason kompleksissa on mukana myös oman aikansa suurvaltoja.⁷⁴ A5-valtioiden muodostamaa turvallisuuskompleksia voidaan siis perustellusti pitää ylemmän tason kompleksina, sillä siihen kuuluvat muun muassa Yhdysvaltain ja Venäjän kaltaiset toimijat.

Turvallisuuskompleksien avulla Kööpenhaminan koulukunta pyrkii selittämään miten turvallisuusrakenteet muotoutuvat.⁷⁵ Kari Laitisen mukaan klassisen turvallisuuskompleksin avulla voidaan tutkia juurikin alueellisen turvallisuuden problematiikkaa⁷⁶, mikä on oman työni kannalta oleellista keskittyessäni Arktisen alueen valtioihin. Kompleksit nähdään väliaikaisina eikä niinkään pysyvinä ilmiöinä kansainvälisessä politiikassa. Ne muodostavat hetkellisesti oman yhteisönsä kansainvälisten suhteiden anarkiassa, ja niiden sisällä vallitsee tietyllä tapaa toimijoiden oma sisäinen anarkiansa.⁷⁷ Kompleksin sisällä tapahtuu kokoajan pieniä muutoksia, jotka joko pyrkivät säilyttämään kompleksin rakenteen tai muuttamaan sitä. Buzan on kategorisoinut mahdolliset muutokset neljään eli kategoriaan: status quon ylläpitämiseen, sisäiseen muutokseen, ulkoiseen muutokseen ja korvautumiseen. Status quon säilyttävällä muutoksella tarkoitetaan kompleksin

⁷⁰ “[...]a set of states whose major security perceptions and concerns are so interlinked that their national security problems cannot reasonably be analyzed or resolved apart from one another.” (Buzan ym. 1998, 12.)

⁷¹ Emt., 34.

⁷² Buzan 1991, 192.

⁷³ Emt., 211.

⁷⁴ Emt., 195.

⁷⁵ Laitinen 1999, 141.

⁷⁶ Emt. 145.

⁷⁷ Buzan ym. 1998, 13. Buzan 1991, 221.

sisäistä voimasuhteiden muutosta, joka ei kuitenkaan uhkaa vallitsevaa tilaa alueella. Sisäisellä muutoksella Buzan viittaa muutokseen, joka tapahtuu turvallisuuskompleksin sisällä, mutta muuttaa merkittävästi kompleksin sisäisiä voimasuhteita. Ulkoinen muutos viittaa kompleksin oleellisen rakenteen muuttumiseen joko kompleksin laajenemisen tai kutistumisen seurauksena. Korvautumisella tarkoitetaan ulkoisen voiman suoranaista vaikuttamista kompleksiin siten, että sen rakenteet ja alkuperäinen järjestys tuhoutuvat.⁷⁸

Nähdäkseni arktisten valtioiden, erityisesti A5-valtioiden, välillä ei ole muodostunut mitään tiettyä hierarkkista järjestystä eikä millään toimijalla ole vielä selkeää alueellista supervaltaroolia. Suhdetta A5-valtioiden välillä voisi kuvailla anarkiana. A5-valtioiden muodostaman turvallisuuskompleksin sisällä tapahtuvat muutokset tähtäävät pääasiassa status quon säilyttämiseen alueella, ja nimenomaan toisenlaisten muutosten estämiseen. En myöskään näkisi muodostunutta ryhmittymää välttämättä pysyvänä turvallisuuskompleksina. Enemminkin se on yhteisö, joka on muotoutunut tilanteen pakosta, ja sitä ylläpidetään niin kauan kuin siihen kuuluvat valtiot näkevät sen oman turvallisuutensa kannalta välttämättömäksi.

Kuten yleensäkin turvallisuusajatteluun, myös turvallisuuskompleksien määritelmään Kööpenhaminan koulukunta pyrkii tuomaan oman lisänsä ja laajentamaan sen kattamaan myös uudet turvallisuuden sektorit. Perinteisessä turvallisuuskompleksi-ideassa keskitytään pääasiallisesti poliittisen ja sotilaallisen sektorin analysointiin, mutta Buzan kumppaneineen haluaa laajentaa määritelmää myös tässä suhteessa kehittämällä homogeenisen ja heterogeenisen turvallisuuskompleksin käsitteet. Homogeenisessä turvallisuuskompleksissa keskitytään vain yhteen sektoriin. Heterogeenisessä turvallisuuskompleksissa voidaan taas käsitellä yhden kompleksin sisällä useampia turvallisuussektoreita, ja näiden sisällä voi olla valtioiden lisäksi muitakin toimijoita.⁷⁹

⁷⁸ Buzan 1991, 216-221.

⁷⁹ Buzan ym. 1998, 15-16.

3.3. Uudistetut turvallisuussektorit

Laajan turvallisuuden teoretisoinnin yhteydessä Kööpenhaminan koulukunta esittelee myös uudet turvallisuussektorit, joiden avulla voidaan identifioida vuorovaikutuksen tapoja. Uudet sektorit ovat taloussektori, yhteiskunnallinen sektori, ympäristösektori, poliittinen sektori ja sotilaallinen sektori. Karkeasti määriteltynä sotilaallisella sektorilla kyse on voimallisen pakon suhteesta ja poliittisella sektorilla auktoriteettien hallintostatusten tai -tunnustusten suhteesta. Taloudellinen sektori käsittelee kaupan, tuotannon ja rahoitusten välistä suhdetta. Yhteiskunnallinen sektori käsittelee kollektiivista identiteettiä. Ympäristösektori kattaa inhimillisten aktiviteettien ja planeettamme biosfäärin väliset suhteet. Buzan ja kumppanit painottavat myös, että monisektorinen lähestymistapa on mahdollinen, mutta valtioiden lisäksi myös muut toimijat on huomioitava.⁸⁰ Tutkimuksessani käytän multisektorialista lähetysmäistapaa, sillä mielestäni A5-valtiot kokevat turvallisuuteensa kohdistuvia uhkia useammalla kuin pelkästään yhdellä luetelluista sektoreista.

Buzan ja kumppanit varoittava, ettei turvallisuusanalyysia kuitenkaan tulisi tehdä jaottelemalla maailmaa jo ennakolta tiettyihin sektoreihin, joita tutkimusaineistosta etsitään. Tämä voi johtaa analyysin pinnallisuuteen, ja aineistossa tärkeiksi turvallisuusuhiksi määriteltyjen asioiden laiminlyöntiin analyysissa.⁸¹ Analyysin multisektorialisuudesta huolimatta tutkimuksen etenemisen ymmärtämisen kannalta on kuitenkin oleellista määritellä jokainen sektori erikseen ja avata niitä hieman syvemmin. Tämä helpottaa myös lukijaa seuraamaan analyysiä ja ymmärtämään analyysin aikana tehtyjä valintoja. Seuraavaksi paneudun jokaiseen viiteen sektoriin yksityiskohtaisesti, ja esittelen niiden kategorisoinnin kriteerejä.

3.3.1. *Ympäristösektori*

Ympäristöturvallisuus on yksi niistä turvallisuuden sektoreista, jota tarkastelen tarkemmin omassa tutkimuksessani. Se on isossa osassa jokaisessa A5-valtioiden arktisessa strategiassa. Tämän sektorin analysoiminen on haasteellista, sillä se on uusin viidestä Kööpenhaminan koulukunnan lanseeraamista turvallisuussektoreista eikä sitä ole hiottu vielä lopulliseen muotoonsa.

⁸⁰ Buzan ym. 1998, 7-8.

⁸¹ Emt., 168-169.

Ympäristösektorilla turvallisuutta tutkittaessa voidaan erottaa selkeästi kaksi erillistä agendaa: poliittinen ja tieteellinen agenda. Vaikka nämä agendat voidaan periaatteessa erottaa toisistaan, ne voivat joskus esiintyä myös päällekkäin, ja niiden välillä on selkeitä yhteyksiä.⁸² Ympäristösektorin agendalle mahtuu todella monenkirjava lista aiheita ja tutkittavia kohteita, jotka vaikuttavat niin valtiollisella kuin globaalillakin tasolla. Tämä tekee turvallisuuden analysoinnista ympäristösektorilla entistäkin haastavampaa. Muun muassa ilmastonmuutos on nostettu viimeisten vuosikymmenten aikana agendalle vaarallisena uhkana koko planeetan turvallisuudelle⁸³, mikä on osoitus tutkimuksen kohteena olevien ilmiöiden moniulotteisuudesta.

Teoksessa *Security: A New Framework For Analysis* listataan kuusi eri aihealuetta, joiden ympärillä ympäristöturvallisuuteen liittyvät kysymykset pyörivät. Aihealueet ovat ekosysteemin häiriöt, energiaongelmat, väestöongelmat, ravinto- ja ruokaongelmat, taloudelliset ongelmat ja levottomuudet.⁸⁴ Tarkasteltaessa agendalla esiintyviä aiheita, voidaan huomata, että useat niistä eivät ole yksioikoisesti kytköksissä pelkästään ympäristöön, vaan ne rönsyilevät myös muille sektoreille.⁸⁵ Tutkimusaineistostani nousee pinnalle tältä sektorilta esimerkkinä muun muassa ekosysteemin häiriöihin ja taloudellisiin ongelmiin liittyviä ympäristöturvallisuusuhkia. Näihin lukeutuvat muun muassa energiaongelmien alle luokitellut ympäristön saastuminen ja katastrofien hallinta⁸⁶, jotka on nostettu esille myös julkisessa keskustelussa puhuttaessa Jäämeren ainutlaatuisen luonnon saastumis- ja tuhoutumisriskeistä⁸⁷. Taloudellisten ongelmien alle luokitelluista alakohdista muun muassa taloudellisen kehityksen aiheuttama rakenteellinen epäsymmetria ja epätasa-arvo⁸⁸ ovat puolestaan ilmenneet tutkimusaineistossani keskusteluissa esimerkiksi alueen alkuperäiskansojen tilanteesta. Näiden seikkojen avaamiseen ja analysoimiseen palataan myöhemmin tutkielmani analyysi-osiossa.

⁸² Buzan ym. 1998, 71–73.

⁸³ Vuori 2011, 148.

⁸⁴ Buzan ym. 1998, 74–75.

⁸⁵ Emt., 75.

⁸⁶ Emt., 74–75.

⁸⁷ Ks. esim. Valtioneuvoston kanslia 2010, 13–17.

⁸⁸ Buzan ym. 1998, 75.

3.3.2. Taloudellinen sektori

Taloudellinen sektori on sotilaalliseen ja poliittiseen sektoriin verrattuna suhteellisen uusi turvallisuusanalyysin kohde, mutta Kööpenhaminan koulukunta, erityisesti Buzan, määrittelee sitä tarkemmin jo muun muassa vuonna 1991 julkaistussa teoksessaan *People, States & Fear: an Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Taloudellisen turvallisuuden idea ja käsite nousivat poliittisen keskustelun kohteeksi jo 1940-luvun puolivälin jälkeen, mutta kylmän sodan aikana ja sen seurauksena taloudellisesta turvallisuudesta muotoutui voimakkaasti kapitalistiseen talousjärjestelmään kytköksissä oleva ilmiö. Kapitalismi on kilpaileva talousjärjestys, jossa turvallisuus on aina suhteellista. Siinä ei voida koskaan saavuttaa absoluuttista turvallisuuden tilaa, mutta toimija voi pärjätä taloudellisesti suhteessa paremmin kilpailijoihinsa nähden. Näin muodostuu jatkuva kilpa-asettelu yksiköiden välille, ja tietynlaista turvattomuutta on aina olemassa jossakin määrin. Buzan painottaa kapitalismin olevan taloudellisen turvallisuusajattelun ydin. Lisäksi hänen mukaansa tämän turvallisuussektorin ja kapitalismin tarkastelu irrallisina ilmiöinä olisi utopistista.⁸⁹

Kuten ympäristöturvallisuuden myös taloudellisen turvallisuuden käsite nähdään haastavana määrittää sen kiistanalaisuuden ja politisoitumisen vuoksi. Taloudellisen turvallisuuden ideaa voidaan lähestyä kahdelta eri kantilta. Sitä tarkastellaan joko yleisen kansallisen turvallisuuden eräänä osana tai sosiaalisten suhteiden perustana.⁹⁰ Taloudellisen turvallisuuden sektorilla näkemyksiä määrittää kuitenkin usein liberalistinen näkökulman, eli jälkimmäisenä esitetty katsantokanta. Näin ollen sen diskurssit pyörivät pitkälti epäpysyvyyden ja epätasa-arvon ympärillä.⁹¹

Buzan ja kumppanit luettelevat viisi pääasiallista taloussektorilla esiintyvää turvallisuuden diskurssia⁹²:

1) valtioiden kyky ylläpitää omaa sotilaallista kapasiteettia,

⁸⁹ Buzan 1991, 234–236.

⁹⁰ Buzan ym. 1998, 95.

⁹¹ Emt., 97.

⁹² Emt., 98.

- 2) globaalien markkinoiden hyödyntäminen poliittisten tarkoituksien saavuttamiseksi,
- 3) pelko globaalien markkinoiden entisestään epätasa-arvoistavasta vaikutuksesta,
- 4) pelko kapitalismin haittojen noususta hyötyjä suuremmiksi, massatuhoaseiden kaltaisten hyödykkeiden liikkumisesta markkinoilla tai luonnon taloudelle asettamista haasteista,
- 5) pelko talouden ajautumisesta kriisiin esimerkiksi toimijoiden kasvavan protektionistisen käyttäytymisen vuoksi.

A5-valtioiden yhteydessä ehkä suurimpina talouteen kohdistuvina turvallisuusuhkina näen toisten valtioiden protektionistiset piirteet esimerkiksi avautuvien rahtireittien suhteen. Toisaalta taas turvallisuutta mielestäni uhkaa luonnon asettamat haasteet tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksille.

3.3.3. Sotilaallinen sektori

Toisin kuin kahdella edellä esitetyillä sektoreilla, sotilaallisella sektorilla keskitytään yleensä tarkastelemaan konkreettisempia valtion kohtaamia sotilaallisia ulkoisia tai sisäisiä uhkia, joita vastaan valtio yrittää puolustautua. Valtioiden nykyinen kansainvälisen järjestyminen ja olemassaolon idea perustuu niiden suvereniteettiin eli tiettyjen alueiden ja alueella asuvien kansojen yksinoikeutettuun hallintaan. Toinen valtio on yleensä tätä suvereniteettia uhkaava tekijä, mutta ulkoisten uhkatekijöiden lisäksi myös yhteiskunnan sisäisen siviilijärjestyksen tai rauhan rikkoontuminen voivat olla uhkia valtiolle sisältäpäin. Toisten valtioiden lisäksi uhkakuvaksi voi nousta myös toimijat, jotka haluaisivat erottautua omaksi valtiokseen tai vain laajat, toista uskontokuntaa edustavat ryhmittymät.⁹³

Viime aikoina valtiot ovat nostaneet turvallisuusagendoilleen myös arvomaailmaan pohjautuvia kysymyksiä kuten ihmisoikeuksien ja sukupuolten välisen tasa-arvon puolustamisen sekä rotusyrjinnän ehkäisyn.⁹⁴ Sotilaallisesta voimankäytöstä ihmisoikeuksien puolustamisen varjolla on hiljattain saatu suhteellisen paljon näyttöä. Eräs tuoreimmista esimerkkitapauksista on Libyan tapaus, jossa NATO -joukot menivät maahan suojellakseen libyalaisia siviilejä sen omalta

⁹³ Buzan ym. 1998, 49–53.

⁹⁴ Emt., 54.

hallinnoltaan⁹⁵. Tällaisia toimia voidaan perustella vedoten muun muassa YK:n määrittelemään suojeluvastuun periaatteeseen⁹⁶ tai yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa⁹⁷ määriteltyihin jokaisen yksilön oikeuksiin⁹⁸. Myös muita periaatteita kuten vallan tasapainoa, kansainvälistä yhteisöä, ydinaseiden kaltaisten aseiden leviämisen estämistä tai kansainvälistä lakia voidaan nousta puolustamaan yleismaailmallisiin oikeuksiin tai arvoihin vedoten.⁹⁹

Sotilaallista sektoria tarkasteltaessa huomataan, että turvattomuuden tunnetta ruokkivana tekijänä on usein vihamielisyys, joka on johdettavissa uhattuna olemisen tai haavoittuvaisuuden tunteista.¹⁰⁰ Nämä tunteet voi mielestäni nähdä myös puolustusdilemman taustalla. Puolustusdilemman ydin perustuu siihen, että valtiot anarkistisessa kansainvälisessä järjestyksessä käyttävät sotilaallista voimaa oman valtionsa puolustamiseen ja ylläpitääkseen turvallisuutta laajemmin kansainvälisessä järjestelmässä. Tällainen sotilaallinen valta aiheuttaa kuitenkin vastareaktion muiden valtioiden keskuudessa, sillä myös muut valtiot ajavat omia turvallisuusintressejään. Näin muodostunut dynamiikka uhkaa sekä valtioita että kansainvälistä järjestystä.¹⁰¹ Edellä mainitut muuttujat ovat oleellisia vaikuttavia tekijöitä yleisen turvallisuusajattelun taustalla, mutta niiden lisäksi siihen vaikuttavat muutkin tekijät, kuten esimerkiksi valtioiden maantieteellinen sijainti sekä niiden historia ja politiikka¹⁰².

3.3.4. Poliittinen sektori

Poliittisen turvallisuussektorin ydin muodostuu samoin kuin sotilaallisen sektorikin, valtioiden suvereniteettia uhkaavien asioiden ympärille. Poliittinen ja sotilaallinen sektori vaikuttavatkin toisiinsa, ja usein samaa uhkaa voidaan tarkastella molempien sektoreiden kautta. Toisaalta poliittisen sektorin yhteys muihin turvallisuuden sektoreihin on ilmeinen, ja analyysia tehtäessä tutkijan on huomioitava tämä.¹⁰³ Kööpenhaminan koulukunnan edustajat ovat pyrkineet

⁹⁵ NATO 2011.

⁹⁶ YK:n yleiskokouksen päätöslauselmat 2005, artikkelit 138–140.

⁹⁷ YK:n yleiskokouksen päätöslauselmat 1948, 217 A (III).

⁹⁸ Ks. esim. NATO 2011 & Weiss 2012.

⁹⁹ Buzan ym. 1998, 55.

¹⁰⁰ Emt., 57–58.

¹⁰¹ Ks. esim. Buzan 1991, 270–271.

¹⁰² Buzan ym. 1998, 59.

¹⁰³ Emt., 141–142.

määrittämään tiettyjä määrittämistä helpottavia kriteerejä poliittisen sektorin turvallisuushille, mutta määritelmä on jälleen koulukunnalle tyypilliseen tapaan melko laaja-alainen. Poliittisina uhkina voidaan pitää muun muassa valtion organisaationaalista pysyvyyttä uhkaavia tekijöitä, joilla pyritään esimerkiksi kukistamaan vallassa oleva hallitus tai painostetaan sitä harjoittamaan tiettyä politiikkaa. Tällaisten uhkien kohteeksi joutuvat yleensä esimerkiksi kansallinen identiteetti tai valtion toimintaa ohjaava ideologia.¹⁰⁴ Toisin sanoen uhkien kohteena ovat poliittisten yksiköiden sisäinen oikeutus tai valtion ulkoinen oikeutus, eli valtion tunnustaminen.¹⁰⁵

Poliittisella sektorilla turvallisuusuhan kohde ja uhan nimittäjä ovat molemmat pääasiallisesti valtioita, mutta myös jotkut järjestelmät, kuten YK, voivat joutua uhatuiksi.¹⁰⁶ Valtioihin kohdistuessaan nämä uhat ovat huomattavasti haastavampia heikoille¹⁰⁷ kuin vahvoille¹⁰⁸ valtioille, sillä vahvojen valtioiden sisäiset rakenteet eivät ole niin hauraita kuin heikoilla valtioilla.¹⁰⁹ Toisaalta myös hieman abstraktimmat kohteet kuten kansainvälinen laki, kansainvälinen järjestys tai kansainvälinen yhteisö voivat olla poliittisesti uhattuina, jos esimerkiksi jokin taho ei hyväksy, kunnioita tai seuraa näitä tiettyjen tahojen universaaleiksi määrittelemiä normeja.¹¹⁰

3.3.5. Yhteiskunnallinen sektori

Tutkittaessa yhteiskunnallisen turvallisuuden sektoria, yhteiskunnalla viitataan identiteettiin, yhteisöjen käsitykseen itsestään ja yksilöihin, jotka kokevat olevansa yhteisön jäseniä. Turvallisuusanalyysia tehtäessä tulisi tarkastella niitä ideoita ja tapoja, joiden perusteella yksilöt voidaan katsoa kuuluvaksi johonkin tiettyyn sosiaaliseen ryhmään, jolla ei viitata yksiselitteisesti

¹⁰⁴ Buzan 1991, 118–119.

¹⁰⁵ Buzan ym. 1998, 144.

¹⁰⁶ Emt., 145–149.

¹⁰⁷ Buzan määrittelee heikkojen valtioiden määrittäviksi piirteiksi huolen valtioiden sisäisistä tekijöistä, jotka uhkaavat hallituksen turvallisuutta. Näillä valtioilla ei siis ole sisäisesti eheää ja vahvaa poliittista ja yhteiskunnallista konsensusta, joilla estettäisiin voiman käyttö valtion kotimaan politiikassa. Buzan luettelee myös muita piirteitä, jotka voisi olettaa olevan havaittavissa heikoissa valtioissa, ja näitä ovat: 1) runsas poliittinen väkivalta, 2) poliittisen poliisin näkyvä rooli kansalaisten jokapäiväisessä elämässä, 3) poliittinen konflikti valtion järjestäytymiseen vaikuttavasta hallitsevasta ideologiasta, 4) yhteisen kansallisen identiteetin puute, 5) poliittisen auktoriteetin hierarkian puuttuminen, ja 6) vahvasti valtion kontrolloima media. (Buzan 1991, 99–100.)

¹⁰⁸ Buzan määrittelee myös vahvoille valtioille ominaisia piirteitä, joita ovat: 1) kansallisen turvallisuuden pääkomponentit ovat valtion suojaaminen ulkoisilta uhilta ja häiriöiltä, 2) valtion idea, alue ja instituutiot ovat selkeästi määriteltäviä, ja 3) valtion sisäinen vallanvaihtojärjestelmä on hyvin organisoitunut, eikä näin itsessään aseta valtiota heikompaan asemaan. (Buzan 1991, 100.)

¹⁰⁹ Buzan ym. 1998, 152–153.

¹¹⁰ Emt., 154.

kansaan. Eli siinä missä suvereniteetti on sotilaallisella ja poliittisella sektorilla avainasemassa määriteltäessä uhan kohteena olevia asioita, on identiteetti keskeinen käsite analysoitaessa yhteiskunnallista sektoria.¹¹¹ Kööpenhaminan koulukunnan edustajat varoittavat yhdistämästä tai sekoittamasta yhteiskunnallista turvallisuutta kuitenkaan sosiaaliturvaan. Nämä käsitteet voivat helposti sekoittua erityisesti englannin kielessä, jossa yhteiskunnallisesta turvallisuudesta puhuttaessa käytetään termiä *societal security* ja sosiaaliturvasta puhuttaessa *social security*. Toinen huomioimisen arvoinen seikka on termien *yhteiskunnallinen* (englanniksi *societal*) ja *yhteiskunta/yhteisö* (englanniksi *society*) välinen suhde, sillä yhteiskunnalla ymmärretään usein viitattavan valtion väestöön riippumatta siitä, millainen identiteetti heillä on. Tässä yhteydessä yhteiskunnallisella kuitenkin tarkoitetaan yhteisöjä, joilla on yhteinen identiteetti.¹¹² Tällaisen yhteisön voivat muodostaa esimerkiksi heimot, klaanit, etniset ryhmät, uskonnot ja rodut.¹¹³ Arktisilla alueilla elävät alkuperäiskansat muodostavat omia yhteisen identiteetin omaavia yhteisöjä, ja he nousevat tarkemmin esille aineiston analyysini yhteydessä.

Yhteiskunnallisen turvallisuuden yleisimmiksi uhiksi ovat Kööpenhaminan koulukunnan mukaan nousseet muuttoliike, horisontaalinen ja vertikaalinen kilpailu sekä väestökato.¹¹⁴ Muuttoliike voi vaikuttaa yhteisön identiteettiin, jos yhteisöön tulee yhtäkkiä paljon uusia jäseniä, joilla on erilainen identiteetti. Toisaalta yhteisön jäsenmäärän yhtäkkäinen vähentyminen voi vaikuttaa negatiivisesti yhteisön identiteetin säilymiseen. Horisontaalisella kilpailulla viitataan esimerkiksi vieraan kulttuurin tai kielen kilpailevaan vaikutukseen yhteisön sisällä. Uusi kulttuuri tai kieli voi kilpailla yhteisön alkuperäisen identiteetin taustalla vaikuttavan kulttuurin kanssa ja jopa syrjäyttää sen. Vertikaalisella kilpailulla puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi alueellisen integraation tai separatisti liikkeiden vaikutuksia yhteisön identiteettiin. Vertikaalissa kilpailussa kysymys on siis toisin sanoen siitä, kuinka laajaksi yhteisön identiteetti tulisi määrittää. Väestökato voi johtua useista eri syistä kuten taudeista, sodasta, nälänhädästä tai luonnon katastrofeista.¹¹⁵ Yhteisöt voivat reagoiden näihin yhteiskunnallisen turvallisuuden uhkiin eri tavoin. Yhteisöissä joko pyritään nostamaan uhka kansalliselle poliittiselle agendalle tai pidetään se pelkästään oman yhteisön sisällä.¹¹⁶

¹¹¹ Buzan ym. 1998, 119.

¹¹² Ks. Emt., 120.

¹¹³ Emt., 123.

¹¹⁴ Emt., 121.

¹¹⁵ Ks. Emt., 121.

¹¹⁶ Emt., 122.

Edellä olen esitellyt Kööpenhaminan koulukuntaa ja heidän käsitystään turvallisuudesta ja sen rakentumisesta. Seuraavaksi määritän *turvallistaminen*-käsitettä, joka on yksi Kööpenhaminan koulukunnan teorian ja oman tutkimukseni oleellisimpia käsitteitä. Seuraavissa alaluvuissa esittelen myös turvallistamisen tutkimiseen tärkeänä osana liittyvää puheaktiteoriaa ja turvallistamisen tasoja, jotka toimivat myös eräänlaisena metodologisena pohjana turvallisuustutkimuksessa.

3.4. Turvallistamalla luotua todellisuutta vai todellisia uhkia?

Kööpenhaminan koulukunta pyrkii selittämään, miten uudesta asiasta ylipäättänsä tulee uhkakuva turvallisuudelle. Tässä prosessissa oleelliseksi käsitteeksi nousee *turvallistaminen*. Koulukunnan edustajien mukaan turvallistaminen on politisoinnin äärimuoto. Turvallistamisessa on siis kyse jonkin asian tai tekijän esittämisestä uhkana turvallisuudelle, eli jonkin uuden asian rakentamisesta uhkakuvaksi puheaktin avulla. Tämä uhka edellyttää valtiolta tiettyjä hätätoimia, jotka eroavat valtion normaaleista toimintatavoista. Turvallisuus nähdään kuitenkin itseään tuottavana toimena, sillä turvallisuuskysymys muodostuu, kun jokin tietty asia nostetaan poliittisella agendalla ylitse muiden eikä uhan olemassa olon tarvitse välttämättä edes korreloida asian todellisen merkityksen kanssa.¹¹⁷ Koska turvallistamisessa on kyse jonkin asian prioriteetiksi nostamisesta, on luonnollista, että eri vaihtoehdot kilpailevat keskenään. Tästä johtuen myös kaikki edellä esitellyt turvallisuuden sektorit kamppailevat keskenään etusijasta turvallisuusagendalla eikä niitä näin ollen voida tarkastella toisistaan täysin erillisinä.¹¹⁸ Sen sijaan analyysin tulisi lähteä liikkeelle määrittelemällä ensin *turvallistaminen* ilmiönä ja erilaisena käytäntönä. Tämän jälkeen nimetään turvallisuusyksiköt, eli turvallistamisen kohteena olevat asiat, ja ne yksiköt, jotka turvallistavat asioita. Lisäksi on vielä hahmotettava yksiköiden keskinäisten viittausten välinen rakenne, eli toisin sanoen turvallisuuskompleksi.¹¹⁹

Turvallistamisprosessia ei kuitenkaan tulisi ymmärtää yksinkertaisesti siten, että jokin objekti on turvallistettu, kun politisointi on edennyt siihen pisteeseen, että jokin tietty asia on nostettu poliittisella agendalla isoon rooliin, ja siihen kohdistuvaan uhkaan reagoidaan erityisillä

¹¹⁷ Buzan ym. 1998, 23–24.

¹¹⁸ Emt., 176.

¹¹⁹ Emt., 168–169.

toimenpiteillä. Kyseessä on paljon monimutkaisempi prosessi. Siinä vaaditaan olemassa olevan uhan määrittämisen lisäksi myös yleisön vakuuttuminen siitä, että tiettyyn objektiin kohdistuu olemassa oleva turvallisuusuhka, ja siihen on oikeutettua reagoida erikoistoimenpiteillä.¹²⁰ Kirjassaan Buzan, Waever ja de Wilder määrittelevät onnistuneen turvallistamisen kolme kriteeriä seuraavasti: *”Onnistuneella turvallistamisella on kolme komponenttia (tai askelta): olemassa olevan uhka, hätätoimenpide, ja vaikutukset yksiköiden välisiin suhteisiin rikkomalla sääntöjä/normeja.”* (Käännös minun.)¹²¹

Laitinen tulkitsee teoksessaan *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka: tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen* turvallistamisen Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta tarkasteltuna intersubjekttiiviseksi prosessiksi ja turvallisuuden käsitteeksi, joka on sosiaalisesti konstruoitunut.¹²² Tämä näkemys nojaa pitkälti konstruktivistiseen ajattelumalliin siitä, että puhe ja tuottamamme teksti rakentavat omalta osaltaan todellisuutta. Laitinen nostaa esille myös, että tämä koulukunnan luoma laajan turvallisuuden diskurssi konstruoi sekini omalta osaltaan todellisuutta ja osoittaa, että turvallisuuden merkitys muotoutuu jokaisen oman ymmärryksen varassa.¹²³ Koska turvallisuus tulisi kuitenkin nähdä suhteellisena käsitteenä, esimerkiksi valtion ei voida katsoa olevan yksiselitteisesti joko turvallinen tai turvaton. Turvallisuus syntyy vuorovaikutuksessa toisiin toimijoihin, ja on siis tiedostettava, ettei turvallisuus ole pysyvä tila. Esimerkiksi valtio voi kokea turvallisuutensa uhatuksi hyvinkin yllättäen muun muassa kansainvälispoliittisten muutosten seurauksena.¹²⁴

¹²⁰ Buzan ym. 1998, 25. Ks. myös Laitinen 1999, 153.

¹²¹ *”A succesful securitization thus has three components (or steps): existential threats, emergency action, and effects on interunit relations by breaking free of rules.”* (Buzan ym. 1998, 26.)

¹²² Laitinen 1999, 149.

¹²³ Emt., 98.

¹²⁴ Emt., 110–111.

3.4.1. Puheaktilla tuotettuja uhkia

Kööpenhaminan koulukunta lähestyy turvallisuutta ja turvallistamista puheaktiteorian kautta.¹²⁵ Puheaktin kautta muokataan käsitystä turvallisuudesta ja näin ollen turvallisuuden todellisuutta. Turvallistaminen on illokutiivinen puheakti, jossa olemassa oleva uhka tuotetaan suhteessa tiettyyn objektiin. Turvallistamisessa jokin asia luokitellaan olemassa olevaksi uhaksi, joka vaatii toimia ja näin muokkaa käsiteltävän aiheen statusta. Toisin sanoen kielen ja turvallistamisaktin avulla luodaan jotakin mitä ei aikaisemmin ollut.¹²⁶ Puheaktia tulkittaessa analyysin tekijän tulee aina suhtautua itseensä itsekriittisesti turvallisuuden konstruoijana. Lisäksi analysoijan täytyy muistaa analyysin kohteena oleva toimijan (taho joka turvallistaa) olevan kuitenkin aina se, joka määrittää turvallistettavan asian. Analysoija vain tulkitsee toimijan puheaktia.¹²⁷

Tutkijan on huomioitava, että toimijan ei välttämättä tarvitse käyttää sanaa *turvallisuus* puheaktin yhteydessä, jossa jokin asia turvallistetaan eikä toisaalta sanan *turvallisuus* käyttö itsessään tarkoita asian turvallistamista.¹²⁸ Turvallistamisesta ja turvallisuudesta puhuttaessa huomataan myös, että turvallistaminen ei ole välttämätöntä itse turvallisuuden saavuttamiseksi. Turvallistaminen on aina poliittinen päätös, jonka taustalta voidaan löytää useita eri motiiveja ja poliittisia merkityksiä. Se voi toimia myös tehokkaana tapana laillistaa normeista poikkeavat poliittiset toimet.¹²⁹ Turvallistamista voidaan siis käyttää esimerkiksi varoituksena tai pelotteena jollekin, tulevia toimia oikeuttavana tekona tai perusteluna aiemmille teoille ja tilanteille.¹³⁰

Puheaktiteoriaa hyödynnettäessä tutkijan tulee erottaa itselleen selkeästi analyysin eri yksiköt, joita Kööpenhaminan koulukunnan määrittelemän jaottelun mukaan ovat *kohde objekti eli uhattuna oleva kohde*, *turvallistava toimija* ja *funktionaalinen toimija*, joka vaikuttaa tutkittavan sektorin dynamiikkaan.¹³¹ Tässä tutkimuksessa kaikkia edellä mainittuja analyysin yksiköitä on useampi kuin yksi. Kohde objektit määrittyvät tarkemmin analyysiosiossani analyysini kautta. Turvallistavina toimijoina näen viisi valtiota: Venäjä, Yhdysvallat, Kanada, Norja ja

¹²⁵ Buzan ym. 1998,33.

¹²⁶ Vuori 2011, 107 & 154–155.

¹²⁷ Buzan ym. 1998, 33–34.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Vuori 2011, 107–108 & 136.

¹³⁰ Emt., 160.

¹³¹ Buzan ym. 36.

Tanska/Grönlanti tai tarkemmin ottaen kyseisten valtioiden ulkoministeriöt ja hallitukset. Funktionaalisia toimijoita alueella on runsaasti, ja ne määrittyvät turvallisuussektoreiden mukaan.

Puheaktiteoria on yksi Kööpenhaminan koulukunnan kritisoiduista käsitteistä. Sen soveltamisesta käytännön tutkimustyössä on edelleen epäselvyyksiä. Kritiikkiä on tullut muun muassa siitä, että asettamalla puheaktille itsessään suuren roolin turvallisuuden määrittämisessä, annetaan myös puheaktin tuottajalle todella iso merkitys¹³². Toisin sanoen puheaktiteoria sivuuttaa täysin, että puheaktin toimijan asemalla ja roolilla yhteisössä on merkitystä myös itse puheaktin tehoon ja näin ollen vaikutuksiin.¹³³ Teoriassa ei ole myöskään selkeästi määritelty puheaktin tuottajan ja yleisön välistä suhdetta¹³⁴, mikä toisaalta hankaloittaa tutkijan työtä, sillä selkeitä viitekehyksiä ei ole luotu ennestään.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi puheaktiteoriaa on kritisoitu myös, koska siinä ei huomioida sitä eettistä kysymystä, mitä kaikkea voidaan ylipäätensä turvallistaa.¹³⁵ Lisäksi puheaktia pidetään usein liian suppeana, jotta sillä voitaisiin kuvata kattavasti todellisuudessa tapahtuvaa turvallistamista¹³⁶. Kritiikkiä teoria saa osakseen myös siitä, että se sivuuttaa täysin kuvien ja visuaalisten viestien merkityksen, vaikka politiikkaa tehdään nykypäivänä melko voimakkaasti niiden avulla¹³⁷. Mielestäni saman kritiikin voisi kuitenkin yhtä hyvin kohdistaa muuhunkin pelkkään tekstianalyysiin perustuvaan tutkimukseen. Kun tutkija tietoisesti sulkee pois edellä mainitut seikat tutkimuksestaan, nämä eivät tuota ongelmaa.

Juha Vuori onnistuu väitöskirjassaan esittämään puheaktiteorian selkeästi ja tutkijaystävällisesti. Hän selkeyttää ja havainnollistaa teorian käyttöä käytännön tutkimuksessa tekemässään taulukossaan (tässä tutkielmassa taulukko 1.), jonka olen suomentanut. Hyödynnän taulukkoa myös omassa tutkielmassani. Taulukossa kiteytyy oleellimmat asiat turvallistamisesta ja sen eri käyttötarkoituksista. Vuoren mukaan turvallistamista käytetään politiikassa useisiin eri

¹³² Stritzel 2007, 360.

¹³³ Ks. William 2003, 520. Stritzel 2007, 366-367.

¹³⁴ Stritzel 2007, 362-363.

¹³⁵ William 2003, 521.

¹³⁶ Stritzel 2007, 377.

¹³⁷ William 2003, 524.

tarkoituksiin. Useat turvallistamisen eri haarat/säikeet muodostavat ”kieliopin” turvallistamiselle, ja siinä käytetylle kielelle.¹³⁸

Turvallistamisen piirteet	Olennainen puheaktin elementti	Illokutiivinen tehtävä¹³⁹	Perlokutiivinen päämäärä	Aikajakso	Vahvuusaste
Aiheen/asian agendalle nostaminen	Väittää/vakuuttaa Varoittaa esim. ehdottaa, yllyttää, esitellä	Ohjaava	Yhteisymmärrys	Tulevaisuus	Täytyy taivutella
Tulevien toimien oikeuttaminen (Waeverin alkuperäinen piirre)	Väittää/vakuuttaa Varoittaa Pyytää/kehottaa	Ohjaava	Oikeutus	Tulevaisuus	Täytyy taivutella
Pelottelu	Väittää/vakuuttaa Varoittaa Julistaa	Julistava	Uhkailu/pelottelu	Tulevaisuus	Julistus: vaatii muodollisen auktoriteetin
Kontrolli	Väittää/vakuuttaa Varoittaa Vaatia	Ohjaava	Tottelevaisuus/ järjestys	Tulevaisuus	Vakuuttava: vaatii muodollisen auktoriteetin ja syyn
Aikaisempien toimien oikeuttaminen tai turvallisuusstatuksen uudelleen luominen	Väittää/vakuuttaa Varoittaa Selittää	Vakuuttava	Oikeutus	Menneisyys	Täyty taivutella

Taulukko 1.: Viisi turvallistamisen piirrettä. (Käännös minun.)¹⁴⁰

Vuori (2011) muistuttaa kirjassaan, että esimerkiksi Waeverin teoretisoinnin pohjalta olisi olemassa vain yksi turvallistamisen piirre, joka on (kuten Taulukosta 1. käy ilmi) tulevien toimien oikeuttaminen. Tästä piirteestä voidaan erottaa kolme puheaktin elementtiä, jotka ovat väittäminen/vakuuttaminen, varoittaminen ja pyytäminen/kehottaminen. Puheaktin illokutiivinen tehtävä on ohjaava, ja sen päämääränä yhteisymmärryksen saavuttaminen.¹⁴¹ Vuori määrittää kuitenkin Waeverin turvallistamisen piirteen lisäksi neljä muuta Taulukossa 1. esitettyä piirrettä¹⁴², jotka huomioin myös omassa tutkimuksessani.

¹³⁸ Vuori 2011, 184.

¹³⁹ Illokutiivisella tehtävällä viitataan tarkoitukseen, joka illokutiivisella toimella (tässä tapauksessa puheaktilla) on. Illokutiivinen tehtävä voi olla esimerkiksi saada ihmiset tekemään jotakin tai toimimaan tietyllä tavalla, mutta tehtävä on aina liitännäinen esim. puheaktin piirteeseen. Toisin sanoen, jotta illokutiivinen toimi olisi onnistunut, jos se onnistuu sille asetetun illokutiivisen tehtävän saavuttamisessa. (Searle & Vanderveken 1985, 13–14.)

¹⁴⁰ Vuori 2011, 195.

¹⁴¹ Emt., 195–196.

¹⁴² Emt., 195.

Tulkitsen tutkimuksessani valtioiden tuottamat Arktiset strategiat puheakteina valtioiden taholta. Puheaktien sisältöä analysoimalla paikallistan niissä turvallistetut asiat. Tekstejä tulkittaessa tulee kuitenkin muistaa, että jokainen lukukerta on uusi kokemus, ja eri kontekstissa samakin lukija voi tulkita sitä eri tavalla¹⁴³. Puheaktin lisäksi turvallistamista tutkittaessa on oleellista määritellä kansainvälisellä kentällä se taso, jolla turvallistaminen tapahtuu. Seuraavassa alaluvussa määritellään tarkemmin, mitä turvallistamisen tasoja on ylipäättänsä mahdollista löytää tutkimuksessa Kööpenhaminan koulukunnan oppien mukaisesti.

3.5. Turvallisuusanalyysin tasoista

Kööpenhaminan koulukunnan metodologiassa on olennaista paikallistaa analyysin taso, sillä sen avulla voidaan paikallistaa toimijat, turvallisuuden/uhan kohde ja vuorovaikutuksen dynamiikka, joka toimii turvallisuuden maailmassa. Kansainvälisessä politiikassa on löydettävissä viisi pääasiallista analyysin tasoa: 1) kansainvälinen järjestelmä, joka on isoin ja ylin analyysin taso, jolla toimijat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. 2) Kansainvälinen alajärjestelmä, jolla viitataan ryhmään toimijoita, joiden keskinäisen vuorovaikutuksen taso voi olla huomattavasti intensiivisempi, mutta itsenäisyys esimerkiksi kansainvälisestä järjestelmästä on huomattava. 3) Yksiköt, jotka voivat muodostua useammista alaryhmistä, yhteisöistä, organisaatioista ja useista yksilöistä esimerkiksi valtiot ja kansat. 4) Alayksiköt ovat organisoituneita yksilöiden muodostamia ryhmiä ja 5) yksilöt.¹⁴⁴

Edellä esitetyn tasojaottelun lisäksi turvallistamista voidaan tarkastella myös laajemmassa mittakaavassa mikro-, keski- ja makrotason turvallistamisena. Mikrotason turvallistamisella viitataan yksilötason turvallistamiseen. Keskitason turvallistamisella tarkoitetaan valtioiden ja kansojen kaltaisten yksiköiden tasolla tapahtuvaa turvallistamista. Makrotason turvallistamisella puolestaan viitataan niin kutsuttuun korkeamman tason turvallistamiseen. Makroturvallistaminen on Kööpenhaminan koulukunnan käytössä melko uusi teoretisoitu käsite, ja tällä tasolla tapahtuvaa turvallistamista on suhteellisen hankalaa selittää ja avata. Tällaisesta makrotason turvallistamisesta hyviä esimerkkejä ovat muun muassa Kylmän sodan aikana huomion polttopisteeseen nousseet idän

¹⁴³ Vuori 2011, 156.

¹⁴⁴ Buzan ym. 1998, 5-6.

ja lännen vastakkainasettelu. Uudempana esimerkkinä on nousemassa olevana teemana ilmastonmuutos.¹⁴⁵

Makroturvallistamisessa on siis kyse universaalia turvallisuutta uhkaavan asian turvallistamisesta. Tällöin on miltei mahdotonta määritellä uhan aiheuttajaa, joten turvallistamisen analysointi ylipäättänsä hankaloituu.¹⁴⁶ Makroturvallistamisen toimintaperiaatteet ovat muutoin samat kuin keskitasonturvallistamisessakin, mutta siinä pyritään nostamaan turvallistamisen kohde isommalle agendalle eikä tyydytä jättämään sitä vain yksittäisten valtioiden asiaksi. Myös turvallistamisen rakenne on monimutkaisempi ja haavoittuvaisempi kuin keskitasolla, sillä kyseessä on monella tasolla tapahtuvaa, ja toisiinsa linkittyntä turvallistamista, jossa eri tasojen välillä voi ilmetä konflikteja.¹⁴⁷

Makroturvallistamisen ja sen universaaliudesta puhuttaessa tulee huomioida, ettei makroturvallistaminen kuitenkaan ole automaattisesti universaalia siinä mielessä, että kaikki osallistuisivat siihen. Turvallistaminen voi saavuttaa globaalin mittakaavan vain, jos kaikkia valtioita ja kansoja niiden uskonnosta tai poliittisesta ideologiasta riippumatta uhkaa niin kutsuttu fyysinen uhka,¹⁴⁸ esimerkiksi ilmastonmuutos.¹⁴⁹ Kuten muutkin turvallistamisen tasot, myös makroturvallistaminen, vaatii kolme turvallistamisen pääkomponenttia: turvallistavan tekijän, puheaktin ja vastaanottavan yleisön. Turvallistaminen ei siis voi tapahtua itsenäisesti riippumatta muista tekijöistä, vaan onnistuakseen prosessi vaatii tasojen välisen vuorovaikutuksen lisäksi kaikki turvallistamisen perusosat.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Buzan & Waever 2009, 253–254.

¹⁴⁶ Emt., 256.

¹⁴⁷ Emt., 257.

¹⁴⁸ Buzan ja Waever määrittelevät neljä makroturvallistamisen universalismia. Sisällyttävä universalismi, jossa nähdään, että tietyn ideologian (esim. liberalismi tai marxismi) avulla voidaan parhaiten optimoida ihmisten elinolosuhteet. Poissulkeva universalismi, joka toimii päinvastoin kuin sisällyttävä universalismi, eli nähdään, että jollakin tietyllä ihmisryhmällä on ylemmät oikeudet ja status suhteessa muuhun ihmiskuntaan (esim. natsismi). Olevan järjestyksen universalismi, jossa poliittisten väitteiden avulla luodaan käsitys universaalista uhasta, joka uhkaa kansainvälistä yhteisöä ja näin ollen myös sen sosiaalista järjestystä. Sekä fyysisen uhan universalismi, jossa väitetään, että jokin vaara kuten ydinaseet, ilmaston lämpeneminen tai uudet taudit, uhkaa koko ihmiskuntaa globaalilla tasolla. (Emt., 260-261.)

¹⁴⁹ Emt., 264.

¹⁵⁰ Emt., 266-269.

3.4.2. *Analyysin taso tässä tutkimuksessa*

Tässä tutkimuksessa luokittelen A5-valtiot kansainväliseksi alajärjestelmäksi. Miellän ne itsenäisenä ryhmänä toimijoita, jollaiseksi ne myös itse haluavat itsensä määrittää järjestämällä Jäämeren rannikkovaltioiden ministeritason kokouksia. Kööpenhaminan koulukunta ei tuo esille, etteivätkö samaiset valtiot voisi kuulua myös muihin kansainvälisiin alajärjestelmiin, joten vaikka A5-valtiot ovat myös Arktisen neuvoston jäseniä, se ei sulje pois sitä, että ne muodostavat myös selkeästi ”Arctic five”-ryhmän – oman turvallisuuskompleksinsa. Buzanin, Waeverin ja de Wilderin kirjassa listataan muutamia esimerkkejä kansainvälisistä alajärjestöistä kuten ASEAN, OAU ja EU¹⁵¹, mutta esimerkiksi Arktista neuvostoa ei ole listassa. Toisaalta tämä voisi johtua siitä, että listauksessa ei ole kaikkia maailman kansainvälisiä alajärjestöjä, ja kirja on painettu vuonna 1998. Koska Arktinen neuvosto perustettiin vasta vuonna 1996, sen merkitystä oli vielä vaikea arvioida kaksi vuotta sen perustamisen jälkeen.

Kööpenhaminan koulukunta ottaa teoriassaan huomioon myös alueet, joilla nähdään olevan erityinen merkitys varsinkin Kylmän sodan jälkeisessä maailmanpoliittisessa järjestyksessä. Alueet voidaan nähdä kansainvälisinä alajärjestelminä, sillä maantieteellinen järjestäytyminen on yleinen yhteinen piirre kansainvälisille alajärjestelmille.¹⁵² Myös edellinen argumentti tukee sitä, että A5-valtioit voidaan nähdä kansainvälisenä alajärjestelmänä, sillä kyseisiä valtioita voidaan tarkastella myös Jäämeren rannikkovaltioiden ryhmänä, jotka muodostavat tietyn alueellisen ryhmittymän. Toisaalta jälleen kerran tulisi huomioida myös, että Arktisten alueiden määritelmiäkin on useita¹⁵³.

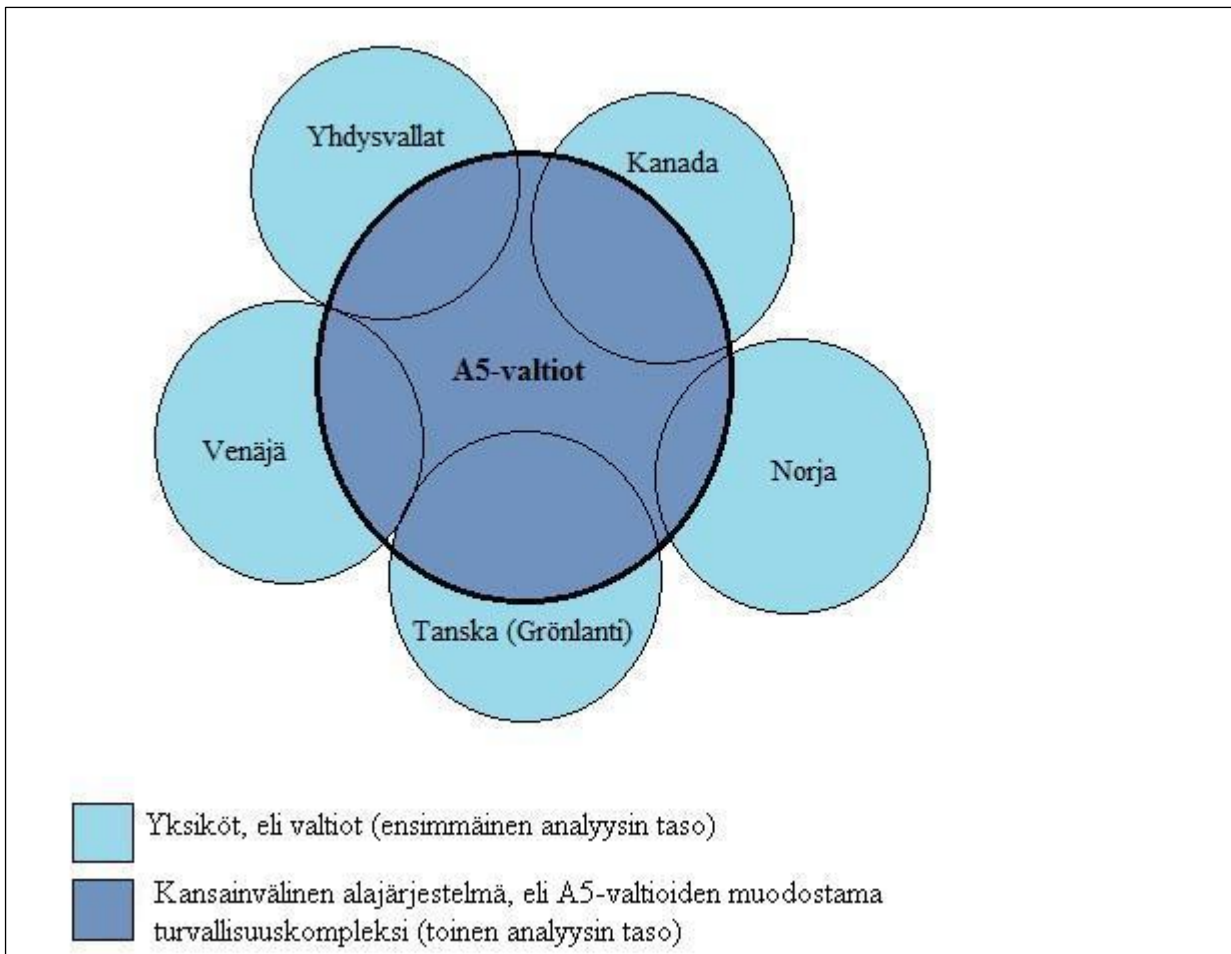
Tässä tutkimuksessa analyysin ensisijainen taso on yksikkö, sillä analysoin tutkimuksessani yksittäisten valtioiden arktisia strategioita. Analysoituani ensin strategioita yksikkötasolla, vedän johtopäätösosiossa analyysini kansainvälisen alajärjestelmän tasolle tuomalla esiin strategioiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Yhtäläisyyksien avulla pyrin luomaan ymmärrystä A5-valtioiden arktisille alueille kohdistuvista yhteisistä turvallisuusintresseistä, jotka selittävät myös omalta osaltaan A5-valtioiden muotoutumista omaksi Arktisesta neuvostosta erottuvaksi

¹⁵¹ Ks. Buzan ym. 1998, 6.

¹⁵² Emt., 9.

¹⁵³ Tennberg listaa kolme mahdollista tapaa määrittää arktisen alueen rajat: 1) Napapiirin mukaan, 2) Jäämeren rajojen mukaan, tai 3) heinäkuun lämpökäyrän mukaan. (Tennberg 2004, 44.)

turvallisuuskompleksiksi. Kuvassa 1. on havainnollistettuna tutkimuksen analyysin tasojen suhteet ja merkitykset.

Kuva 1. Analyysin tasot tässä tutkimuksessa.

Edellä esitellään tässä tutkimuksessa käytetty teoreettinen viitekehys ja seuraavaksi on vuorossa metodin yksityiskohtaisempi tarkastelu. Teoriaa tukevaksi metodiksi tutkimukseen on valittu sisällönanalyysi.

4. METODI

Metodin tarkoituksena on perustella tutkimuksessa syntynyttä tietoa, ja metodologian avulla pyritään arvioimaan valitun menetelmän rationaalista mielekkyyttä.¹⁵⁴ Tämä tutkimus sijoittuu metodologisesti tekstidokumenttien sisältöä analysoivan laadullisen tutkimuksen piiriin. Tutkimuksessa keskitytään analysoimaan erityisesti A5-valtioiden arktisia alueita koskevan muodollisen päätöksenteon taustalla vaikuttavien arktisten strategioiden sisältöä. Tutkijan henkilökohtaisista kielellisistä heikkouksista johtuen, tutkimusaineistona ei käytetä alkuperäiskielillä kirjoitettuja arktisia strategioita, vaan niiden englanninkielisiä versioita. Yhdysvaltain, Tanskan/Grönlannin, Kanadan ja Norjan arktisista strategioista on saatavilla virallinen englanninkielinen käännös¹⁵⁵, mutta Venäjän strategian kohdalla tilanne on toinen, joten tutkimuksessa käytetään tutkimusaineistona EALÁT -sivustolla julkaistua epävirallista käännöstä Venäjän arktisesta strategiasta¹⁵⁶.

EALÁT -sivuston käännös palvelee tämän tutkimuksen tarkoituksia, sillä se on julkaistu virallisten tahojen kuten Arktisen Neuvoston, Arktisen Yliopiston, Pohjoisen Ministerineuvoston ja Norjan Tutkimusneuvoston tukemalla poro-portaali sivustolla¹⁵⁷. Käännös ei ole Venäjän hallituksen virallisesti hyväksymä ja tuottama teksti, mutta siitä käy ilmi ne sisällölliset seikat ja oleelliset kannanotot, joihin tässä tutkimuksessa keskitytään. Tarkoitus ei ole lähteä analysoimaan tiettyjen sanavalintojen kautta tuotettuja diskursseja ja niiden konstruoimaa todellisuutta diskurssianalyysin avulla, vaan tekstin sisällön luomissa merkityksissä esille nousevien seikkojen pohjalta rakennettuja käsityksiä turvallisuushista pro gradu-tasoisessa tutkimuksessa. Edellä mainitut tekijät huomioiden on perusteltua hyödyntää EALÁT -sivustolla julkaistua lähdeä tutkimusaineistona, erityisesti Venäjän hallituksen hyväksymän virallisen arktisen strategian englanninkielisen käännöksen puuttuessa.

¹⁵⁴ Sarajärvi & Tuomi 2009, 11.

¹⁵⁵ *National Security Presidential directive/NSPD – 66, Arctic Region Policy* (The White House, Office of the Press Secretary 2009.), *Canada's Northern Strategy: Our North, Our Heritage, Our Future* (Government of Canada 2009.), *Canada – Statement on Canada's Arctic Foreign Policy* (Government of Canada 2010.) *The Norwegian Government's High North Strategy* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006.) *New Building Blocks in the North: The Next Step in the Government's High North Strategy* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.) ja *Denmark, Greenland and Fore Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020*. (Ministry of Foreign Affairs of Denmark ym. 2011.).

¹⁵⁶ *Foundation of the Russian Federation's State Policy in the Arctic until 2020 and beyond* (Burgess 2010.).

¹⁵⁷ Ks. EALÁT 2012.

Metodi-osiossa esitellään ensin laadullista tutkimusta ja sitä, miksi laadullisen tutkimusmenetelmän käyttö tässä työssä on perusteltua. Tämän jälkeen siirrytään tarkemmin erittelemään sisällönanalyysia laadullisen tutkimuksen metodina, ja sen soveltamista tässä tutkimuksessa.

2.1. Laadullisen tutkimuksen vahvuudet ja heikkoudet

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida syvällisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen ja valtioiden välisten suhteiden pohjalta luotujen virallisten tekstidokumenttien sisällöistä esille nousevia merkityksiä, tulkiten ja avaten dokumenttien tekstejä pala palalta. Kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien soveltaminen tällaisessa tutkimuksessa ei ole mielekästä, sillä analyysia tehdessä huomio ei keskity millään tasolla aineiston määrällisiin vaan laadullisiin seikkoihin. Tilastollisin menetelmin on myös mahdotonta analysoida inhimillistä toimintaa kovin syvällisesti, ja vastatakseen tähän haasteeseen tutkijat lähtivät alun perinkin kehittämään kvalitatiivista tutkimusta¹⁵⁸.

Aluksi kvalitatiivista tutkimusta tehtiin todella tiiviisti teoriaan sidottuna, mutta sittemmin sille on pyritty luomaan myös tietyt normit, jotka tutkimuksen tulisi täyttää. Normittamisen ja ajankulumisen myötä laadullinen tutkimus on hyväksytty pysyväksi osaksi tehtyä tutkimusta erityisesti sosiaali- ja kasvatustieteissä.¹⁵⁹ Vaikka kaikki laadullinen tutkimus ei enää tänä päivänä olekaan niin tiukasti teoriaan sidottua, metodin ja teorian välinen suhde on silti edelleen välttämätön¹⁶⁰. Jari Eskola ja Juha Suoranta painottavatkin teoksessaan *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*, että selvityksen ja tutkimuksen erottaa toisistaan juuri tutkimuksessa sovellettava teoria¹⁶¹. Tämän tutkimuksen analyysi- ja johtopäätösosiot ovat voimakkaasti sidottuja tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivan Kööpenhaminan koulukunnan luomaan turvallistamiseen liittyvään käsitteistöön. A5-valtioiden arktisten strategioiden sisällöistä esille nousseita havaintoja ja tulkintoja avataan laajan turvallisuuden teorian avulla. Tässäkin tutkimuksessa nousee esille

¹⁵⁸ Eskola & Suoranta 1998, 32.

¹⁵⁹ Ks. Emt., 32–33.

¹⁶⁰ Sarajärvi & Tuomi 2009, 17

¹⁶¹ Eskola & Suoranta 1998, 81.

vahvana myös tutkijan oma ajattelu ja tulkinta, mikä on yleensä tunnusomaisena piirteenä teoreettisessa tutkimuksessa¹⁶².

Tutkijan oman ajattelun ja tulkintojen merkityksen ollessa suuressa osassa laadullisessa tutkimuksessa, on tärkeää tuoda esille tutkijan omat lähtökohdat. Tutkijan on määriteltävä itsensä suhteessa tutkimuksensa kohteeseen, ja pohdittava sitä, miten ymmärtää ja näkee tutkimuskohteensa¹⁶³. Oma suhteeni tutkimuksen kohteena olevaan arktisten alueiden politiikkaan ja turvallistamis-kysymyksiin on hyvin vankka, sillä olen asunut suurimman osan elämästäni Suomen Lapissa eli siinä osassa Suomea, joka ainakin yhden virallisen määritelmän mukaan on osa arktisia alueita. Lisäksi sukuni juuret ovat Jäämeren rannoilla sekä Norjan että Venäjän puolella, ja suvussani kuuleman mukaan virtaa muutama pisara saamelaisverta. Omaan siis vahvat tunnesiteet aiheeseeni, ja olen luontaisesti kiinnostunut alueesta ja sitä koskevasta politiikasta. Toisaalta tällaiset vahvat tunnesiteet tutkimuksen kohteena olevaan aiheeseen asettavat tutkijan haastavaan asemaan, sillä ne voivat vaikuttaa myös tutkimuksessa esitettyyn analyysiin ja sen pohjalta tehtyihin johtopäätöksiin. Toisaalta tämä kuitenkin auttaa tutkijaa myös säilyttämään jatkuvan mielenkiinnon tutkimuskohteeseensa, ja voi tuoda tutkimukseen tietyllä tavalla syvällistä näkemystä. Tutkijan tiedostaessa edellä mainittujen kaltaiset riskit jo tutkimuksen alkuvaiheessa, hän voi kuitenkin välttää, tai ainakin minimoida, niiden haittavaikutukset tutkimustulosten eettisyyteen tai luotettavuuteen.

Vähintään yhtä tärkeää kuin tutkijan oman suhteen ja suhtautumistavan määrittäminen tutkimuskohteeseen, on itse tutkimuksessa käytetty aineisto. Aineistona voi käytännössä toimia miltei mikä tahansa aina haastattelusta henkilökohtaiseen päiväkirjaan¹⁶⁴. Koska laadullisessa tutkimuksessa on todella tärkeää huomioida tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus¹⁶⁵, on myös tutkittavaan aineistoon suhtauduttava kriittisesti. Itse tutkimusraportissa on syytä avata muun muassa miten aineisto on hankittu ja miksi sen voidaan katsoa täyttävän sopivuuden kriteerit¹⁶⁶. Aineiston määrä ja koko sen sijaan ovat laadullisen tutkimuksen piirissä suhteellisia, sillä aineiston avulla ei haluta osoittaa tilastollisia yhtäläisyyksiä, vaan pyritään ymmärtämään, kuvaamaan tai

¹⁶² Ks. Sarajärvi & Tuomi 2009, 18–22.

¹⁶³ Emt., 70–71.

¹⁶⁴ Eskola & Suoranta 1998, 15.

¹⁶⁵ Sarajärvi & Tuomi 2009, 13.

¹⁶⁶ Emt., 87–88.

teorian avulla tulkitsemaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä.¹⁶⁷ Aineiston määrän normittaminen on haastavaa myös, koska vastauksia ei tarvita enempää kuin on välttämätöntä tutkimuksen onnistumisen kannalta.¹⁶⁸ Aineiston voidaan katsoa täyttävän saturaation eli riittävyuden ehdon joissakin tapauksissa myös silloin, kun jo ennen analyysin aloittamista on määritelty aineistosta etsittävät teemat, ja nämä kyseiset teemat tulevat havaituiksi aineistossa¹⁶⁹. Tässä tutkimuksessa määritellään tutkimusaineistosta turvallistamiseen liittyvät etsittävät teemat jo ennen analyysia, ja näin ollen näiden teemojen tullessa havaituksi, voimme todeta aineiston olevan riittävä.

Ennen laadullisen tutkimuksen haastavinta osuttua, aineiston tulkinta-vaihetta¹⁷⁰, on tärkeä päättää, miten aineistoon suhtaudutaan. Lähdetäänkö siitä etsimään yhtäläisyyksiä vai erityispiirteitä¹⁷¹, ja suhtaudutaanko siihen absoluuttisen totuuden esittäjänä, vai siten, että sillä yritetään saavuttaa tiettyjä tarkoituksia¹⁷². Toisaalta tästä seuraa myös haastavan metateoreettisen valinnan tekeminen, eli näkeekö tutkija kielen todellisuutta konstruoivana vai pelkästään sitä kuvaavana elementtinä. Kielen ja toiminnan välisen suhteen määrittämisen merkitys laadullisessa tutkimuksessa korostuu entisestään, sillä kritiikkiä syntyy usein juuri siitä, ettei laadullisessa tutkimuksessa tutkita todellisuutta vaan kirjoitetun tekstin kieltä¹⁷³. Arktisilla alueilla uhkakuvaksi nostettuja tekijöitä kirjallisista arktisista strategioista etsittäessä, kieli nähdään todellisuutta konstruoivana elementtinä. Kööpenhaminan koulukunnan luomaa teoreettista viitekehystä seuraten suhtaudutaan dokumentteihin tässä tutkimuksessa teksteinä, joilla pyritään turvallistamaan tietyt asiat¹⁷⁴. Teksteistä etsitään yhtäläisyyksiä eli niitä teemoja, jotka nostetaan toistuvasti esille A5-valtioiden turvallisuutta uhkaavina tekijöinä. Vasta tämän vaiheen jälkeen voidaan luokitella aineisto, ja siitä voidaan tehdä tulkintoja, eli alkaa analysoida aineistoa¹⁷⁵.

Tutkimuksen metodina toimiva sisällönanalyysi kuuluu edellä esitellyn laadullisen tutkimuksen piiriin. Tällaisen tutkimuksen yhtenä suurimmista heikkouksista nähdään usein tutkimuksen

¹⁶⁷ Eskola & Suoranta 1998, 61.

¹⁶⁸ Emt., 62–63.

¹⁶⁹ Sarajärvi & Tuomi 2009, 89–91.

¹⁷⁰ Eskola & Suoranta 1998, 145.

¹⁷¹ Sarajärvi & Tuomi 2009, 92.

¹⁷² Eskola & Suoranta 1998, 141.

¹⁷³ Emt., 142–143.

¹⁷⁴ Ks. Buzan ym. 1998, 23–24.

¹⁷⁵ Eskola & Suoranta 1998, 150.

pinnallisuus, eli analyysi-osiossa ilmenee paljon suoria lainauksia teksteistä, mutta tutkijan oma analyysi jää pinnalliseksi¹⁷⁶. Välttääkseni tätä oman tutkimuksen kohdalla syvennyn seuraavaksi vielä tarkemmin sisällönanalyysin esittelyyn ja käyttöön metodina.

2.2. Sisällönanalyysi tutkimuksen metodina

Sisällönanalyysia voidaan tutkimuksessa pitää joko metodina tai tutkimusta ohjaavana teoreettisena kehyksenä¹⁷⁷, mutta tässä tutkimuksessa sen rooli on rajoitettu selkeästi metodiksi. Kyseessä on tekstin analyysi -metodi, jolla voidaan pureutua eritavoin tuotettuihin dokumentteihin. Metodissa on paljon samoja piirteitä esimerkiksi historiallisen analyysin ja diskurssianalyysin kanssa. Mutta siinä missä historiallinen analyysi keskittyy analysoimaan millaista historia on, ja diskurssianalyysi sitä, miten tekstissä tuotetaan merkityksiä, sisällönanalyysillä pyritään löytämään tekstistä merkityksiä.¹⁷⁸ On olemassa myös muutoin paljon sisällönanalyysia muistuttavaa sisällön erittelyä, mutta sen avulla pyritään kuvaamaan dokumentteja kvantitatiivisesti¹⁷⁹.

Sisällönanalyysia voidaan tehdä kolmella eri tavalla: aineistolähtöisesti, teoriasidonnaisesti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä eli induktiivisessa analyysissa pyritään muodostamaan aineistoon perustuva teoreettinen kokonaisuus. Tätä lähestymistapaa on kritisoitu, sillä aiempaan teoreettiseen tietoon pohjautuvien objektiivisten havaintojen tekemistä pidetään vähintäänkin haastavana, jollei jopa mahdottomana. Puhtaasti aineistolähtöisessä analyysissa kyse on kuitenkin juuri sellaisen tutkimuksen teosta, jossa tutkijalla jo olemassa olevilla tiedoilla, havainnoilla tai teorialla ei saisi olla vaikutusta analyysin avulla saavutettuihin tuloksiin. Aineiston tulkinnalla katsotaan kuitenkin yleensä olevan jonkinlainen yhteys teoriaan, ja induktiivisen lähestymistavan puutteita on pyritty korjaamaan teoriasidonnaisella aineistolähtöisellä analyysillä.

Teoriasidonnaisessa analyysissa analyysiyksiköt valitaan aineistosta, mutta teoria ohjaa jo alun perin tutkijaa yksiköiden valinnassa. Tarkoitus ei niinkään ole testata jo olemassa olevia teorioita,

¹⁷⁶ Ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, 32–33.

¹⁷⁷ Sarajärvi & Tuomi 2009, 93.

¹⁷⁸ Emt., 105–106.

¹⁷⁹ Emt., 107.

vaan käsitellä asioita eri valossa. Tällaista analyysiotetta kutsutaan myös abduktiiviseksi päättelyksi, jolloin tutkimuksessa näkyy sekä tutkijan omat päätelmät että tietyn teorian jo valmiiksi tutkimukselle asettamat mallit. Kolmas lähestymistapa on teorialähtöinen analyysi, jossa tutkimus nojaa valittuun teoriaan, ja teoriasta kumpuavat myös tutkittavat kiinnostavat käsitteet.¹⁸⁰ Analyttisestä lähestymistavasta riippumatta tutkija tuottaa kuitenkin aina itse tutkimuksensa analyttisen viisauden¹⁸¹.

Tämän tutkimuksen analyttinen lähestymistapa on todella voimakkaasti teoriasidonnainen, sillä aineistosta etsitään käsitteitä, jotka kumpuavat selkeästi teoriasta ja teorian määrittelemistä teemoista. Analyysin kohteeksi tuodaan aineistosta esille nousseet teemat, eli Kööpenhaminan koulukunnan teorian yhteydessä esille tuodut sektorit. En kuitenkaan näe lähestymistapaa puhtaasti teorialähtöisenä, sillä tutkimuksessa tulee selkeästi esille teoreettisen valmiin mallin lisäksi myös tutkijan oma ajatteluprosessi.

2.2.1. Avaimet onnistuneeseen sisällönanalyysiin

Ennen sisällönanalyysin tekemisen aloittamista on aina tärkeää tehdä päätös siitä, mitä aineistosta lähdetään analysoimaan.¹⁸² Yleisesti sisällönanalyysin onnistumisprosentti myös kasvaa, kun analyysissa keskitytään tekstien kielen analysoimiseen. Tällöin voidaan helpommin keskittyä erittelemään kielellisiä faktoja kuten nimeämisiä, sosiaalisia suhteita, julkista käyttäytymistä tai instituutionaalista todellisuutta¹⁸³. Nimeämisessä pyritään erottelemaan sanoja, jotka ilmaisevat käsitteitä, asenteita, uskomuksia, aikeita, tunteita, kognitiivisia prosesseja, kompetenssia, luonnetta, moraalisuutta, menestymistä tai tietylle ihmisryhmälle kuulumista. Näitä sanoja tekstistä etsimällä voidaan hahmottaa halutaanko tekstillä esimerkiksi rohkaista ihmisiä toimimaan jollakin tietyllä tavalla, identifioida tietylle joukolle johtohahmo tai vaikkapa marginalisoida vähemmistöryhmä. Sosiaalisia suhteita kielestä analysoitaessa tutkija keskittyy havainnoimaan, miten tekstiä ylipäätänsä käytetään, ja vasta tämän jälkeen siihen, mitä tekstissä itse asiassa sanotaan.¹⁸⁴ Eli A5-valtioiden arktisia strategioita tutkittaessa, on tärkeää asettaa strategiat ensin niiden omaan

¹⁸⁰ Sarajärvi & Tuomi 2009, 97-99.

¹⁸¹ Emt., 102.

¹⁸² Emt., 94. Krippendorff 2004, 97.

¹⁸³ Krippendorff 2004, 75.

¹⁸⁴ Emt., 76.

kontekstiinsa, ja arvioida miten niitä halutaan käyttää. Oman arvioni mukaan niillä pyritään tietysti luomaan suuntaviivoja valtioiden omille arktisia alueita koskevalle politiikalle, mutta samalla myös osoittamaan muille, mitkä asiat ovat kunkin valtion prioriteetit. Strategioissa nostetaan esille useita arktisia alueita uhkaavia tekijöitä, ja näin niiden avulla pyritään nostamaan tietyt asiat turvallisuusajattelun keskiöön.

Tekstin julkista käyttäytymistä etsittäessä voidaan tarkastella esimerkiksi tekstissä esiintyviä narratiiveja, joiden käytöllä pyritään vaikuttamaan lukijan käyttäytymiseen ja tekemisiin. Tämän vuoksi sisällönanalyysin tekemistä helpottaa, jos tutkimuskohteena oleva ilmiö on luonteeltaan julkinen, poliittinen, sosiaalinen tai yksilö, joka on jollakin tavalla sidoksissa edellä mainittuihin ilmiöihin.¹⁸⁵ Tämän tutkimuksen kohteena oleva asioiden turvallistaminen on ilmiönä luonteeltaan ennen kaikkea julkinen ja poliittinen. Siinä on havaittavissa myös sosiaalinen aspekti varsinkin niiltä osin, kun strategioissa käsitellään Arktisten alueiden alkuperäiskansojen tulevaisuuteen ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Institutionaalista todellisuutta tekstistä etsittäessä instituutiolla tarkoitetaan esimerkiksi vapaan sanan instituutiota, perustuslaillista demokratiaa tai journalismin auktoriteettia. Tutkijan tarkoitus olisikin tutkimuksessaan selventää tekstin instituution käyttämää kieltä niin sanotusti ”selkokielelle” siten, että instituution kielellisiin muodollisuuksiin perehtymätön lukija ymmärtää käytetyn kielen syvällisen merkityksen.¹⁸⁶

Tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan tekstidokumenttien kielen analysointiin, mutta yksin tämä ei tietystikään takaa analyysin onnistumista, vaan myös muiden tutkimuksen komponenttien tulee olla kohdallaan. Peruskomponentit ovat pitkälti samat kuin laadullisessa tutkimuksessa yleensä, eli luokittelu, näytteen otto, koodaus, tiedon karsiminen, abduktiivinen päättely sekä narratiivin muodostaminen¹⁸⁷. Luokittelussa kyse on pääasiassa eri yksiköiden erittelystä tekstistä¹⁸⁸. Esimerkkinä juurikin valtioiden arktisia strategioita luettaessa, toinen voi lukea strategiaa isona kokonaisuutena, jolla määritellään valtioiden yleisiä poliittisia suuntaviivoja. Toinen taas erottaa tekstistä selkeästi erilaisia poliittisia kannanottoja. Nämä eri kannanotot ovat tässä tutkimuksessa eroteltu omiksi luokikseen tai yksiköikseen.

¹⁸⁵ Krippendorff 2004, 76-77.

¹⁸⁶ Emt., 77.

¹⁸⁷ Emt., 83

¹⁸⁸ Emt., 98.

Analyysissa käytetyille luokille ei ole olemassa mitään standardipituutta, mutta ne on hyvä pitää korkeintaan yhden kappaleen mittaisina tutkijan analyysityön helpottamiseksi. Koska kyseessä on kvalitatiivinen eikä kvantitatiivinen tutkimus, analyysin luokkia ei myöskään ole tarpeellista laskea.¹⁸⁹ Tässä tutkimuksen teon vaiheessa tutkijalla on yleensä käytössään viisi erilaista tapaa luokitella aineistoa, ja tutkimukseen voi valita niistä joko yhden tai useamman. Nämä viisi tapaa ovat fyysinen luokittelu, lauseopillinen luokittelu, kategorinen luokittelu, luokittelu esityksen perusteella ja temaattinen erottelu.¹⁹⁰ Koska tässä tutkimuksessa luokittelu suoritetaan tekstin sisällön kategorioiden sekä teemojen perusteella, erittelen näitä kahta erittelytapaa hieman tarkemmin.

Kategorisessa luokittelussa on nimensä mukaan kyse luokkien määrittelystä sen perusteella, kuuluvatko ne tiettyihin kategorioihin. Käytännössä tämä tapahtuu etsimällä tekstistä tunnusmerkkejä, jotka viittaavat etsittyyn objektiin, tapahtumaan, henkilöön, toimeen, maahan tai ideaan. Tunnusmerkit voivat olla myös tutkimuksessa käytetyn teoreettisen viitekehyksen määrittämiä,¹⁹¹ mikä on tilanne tässä tutkimuksessa. Temaattinen luokittelu tukee mielestäni hyvin kategorista luokittelua, ja siksi tässä tutkimuksessa käytetään molempia edellä mainittuja tapoja. Temaattisessa erottelussa etsitään tarinoista tekstien sisällä yksilöitä, joilla on tarve tai motiivi tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi¹⁹². Ymmärrän yksilöllä tässä tapauksessa viitattavan myös tekstin luokkaan tai yksikköön, ja kyseiset yksiköt käyttävät instrumentaalisia keinoja saavuttaakseen nämä päämäärät. Temaattinen luokittelu on hyvin haastava tapa luokitella tekstiä. Kokeneinkin analyysien tekijä voi jättää oleellisia temaattisia luokkia huomaamatta tai tulla harhautetuksi ja erehtyä temaattisesta luokasta.¹⁹³

Luokittelun jälkeen sisällönanalyysin kannalta tärkeä vaihe on näytteenotto. Yksin tieteellisten julkaisujen määrä maailmassa on todella suuri, puhumattakaan kaikista maailman erilaisista julkaisuista, joita voitaisiin tutkia. Tästä syystä tiettyjen tekstinäytteiden valitseminen on ensisijaisen tärkeää. Näytteiden valitseminen ei kuitenkaan ole niin yksinkertaista, sillä tutkijan on aina huomioitava, ettei näyte ole tutkijan oman maailmankuvan ohjaamana puolueellinen, sillä tämä

¹⁸⁹ Krippendorff 2004, 101- 102.

¹⁹⁰ Emt., 103.

¹⁹¹ Emt., 105.

¹⁹² Emt., 108.

¹⁹³ Emt., 108-109.

saattaisi vaikuttaa vääristävästi tutkimuksesta saatuihin tuloksiin. Tekstinäytteiden tulee siis olla valittu siten, että ne tarjoavat vastauksen esitettyyn tutkimuskysymykseen. Näytteiden on myös edustettava tutkittavaa ilmiötä riittävän kattavasti, jotta niistä voidaan löytää pätevä vastaus kysymykseen. Jos tutkijalla on käytettävissään tutkittavasta aiheesta vain tietty määrä tekstejä, ja ne ovat jo alun perin selkeästi rajattu, näytteenotonteoria ei enää ole niin relevantti.¹⁹⁴ Tämän tutkimuksen aineisto koostuu A5-valtioiden arktisista strategioista, joten se on jo alun perin todella tarkkaan rajattu. Arktisten valtioiden arktisia alueita koskevasta politiikasta on saatavilla tietysti myös useita muita tekstidokumentteja. Tutkimuksen voisi myös suorittaa esimerkiksi haastattelututkimuksena, mutta eri vaihtoehtojen kartoittamisen jälkeen arktiset strategiat antavat tutkimuskohteesta kaikkein kattavimman kuvan. Kyseessä on myös valtioiden luomat viralliset dokumentit, joten niissä ei niin selkeästi nouse esiin yhden kirjoittajan näkemykset ja asenteet alueen politiikkaa kohtaan. Onkin siis perusteltua keskittyä juuri arktisten strategioiden tutkimiseen, varsinkin kun kyseessä on pro gradu-tutkielma, jonka tekemiseen sekä ajalliset että taloudelliset resurssit ovat rajalliset.

Aineistoon liittyvien analyysin komponenttien lisäksi myös tutkijan omat tietotaidot ja resurssit ovat oleellisia tutkimuksen onnistumisen kannalta. Erityisesti siinä vaiheessa, kun havaintoja aletaan koodata uudeksi tiedoksi, tutkijan kognitiivisen osaamisen merkitys korostuu. Kognitiivisen osaamisen taustalla nähdään muun muassa aikaisempi tietopohja omasta aiheestaan sekä tuttuus koodattavan aihealueen kanssa.¹⁹⁵ Koodauksen tarkoituksena on muuttaa niin kutsuttu ”raakateksti” analysoitavaan muotoon.¹⁹⁶ Tekstin koodauksen jälkeen on aika yrittää rajata tekstiä siten, että jäljelle jäävät vain ne asiat jotka ovat analyysin kannalta oleelliset. Abduktiivisen päättelyn avulla analysoitavat ilmiöt irrotetaan tekstistä ja niitä analysoidaan kontekstin ulkopuolella. Näin rakennetaan silta sen välille, mitä tekstissä sanotaan, ja mitä sillä itse asiassa tarkoitetaan. Sisällönanalyysin viimeisenä, mutta todella oleellisena vaiheena, on narratiivin muodostaminen, jolla tarkoitetaan tutkimuksessa tehtyjen havaintojen raportointia.¹⁹⁷

Laadullinen sisällönanalyysi on siis hermeneuttista tutkimusta, ja tutkija joutuu usein tutkimusta tehdessään pyörimään ympäri hermeneuttista kehää. Hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan Klaus

¹⁹⁴ Krippendorff 2004, 111-113.

¹⁹⁵ Emt., 125-128.

¹⁹⁶ Emt., 84.

¹⁹⁷ Emt., 84-85.

Krippendorffin teoksen *Content analysis: an Introduction to its methodology* määritelmän mukaan toimintamallia, jossa tutkija käyttää jo olemassa olevaa kirjallisuutta tutkittavan tekstin kontekstiin asettamiseen, ja pyrkii tämän jälkeen tulkitsemaan uudelleen merkitystä oletetussa kontekstissa. Uusien tulkintojen avulla tutkija pystyy vastaamaan tutkimuskysymyksiinsä, ja liittämään vastaukset tutkittuun tekstiin.¹⁹⁸ Tätä kehää sitten kierretään niin kauan, että saadaan tyydyttäviä tuloksia. Toisaalta tämä on sisällönanalyysillä saatavien tutkimustulosten heikko lenkki, sillä kun kehän kiertämistä jatketaan, tuloksiin ja tulkintoihin voi tulla uusia muutoksia. Tutkijat myöntävätkin, että heidän tulkintansa on aina avoin ja näin myös alustava tulkinta.¹⁹⁹ Tiedostan tämän sisällönanalyysin metodiin kohdistuvan kritiikin. Koen kuitenkin, että tutkimuksessa ja varsinkin analyysin tulosten tulkinnassa heijastuvat aina tutkijan omat näkemykset tutkimuskohteesta, joten näin ollen mikään tutkimus ei ole täysin objektiivista tai arvovapaata. Objektiivisia tutkimustuloksia on mahdotonta saavuttaa tai määrittää, joten tämä jättää jokaiselle tutkijalle aina mahdollisuuden tulkita analyysin pohjalta saatuja tuloksia toisin. Tämä tarkoittaa sitä, että jokainen tulkinta on joka tapauksessa aina avoin. Mielestäni tulkinnan avoimuus ei ole yksinomaan sisällönanalyysin metodin heikkous, vaan pikemminkin se on tutkimustyön yleinen luonne. Lopulta ratkaisee kuitenkin se, pystyykö tutkija vakuuttamaan yleisönsä omien tutkimustulostensa paikkaansa pitävyydestä. Edellä esitellään sekä tämän tutkimuksen metodologiset että teoreettiset lähtökohdat, ja seuraavaksi on aika siirtyä itse analyysivaiheeseen.

¹⁹⁸ Krippendorff 2004, 87-88.

¹⁹⁹ Ibid.

5. ANALYYSI

Edellisissä luvuissa esitellään hieman tutkimukseni aiheen pohjalta aiemmin tehtyä tutkimusta, ja perehdytään lukija tutkimukseni lähtökohtiin ja taustoihin. Lisäksi luvuissa avataan tutkimukseni ymmärtämiseksi välttämättömien termejä sekä kerrotaan hieman arktisten alueiden historiasta. Tässä vaiheessa lukija on muodostanut myös käsityksen tutkimuksessani käytettävästä teoreettisesta ja metodologisesta viitekehyksestä, ja nyt on aika siirtyä tutkielmani analyysi-osioon.

Analyysi-luvussa analysoidaan yksitellen jokaisen A5-valtioihin lukeutuvien valtioiden, eli Yhdysvaltojen, Kanadan, Venäjän, Tanskan ja Norjan, arktisia strategioita. Jokaisen viiden valtion kohdalla esitellään ensin hieman kyseisen valtion historiaa arktisten alueiden toimijana, ja aiemmin strategioiden pohjalta tehtyjä tutkimuksia. Tämän jälkeen strategiat analysoidaan käyttäen apuna Kööpenhaminan koulun teorian mukaista sektorijaottelua. Analyysini toinen vaihe, jossa tarkastellaan turvallistamista kansainvälisen alajärjestelmän tasolla, tapahtuu vasta tutkielmani johtopäätös-osiossa.

5.1. Yhdysvaltain historiaa arktisena toimijana

Yhdysvallat on yksi A5-valtioihin kuuluvista Jäämeren rannikkovaltioista. Sen arktinen strategia on lyhyt ja suurpiirteinen suhteessa esimerkiksi naapurivaltioonsa Kanadaan eikä sen virallinen nimi ”*National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive/ NSPD-66/HSPD-25*”²⁰⁰ sisällä selkeää viittausta siihen, että se olisi liittovaltion virallinen arktinen strategia. Kyseessä on ennemminkin Yhdysvaltain arktisia alueita koskevaa politiikkaa määrittävä asiakirja, johon kuitenkin yleisesti viitataan muiden valtioiden arktisten strategioiden kanssa merkitykseltään samanvertaisena. Yhdysvaltoja on useissa lähteissä kritisoitu sen epäaktiivisuudesta arktisia alueita koskevan politiikkansa kehittämisessä ja ihmetelty, miksei aluetta koskevaa poliittisten tavoitteiden määritelmää ole laajennettu²⁰¹. Mielestäni Yhdysvallat ei

²⁰⁰ The White House, Office of the Press Secretary 2009.

²⁰¹ Ks. esim. Conley ym. 2012, 17. Conley ym. 2010, 26.

kuitenkaan ole laiminlyönyt sen arktisia alueita koskevaa politiikkaa, vaikkei virallista laaja-alaista strategiaa olekaan laadittu.

Yhdysvallat on alusta asti ollut mukana esimerkiksi Arktisen neuvoston toiminnassa, ja se oli allekirjoittamassa Ottawan julistusta vuonna 1996²⁰². Liittovaltion kiinnostus arktisia alueita ja niiden tutkimista kohtaan ulottuu kuitenkin vieläkin pidemmälle, sillä Yhdysvaltain hallinnon vallan alaisuudessa on arktisilla alueilla niin maa kuin merialueitakin. Näihin alueisiin kuuluvat Alaskan osavaltion pohjoisosat, osa Tšuktšimerestä sekä osa vielä Yhdysvaltain ja Kanadan välisen kiistan alaisena olevasta Beaufortinmerestä²⁰³.²⁰⁴ Todenteolla valtion arktisten alueiden politiikka alkoi muotoutua jo ensimmäisen ja toisen maailmansotien aikoihin. Kylmän sodan aikaan tilanne arktisilla alueilla kuumeni entisestään. Vuonna 1954 Yhdysvallat allekirjoitti koko mantereen kattavaa puolustus- ja pelotejärjestelmää koskevaa politiikkaa määrittävän DEW Line -asiakirjan²⁰⁵.²⁰⁶ Muutoinkin kyseisellä aikakaudella arktisten alueiden politiikkaa määritti pitkälti Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton välinen jännite²⁰⁷.

Vuonna 1984 Yhdysvallat säätöi julkisessa laissa 98–373 *ARPA: n*²⁰⁸, jonka tarkoitus oli määrittellä viitekehys liittovaltion kansalliselle arktisten alueiden tutkimuksen tarpeille ja päämäärille. *ARPA: n* yhteydessä päätettiin myös *USARC: n*²⁰⁹ ja *IARPC: n*²¹⁰ perustamisesta.²¹¹ Yhdysvallat on siis osoittanut suurempaa kiinnostusta arktisten alueiden tieteellisen tutkimuksen kuin muunlaisen kehityksen edistämiseen alueella.

Nykyään Yhdysvalloilla ei ole arktisilla alueilla juuri päivitettyä sotilaallista kapasiteettia eikä valtio ole määrittänyt mitään laaja-alaista poliittista viitekehystä alueen talouden kehittämiseksi.²¹²

²⁰² Ks. Ottawan julistus 1996.

²⁰³ Ks. esim. Government of Canada 2010, 7.

²⁰⁴ Conley ym. 2012, 17.

²⁰⁵ *The distant early warning line*. Lisätietoa DEW-linestä teoksessa Arthur-Lackenbauer (2005).

²⁰⁶ Conley ym. 2012, 18.

²⁰⁷ Keskitalo 2004, 5.

²⁰⁸ Arctic Research and Policy Act of 1984 *ARPA* uudistettiin vuonna 1990 julkisella lailla 101-609. (National Science Foundation 2012a.)

²⁰⁹ Ks. US Arctic Research Commission 2012.

²¹⁰ National Science Foundation 2012b.

²¹¹ *ARPA* 1990.

²¹² Conley ym. 2012, 20.

Liittovaltio ei myöskään ole vielä ratifioinut UNCLOS -sopimusta, joka on arktisilla alueilla tärkeä laillisia toimintakehyksiä määrittävä kansainvälinen sopimus. Sen allekirjoittaminen olisi Yhdysvalloille taloudellisesti hyödyllistä, sillä se saisi oikeutuksen UNCLOS: n perusteella sille kuuluviin alueella oleviin resursseihin.²¹³ Vuonna 1994 valtio säätöi direktiivin *PPD-26/NSC-26*, jossa käsiteltiin arktisia alueita ja Antarktista koskevaa politiikkaa. Vuonna 2009 ilmestynyt *NSPD-66/HSPD-25* korvasi aiemman dokumentin arktisia alueita koskevan politiikan osalta.²¹⁴

Vaikka Yhdysvallat ei ole kansallisella tasolla panostanutkaan arktisten alueiden politiikkaan samassa määrin kuin muut Jäämeren valtiot, on se kuitenkin ollut aktiivisena mukana Arktisen neuvoston ja A5-valtioiden kokouksissa. Se on ollut aktiivinen myös arktisia alueita koskevassa kansainvälisessä päätöksenteossa. Koska *NSPD-66/HSPD-25* on edelleen ensisijainen Yhdysvaltain kansallisia intressejä arktisilla alueilla määrittävä asiakirja, alan seuraavaksi analysoida, löytyykö tästä asiakirjasta turvallistettuja asioita. Lisäksi pohdin, kenelle strategia on suunnattu.

5.1.1. Analyysi Yhdysvaltain arktisesta strategiasta

NSPD-66/HSPD-25-asiakirjaa ovat analysoineet aikaisemmin muun muassa Lassi Heininen (2012), Heather A. Conley ja Jamie Kraut (2010) sekä Conleyn ja Krautin kanssa yhteistyössä Terry Toland (2012). Edellä mainittujen kirjoittajien artikkeleissa käydään läpi Yhdysvaltain turvallisuusintressejä arktisilla alueilla, mutta niissä ei pureuduta syvällisesti analysoimaan ja erittelemään *NSPD-66/HSPD-25*-asiakirjassa turvallistettuja asioita. Kuten teoria-osiossa kävi ilmi, sanan *turvallisuus* ilmeneminen ei automaattisesti tarkoita, että asiaa ollaan turvallistettu²¹⁵. Turvallistamiseen prosessina tarvitaan aina turvallistaja, turvallistettava asia ja yleisö²¹⁶. Kun Heinisen (2011), Conleyn ja Krautin (2010) tai Conleyn, Tolandin & Krautin (2012) julkaisuja luetaan Kööpenhaminan koulukunnan linssien läpi, voidaan todeta, että niissä nostetaan esille Yhdysvaltain arktisesta strategiasta pääasiassa klassisen eli sotilaallisen turvallisuussektorin

²¹³ Conley ym. 2012, 14-24

²¹⁴ The White House, Office of the Press Secretary 2009, I Purpose, A.

²¹⁵ Waever 1995, 56-57.

²¹⁶ Buzan ym. 1998, 25. Ks. myös Laitinen 1999, 153.

turvallisuusintressejä. Julkaisuissa ei juuri avata muilla sektoreilla esiintyviä uhkia eikä myöskään eritellä tai pureuduta siihen, onko tekstissä ylipäättänsä pyritty turvallistamaan asioita.²¹⁷

5.1.2. NSPD-66/HSPD-25 – sanahelinää vai aitoja turvallisuusuhkia?

Lähdettäessä analysoimaan Yhdysvaltain arktisena strategiana tituleerattua asiakirjaa, jo sen nimi ”*National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive*”²¹⁸ viittaa siihen, että kyseessä on liittovaltion turvallisuuteen olennaisesti liittyvä dokumentti. Asiakirjan on laatinut virallisesti Yhdysvaltain presidentti George W. Bush 9.1.2009, mutta koska jo asiakirjan ensimmäinen artikla alkaa sanoilla: ”*Tämä direktiivi määrittää Yhdysvaltain politiikkaa Arktista aluetta koskien [...]*”(Käännös minun.)²¹⁹ ja vastaavia ilmaisuja on useita²²⁰. Mielestäni tämän asiakirjan turvallistava tekijä on Yhdysvaltain liittovaltion.

Strategian yleisön määrittäminen on haasteellista. Vaikka kyseessä on arktinen strategia, joka on pääasiassa laadittu määrittämään liittovaltion kansallista politiikkaa, näkisin sen olevan myös vastaus muiden arktisten alueiden valtioiden toimille. Yhdysvaltain vähäistä kiinnostusta sen omia arktisia alueita kohtaan on ihmetelty²²¹, ja mielestäni strategian laatimisen taustalla on myös halu osoittaa Yhdysvaltain kiinnostus aluetta kohtaan. Näin ollen yleisöksi on tarkoitettu Yhdysvaltain oman kansakunnan ja hallinto- ja lakiasäätävien elinten lisäksi myös arktisen alueen muut valtiot, ja laajemmin kansainvälisen yhteisön toimijat.

Kuten Conleyn ja Tolandin (2010) artikkelistakin käy ilmi, Yhdysvaltain strategiassa on selkeästi nostettu esille tietyt turvallisuuden teemat. Niin kutsutun ”pehmeän” turvallisuuden piiriin kuuluvat taloudellinen ja ympäristöturvallisuus, hallinto, mannerjalusta- ja rajakiistat, tieteellinen yhteistyö ja merikuljetukset. ”Kovan” turvallisuuden alle he määrittävät sotilaalliset kysymykset.²²² Kööpenhaminan koulukunnan sektorimääritelmien mukaisesti asiakirjassa nousevat esille

²¹⁷ Ks. esim. Conley ym. 2012, 17-26.

²¹⁸ The White House, Office of the Press Secretary 2009.

²¹⁹ ”*This directive establishes the policy of the United States with respect to Arctic region [...]*” (Emt., Artikla 1, A.)

²²⁰ Vastaavia viittauksia löytyy NSPD-66/HSPD-25 –asiakirjasta useita mm seuraava: ”*Tämä on Yhdysvaltain politiikka.*”(Käännös minun.) ”*It is the policy of the United States to:*”(Emt., Artikla III, A.)

²²¹ Ks. esim. Conley ym. 2012, 17, & Conley & Kraut 2010, 26.

²²² Conley & Kraut 2010, 8.

sotilaallinen turvallisuus, taloudellinen turvallisuus, ympäristöturvallisuus sekä poliittinen turvallisuus. Lisäksi asiakirjassa vilahtaa myös yhteiskunnallisen turvallisuuden piiriin lukeutuvat alkuperäiskansat.

5.1.3. Ympäristösektori Yhdysvaltain strategiassa

Vahvimpana NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa turvallisettuna sektorina korostetaan ympäristösektoria. Arktisen ympäristön ainutlaatuisuus ja sen biologisten resurssien suojeleminen nousevat esille useaan otteeseen tässä yhdessä dokumentissa. Ympäristösektorin, ja toisaalta myös taloudellisen sektorin alle menevät resurssien hallinta ja taloudellinen kehitys kestävästä kehityksestä tukien. Jo asiakirjan alussa Yhdysvaltain arktisia alueita käsittelevää politiikkaa määriteltäessä, artikloissa kaksi ja kolme, politiikan tärkeäksi teemaksi nostetaan ympäristö:

”Suojella arktista ympäristöä ja säästää sen biologisia resursseja;” (Käännös minun.)²²³

”Varmistaa, että luonnon resurssien hallinta ja taloudellinen kehitys alueella ovat ympäristön kannalta kestäviä.” (Käännös minun.)²²⁴

Edellisissä asiakohdissa tarkoitus on nostaa poliittiselle agendalle myös kansallisella tasolla ympäristön haavoittuvaisuus arktisilla alueilla ja esitellä, mitkä tekijät ovat uhattuina, ja mihin arktisilla alueilla tulisi panostaa. Edellä esitettyjen kohtien illokutiivinen tehtävä on ohjata niin politiikkaa kuin ihmisten ajatteluakin ympäristön suojelemaan painottavaan suuntaan. Käyttämällä sanoja *protect* eli *suojella* ja *conserve* eli *säästää* viitataan siihen, että ympäristöä uhkaa jokin tekijä, jolta sitä tulee suojella. Toisaalta myös resursseja tulee säästää, koska niitä uhkaa ehtyminen. Edellä mainittujen kohtien perlokutiivinen päämäärä on yhteisymmärryksen saavuttaminen alueen toimijoiden ja Yhdysvaltain kansallisen tason toimijoiden kesken asian eteenpäin viemiseksi.²²⁵

Kun asiakirjaa luetaan eteenpäin, ympäristöä uhkaavat tekijät nostetaan myös konkreettisemmin esille muun muassa seuraavissa kohdissa:

²²³ *”Protect the Arctic environment and conserve its biological resources;”* (The White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, A 2.)

²²⁴ *”Ensure that natural resources management and economic development in the region are environmentally sustainable;”* (Emt., III Policy, A 3.)

²²⁵ Ks. Taulukko 1. tässä tutkielmassa tai Vuori 2011, 195.

”Kasvaneen ihmisten aktiivisuuden odotetaan tuovan lisää stressitekijöitä arktiselle ympäristölle ja aiheuttavan mahdollisesti vakaviakin seurauksia arktisille yhteisöille ja ekosysteemille.” (Käännös minun.)²²⁶

”Perustietoa puuttuu monelta saralta. Epävarmuuden korkea taso koskien ilmaston muutosta ja kasvavaa ihmisten aktiivisuutta arktisille alueille säilyy. [...] Esimerkiksi globaalin ilmaston vaihtelevuuden ja arktisen ekosysteemin muutoksen mahdollisten seurausten ymmärtäminen on oleellista tehokkaan ja pitkäaikaisen arktisten alueiden resurssien hallinnan ohjaamiseen, ja luonnonresurssien muuttuvien käyttötapojen sosioekonomisten vaikutusten osoittamiseksi.” (Käännös minun.)²²⁷

”Yhdysvallat kannattaa hauraan meren ekosysteemin suojelua tuhoisilta kalastuskäytännöiltä ja pyrkii vahvistamaan läsnäoloaan alueella riittävän arktisten meren elollisten luonnonvarojen turvaamiseksi.” (Käännös minun.)²²⁸

Edellä esitetyissä kohdissa esille tuodaan arktisten alueiden luontoa uhkaavia tekijöitä. Niitä ovat ensisijaisesti ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen alueella, tämän hetkinen riittämätön tietotaso muun muassa ilmastonmuutosta koskien, ja sen vaikutukset arktisten alueiden ekosysteemille. Edellä esitetyissä kohdissa pyritään nostamaan laajemman yleisön tietoisuuteen esimerkiksi juuri aluetta koskevassa tutkimuksessa olevat heikkoudet ja puutteet, ja oikeuttamaan mahdollisia tulevia toimia varoittamalla lukijaa tämän hetkisten tilanteen seurauksista. Illokutiivinen tehtävä on edelleen ohjaava, ja edellä mainituilla kohdilla pyritään saavuttamaan yhteisymmärrys lisätutkimusten tarpeellisuudesta. Toisaalta pyrkimyksenä on myös oikeuttaa tutkimuksen lisäämistä ja Yhdysvaltain kasvavaa läsnäoloa arktisilla alueilla.²²⁹ Pyrkimys toimien oikeuttamiseen käy ilmi sanavalinnoista esimerkiksi kohdassa, jossa viitataan läsnäolon vahvistamiseen elollisten luonnonvarojen turvaamiseksi.

²²⁶ *”Increased human activity is expected to bring additional stressors to the Arctic environment, with potentially serious consequences for Arctic communities and ecosystem” (The White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, H 1.)*

²²⁷ *Basic data are lacking in many fields. High levels of uncertainty remain concerning the effects of climate change and increased human activity in the Arctic. [...] For example, an understanding of the probable consequences of global climate variability and change on Arctic ecosystems is essential to guide the effective long-term management of Arctic natural resources and to address socioeconomic impacts of changing patterns in the use of natural resources.” (Emt., III Policy, H 2.)*

²²⁸ *”The United States endorses the protection of vulnerable marine ecosystems in the Arctic from destructive fishing practices and seeks to ensure an adequate enforcement presence to safeguard Arctic living marine resources.” (Emt., III Policy, H 4.)*

²²⁹ Ks. Taulukko 1. tässä tutkielmassa tai Vuori 2011, 195.

5.1.4. Sotilaallinen sektori Yhdysvaltain strategiassa

Ympäristösektorin lisäksi myös sotilaallisen turvallisuuden sektori nousee esille NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa. Kuten jo aiemmin on mainittu, erityisesti Conley, Toland ja Kraut (2012) tuovat artikkeleissaan esille useita Yhdysvaltain strategiassa mainittuja tälle sektorille sijoittuvia turvallisuusintressejä. Näitä ovat esimerkiksi ohjuspuolustus- ja ennakkovaroitusjärjestelmä, meri- ja ilmajärjestelmien strateginen käyttöönotto, merenkulun ja ylilentöjen vapaus sekä terrori-iskujen estäminen ja rikollisen toiminnan vähentäminen²³⁰. Varsinainen sotilaallisen sektorin turvallistaminen jää asiakirjassa kuitenkin huomattavasti hillitymmälle tasolle.

”[...]on valmistautunut operoimaan, joko itsenäisesti tai yhteistyössä muiden valtioiden kanssa turvatakseen nämä (Yhdysvaltain) intressit. Nämä intressit sisältävät muun muassa ohjuspuolustuksen ja ennakkovaroituksen; meri- ja ilmajärjestelmien strategisen käyttöönoton strategisilla merisilloilla, strategisessa pelotteessa, merenkulussa, ja meriturvallisuusoperaatioissa; ja merenkulun ja ylilentöjen vapauden varmistamisen.”
(Käännös minun.)²³¹

Edellisessä lainauksessa käy selkeästi ilmi, että Yhdysvalloilla on arktisilla alueilla tiettyjä intressejä, ja nämä intressit ovat uhattuina. Intressit ovat liitännäisiä sotilaalliseen sektoriin. Valtio on valmis turvaamaan ne, joko yksin tai yhteistyössä. Viesti on siis selkeä: uhka on olemassa, ja tämä uhka tulee Yhdysvaltain ulkopuolelta. Tässä on kyse jo jonkin asteisen kontrollin ottamisesta tai jopa julistamisesta. Tekstillä pyritään selkeästi varoittamaan tilanteesta ja seurauksista, mikäli Yhdysvaltain intressejä ei kunnioiteta. Kuitenkaan selkeää tiettyyn asiaan tai tekijään kohdistuvaa turvallistamista edellä esitetystä lainauksesta ei ole havaittavissa.

Myös terrori-iskujen estäminen nostetaan asiakirjassa kotimaan turvallisuuden intressiksi:

²³⁰ Conley ym. 2012, 20.

²³¹ “[...] is prepared to operate either independently or in conjunction with other states to safeguard these interests. These interests include such matters as missile defense and early warning; deployment of sea and air systems for strategic sealift, strategic deterrence, maritime presence, and maritime security operations; and ensuring freedom of navigation and overflight.” (The White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, B 1.)

”Yhdysvalloilla on myös perustavanlaatuinen kotimaan turvallisuusintressi ehkäistä terrorismia, ja vähentää niitä rikollisia vihamielisiä toimia, jotka voisivat lisätä Yhdysvaltain suojaamattomuutta terrorismia vastaan arktisilla alueilla.” (Käännös minun.)²³²

Terrorismista ja rikollisuudesta keskusteleavassa asiakohdassa puhutaan toki terrori-iskujen estämisestä ja rikollisuuden vähentämisestä, mutta terrorismista ilmiönä puhutaan jo turvallisestuna asiana. Asiakohdalla ei pyritä vakuuttamaan yleisöä esimerkiksi perustelemalla, miten terrorismi uhkasi arktisia alueita, ja sitä kautta pyritä oikeuttamaan Yhdysvaltain toimia. Asioita ei ilmaista myöskään siten, että kyseinen aihe pyrittäisiin nostamaan agendalle, vaan pikemminkin pyritään estämään tai hidastamaan jotain, mikä on jo hyväksytty yleisesti turvallisuushaksi, eli on mahdollisesti jo turvallisettu.

Edellä mainittujen kohtien lisäksi myös ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen tulee esille kohdassa:

”Ihmisten aktiivisuus arktisilla alueilla lisääntyy ja sen oletetaan lisääntyvän entisestään tulevina vuosina. Tämä edellyttää Yhdysvaltoja vahvistamaan aktiivisempaa ja vaikutusvaltaisempaa kansallista läsnäoloa suojellakseen sen arktisia intressejä ja tuodakseen esille merivaltaa alueella.” (Käännös minun.)²³³

Tämä asiakohda esitetään NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa kansallista turvallisuutta ja kotimaan turvallisuusintressejä käsittelevässä kohdassa, joten se voidaan luokitella kuuluvaksi sotilaallisen sektorin piiriin. Lisäksi asiakohdassa viitataan Yhdysvaltain intressien puolustamiseen, ja kuten tässä tutkielmassakin on jo käynyt ilmi, nämä intressit lukeutuvat sotilaalliselle sektorille. Yhdysvaltojen intressejä uhkaavaksi tekijäksi on nimitetty ihmisten lisääntyvä aktiivisuus alueella. Asiakohdalla pyritään oikeuttamaan Yhdysvaltojen tulevia toimia eli kansallisen läsnäolon lisäämistä, ja sen merimahdin esille tuontia alueella.

²³² *”The United States also has fundamental homeland security interests in preventing terrorist attacks and mitigating those criminal or hostile acts that could increase the United States vulnerability to terrorism in the Arctic region.” (White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, B 2.)*

²³³ *”Human activity in the Arctic region is increasing and is projected to increase further in coming years. This requires the United States to assert a more active and influential national presence to protect its Arctic interests and to project sea power throughout the region.” (Emt., III Policy, B 3.)*

5.1.5. Muut turvallisuuden sektori Yhdysvaltain strategiassa

Sotilaallisen ja ympäristösektorin alle sijoittuvat asiat nousevat selkeimmin esille NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa turvallisettuina asioina, mutta myös talussektorin alle sijoittuva merenkulun kauppa nostetaan muutamaaan otteeseen esille esimerkiksi seuraavissa kohdissa:

”Suojella merenkulun kauppaa;” (Käännös minun.)²³⁴

”Lisätä arktisten merialueiden tietämystä merenkulun kaupan, kriittisen infrastruktuurin ja avain resurssien suojelemiseksi.” (Käännös minun.)²³⁵

Edellä esitetyissä asiakohdissa merenkulun kauppa koetaan uhatuksi, ja sitä uhkaa muun muassa riittämätön tietotaito arktisista merialueista. Taloudellisen turvallisuuden sektori jää asiakirjassa kuitenkin yllättävän pieneen osaan, varsinkin jos sitä tarkastellaan turvallisamisen näkökulmasta. Lisäksi asiakirjan kohdassa *G. Economic Issues, Including Energy*²³⁶, jossa käsitellään taloudellisia kysymyksiä, keskustellaan toki taloudellisista kysymyksistä, mutta huolen aiheeksi nousee enneminkin taloudellisen kasvun vaikutukset alueen ympäristöön²³⁷.

Poliittisen turvallisuussektorin alaisuuteen luokittelen asiakirjassa esille nostetut raja-alueita koskevat kiistat. Ainoa viittaus siihen, ettei raja-alueita koskeva tilanne automaattisesti ratkea rauhanomaisilla keinoilla, on kuitenkin seuraava kohta:

”Kehittää parempaa kykyä ja kapasiteettia, jos tarpeellista, suojella Yhdysvaltain ilma-, maa- ja merirajoja Arktisilla alueilla.” (Käännös minun.)²³⁸

Selkeästi kyseessä on pelottelu tai kontrollin ottaminen, sillä varustautumien rajoja uhkaavia tahoja kohtaan on päätetty aloittaa. Uhattuina ovat siis Yhdysvaltain rajat, ja tällä asiakohdalla oikeutetaan sotilaallista varustautumista. Tämä on klassinen esimerkki siitä, mikä johtaa helposti Buzaninkin

²³⁴ *”To protect maritime commerce;”* (White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, F 1 b.)

²³⁵ *”Increase Arctic maritime domain awareness in order to protect maritime commerce, critical infrastructure, and key resources;”* (Emt., III Policy, B 6 b.)

²³⁶ Emt., III Policy, G.

²³⁷ Ks. esim. Emt., III Policy, G 1.

²³⁸ *”Develop greater capabilities and capacity, as necessary, to protect United States air, land, and sea borders in the Arctic region;”* (Emt., III Policy, B 6 a.)

esille nostamaan puolustudilemmaan²³⁹. Sijoitan kuitenkin tämän asiakohdan poliittisen turvallisuuden piiriin kuuluvaksi, vaikka se voisi puolustudilemma-aspektin nojalla lukeutua myös sotilaallisen turvallisuussektorin piiriin. Tässä asiakohdassa ei pyritä turvallisamaan mitään tiettyä asiaa, mutta tuodaan esille, etteivät Yhdysvaltain rajat ole täysin vapaina uhista.

Yhteiskunnallisen turvallisuuden sektorin piirin lukeutuva alkuperäiskansojen asema, vilahtaa sek in NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa:

”Ilmastomuutos ja muut tekijät vaikuttavat merkittävästi arktisten asukkaiden, erityisesti alkuperäiskansojen, elämään. Yhdysvallat myöntää, että ilmastomuutokseen sopeutuminen on tärkeää arktisille yhteisöille, sillä se asettaa heidät erityisen haavoittuvaiseen asemaan.”
(Käännös minun.)²⁴⁰

Edellä esitetysssä asiakohdassa osoitetaan, että ilmastomuutos on alkuperäiskansoja uhkaava tekijä, joka asettaa arktisen alueen yhteisöt erityisen haavoittuvaiseen asemaan. Alkuperäiskansojen haastava asema pyritään tuomaan esille tällä asiakohdalla, ja kohdan illokutiivinen päämäärä on kansallista politiikkaa sekä muita alueen toimijoita ohjaava. Asiakohdalla pyritään herättämään alueen toimijat huomioimaan tilanne ja turvallisamaan ilmastomuutos.

5.1.6. Yhteenveto

Vaikka Yhdysvalloilta puuttuukin liittovaltion virallinen arktinen strategia, eikä se vielä ole ratifioinut UNCLOS -sopimusta²⁴¹, se on silti osoittanut aktiivisuuttaan arktisilla alueilla muilla tavoin. Nykyään muiden Jäämeren rannikkovaltioiden arktisiin strategioihin rinnastettavissa oleva dokumentti on vuonna 2009 presidentti George W. Bushin laatima NSPD-66/HSPD-25-asiakirja²⁴². Kuten aikaisemmin mainitsin, joidenkin analyysien mukaan kyseisessä asiakirjassa nostetaan Yhdysvaltain turvallisuusintresseiksi muun muassa taloudellinen ja ympäristöturvallisuus, hallinto, mannerjalusta- ja rajakiistat, tieteellisen yhteistyö ja merikuljetukset.²⁴³ Sotilaallisen turvallisuuden

²³⁹ Ks. Buzan 1991, 270-271.

²⁴⁰ ”Climate change and other factors are significantly affecting the lives of Arctic inhabitants, particularly indigenous communities. The United States affirms the importance to Arctic communities of adapting to climate change, given their particular vulnerabilities.” (White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, G,1.)

²⁴¹ Conley ym. 2012, 20.

²⁴² The White House, Office of the Press Secretary 2009.

²⁴³ Conley & Kraut 2010, 8.

piirissä turvallisuusintresseinä mainitaan ohjuspuolustus- ja ennakkovaroitusjärjestelmä, meri- ja ilmajärjestelmien strateginen käyttöönotto, merenkulun ja ylilentojen vapaus sekä terrori-iskujen estäminen ja rikollisen toiminnan vähentämisen²⁴⁴.

Edellä lueteltujen teemojen yhteydessä on havaittavissa turvallistamista. Selkeimmin turvallistamista tapahtuu sotilaallisella ja ympäristösektoreilla, joissa molemmissa yhteiseksi turvallistetuksi teemaksi nousee ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen arktisilla alueilla. Muita turvallistettuja teemoja ovat aluetta koskevan tiedon riittämättömyys, joka turvallistetaan sekä ympäristö- että taloudellisella sektorilla. Puutteellisella tutkimuksiin perustuvalla tiedolla voi olla kohtalokkaita seurauksia, sillä esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamien muutosten ennustaminen ja muutoksiin varautuminen vaikeutuu huomattavasti²⁴⁵. Ilmastonmuutosta itsessään ei turvallisteta niin räikeästi kuin voisi olettaa, mutta alkuperäiskansojen tilannetta arvioitaessa kyseinen ilmiö nostetaan parrasvaloihin. Terrorismi mainitaan tässä Yhdysvaltain turvallisuuspolitiikkaa käsittelevässä asiakirjassa, mutta ilmiö on jo turvallistettu selkeämmin muissa asiayhteyksissä eikä sitä näin ollen tarvitse turvallistaa enää vuonna 2009 julkaistussa NSPD-66/HSPD-25-asiakirjassa.

5.2. Kanadan historiaa arktisena toimijana

Kanadan hallitus on aktiivinen toimija arktisilla alueilla, mikä näkyy myös valtion laatimassa aluetta käsittelevässä strategiassa²⁴⁶ ja sen jälkeen luodussa Kanadan arktista ulkopolitiikkaa määrittelevässä asiakirjassa²⁴⁷. Molemmat asiakirjat ovat laajoja ja hyvin yksityiskohtaisia, ja niistä nousee vahvana esille arktisten alueiden merkitys Kanadalle ja sen kansalliselle identiteetille²⁴⁸. Nykyisestä aktiivisuudestaan huolimatta valtio kuitenkin heräsi arktisten alueiden merkitykseen ja rooliin ulkopolitiikassaan suhteellisen myöhään. Selkeä aktivoituminen tapahtui vasta 1990-luvulla²⁴⁹. Tietysti valtiolla oli arktisia alueita koskevaa politiikkaa jo aikaisemminkin kuten 1970-

²⁴⁴ Conley ym. 2012, 20.

²⁴⁵ Ks. esim. White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, H 2.

²⁴⁶ Government of Canada 2009.

²⁴⁷ Government of Canada 2010.

²⁴⁸ Ks. esim. Emt., 3.

²⁴⁹ Ks. esim. Foreign Affairs and International Trade Canada 2009.

luvulla, jolloin Kanada laati muun muassa AWPPA:n suojellakseen sen arktisen saariston merellistä ympäristöä²⁵⁰.

1990-luvulla arktisuus alkoi kuitenkin todenteolla näkyä Kanadan ulko- ja sisäpolitiikassa. Vuonna 1991 Kanadan hallitus oli mukana tuottamassa AEPS:ä, ja aktivoi näin arktisia alueita koskevaa ulkopoliittikaansa. Vuonna 1994 alkoi tapahtua myös kansallisella tasolla, kun Kanada nimitti Mary Simonsin valtion ensimmäiseksi sirkumpolaaristen suhteiden suurlähettilääksi. Vuonna 1996 Kanadassa Ottawassa järjestetyssä kokouksessa päätettiin vihdoinkin virallisesti Arktisen neuvoston perustamisesta²⁵¹, ja Kanadasta tuli neuvoston ensimmäinen puheenjohtajavaltio.²⁵²

Vuonna 1999 Kanadan hallitus päätti Nunavutin territorion perustamisesta, ja samaisena vuonna hallitus alkoi myös edistää Kanadan johtajuus-roolia arktisilla alueilla.²⁵³ Vuonna 2000 valtio julkaisi ensimmäisen Kanadan ulkopoliittikan pohjoista ulottuvuutta käsittelevän ja määrittelevän asiakirjan *Northern Dimension of Canada's Foreign Policy*, jonka päätavoitteiksi on määritelty kanadalaisten ja erityisesti pohjoisen asukkaiden ja aboriginaalien turvallisuuden ja hyvinvoinnin parantaminen, Kanadan suvereniteetin puolustaminen ja varmistaminen, geopoliittisesti eloisan ja yhtenäisen sääntöihin pohjautuvan kansainvälisen yhteisön perustaminen sirkumpolaariselle alueelle, sekä inhimillisen turvallisuuden ja kestäväkehityksen edistämisen arktisilla alueilla.²⁵⁴

Toisin kuin naapurivaltionsa Yhdysvallat, Kanadan hallitus on myös ratifioinut UNCLOS-asiakirjan vuonna 2003²⁵⁵. Nyt hallituksella on aikaa vuoteen 2013 asti osoittaa sille kuuluvan mannerjalusta-alueen rajat.²⁵⁶ Tämän lisäksi Kanada on ollut jatkuvasti aktiivinen Arktisen neuvoston toiminnassa. Valtio on osallistunut myös A5-valtioiden kokouksiin, joista viimeisimmän se myös isännöi vuonna 2010 Chelseassa, Quebecissa²⁵⁷. Vuonna 2009 hallitus päätti uuden Kanadan arktisten alueiden keskuksen (CICAR) perustamisesta Norjaan Osloon. Keskuksen

²⁵⁰ Heininen 2012, 13.

²⁵¹ Ks. Ottawan julistus 1996.

²⁵² Foreign Affairs and International Trade Canada 2009.

²⁵³ Emt.

²⁵⁴ Department of Foreign Affairs and International Trade 2000, 2.

²⁵⁵ UNCLOS:n ratifiointi lista 2011.

²⁵⁶ Ks. Foreign Affairs and International Trade Canada 2012, ja UNCLOS 1982, artikla 76.

²⁵⁷ Foreign Affairs and International Trade Canada 2010.

tarkoitus on osoittaa myös muille arktisen alueen valtioille Kanadan sitoutuminen alueen politiikan hoitoon sekä edistää arktisen strategian tavoitteiden toteutumista kansainvälisellä tasolla²⁵⁸.

Vuonna 2009 Kanadan hallitus julkaisi valtion virallisen strategian *Canada's Northern Strategy. Our North, Our Heritage, Our Future*²⁵⁹, ja vuoden päästä tästä uuden arktista ulkopolitiikkaa käsittelevän asiakirjan *Canada – Statement on Canada's Arctic Foreign Policy*²⁶⁰. Uudessa arktista ulkopolitiikkaa määrittelevässä asiakirjassa päätavoitteiksi nousevat raja-kysymykset, mannerjalustaa koskevien kysymysten ratkaiseminen, Arktisen hallinnon ja muiden siihen liittyvien kysymysten selvittäminen, kestävä kehitys, kauppa ja investoinnit, inhimillisen ulottuvuuden vahvistaminen, ympäristökysymysten käsittely, Arktiset tieteet ja IPY, alkuperäiskansat ja nuorten osallistuminen sirkumpolaariseen keskusteluun²⁶¹.

5.2.1. Analyysi Kanadan arktisessa strategiassa turvallistetuista asioista

Analysoin tutkielmassani Kanadan arktista strategiaa²⁶² sekä arktista ulkopolitiikkaa määrittävää asiakirjaa²⁶³ osana tutkimusaineistoani. Toisin kuin Yhdysvaltain kohdalla, tästä asiakirjasta ei ole tehty useita laaja-alaisia analyyseja, mutta esimerkiksi Lassi Heininen on analysoinut sekä strategiaa että arktista ulkopolitiikkaa määrittävää asiakirjaa arktisten valtioiden arktisia strategioita tarkastelevassa tutkimuksessaan²⁶⁴. Heininen keskittyy analyysissään kuitenkin asiakirjojen päätavoitteiden määrittelemiseen, kun taas seuraavassa analyysissä tulen erittelemään strategiassa turvallistettuja teemoja. Kanadan strategian pääteemoiksi Heininen luettelee arktisen suvereniteetin toteuttamisen, taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistämisen, luonnonsuojelun sekä pohjoisen hallinnon parantamisen ja kehittämisen²⁶⁵. Analysoin seuraavaksi Kanadan strategiaa sektoreittain. Keskityn erityisesti niihin turvallisuuden sektoreihin, joilla olen havainnut turvallistamisen piirteitä.

²⁵⁸ Foreign Affairs and International Trade Canada 2011.

²⁵⁹ Government of Canada 2009.

²⁶⁰ Government of Canada 2010.

²⁶¹ Emt., 4-5.

²⁶² Government of Canada 2009.

²⁶³ Government of Canada 2010.

²⁶⁴ Heininen 2012.

²⁶⁵ Emt., 15.

Yhteenvedossa tarkastelen, nouseeko Kanadan strategiassa esille tiettyjä teemoja, jotka ovat yleisesti turvallistettu strategiassa.

5.2.2. Turvallistamisen tekijät Kanadan arktisessa strategiassa

Kanadan arktisessa strategiassa turvallistavana tekijänä on Kanadan hallitus eli valtio, joka on laatinut selkeän, strategian nimeä kantavan, suunnitelman arktisten alueiden politiikkansa hoitamiseksi. Analysoin tutkielmassani myös hallituksen laatiman *Statement on Canada's Arctic Foreign Policy: Exercising Sovereignty and Promoting Canada's Northern Strategy Abroad* –asiakirjan. Kuten jo otsikosta käy ilmi, asiakirja on oleellinen strategian edistämiseen liittyvä asiakirja Kanadan ulkopoliitikassa. Lisäksi useilla virallisten tahojen verkkosivustoilla asiakirja löytyy arktisten strategioiden joukosta²⁶⁶.

Kanadan arktisen strategian yleisö on tietysti valtion kansalliset päättävät elimet ja kanadalaiset, ja erityisesti valtion pohjoisosissa olevat territoriot kuten Yukon, Luoteisterritoriot sekä Nunavut sekä näillä alueilla elävät alkuperäiskansat. Lisäksi arktinen strategia on suunnattu myös muille valtioille, ja erityisesti arktisten alueiden valtioille. Kanada on ollut aktiivinen toimija arktisilla alueilla jo 1990-luvun alusta lähtien, ja useissa kohdissa strategiaa painotetaan maan tärkeää roolia johtajana ja asioiden hoitajana alueella²⁶⁷. Mielestäni tällä todella kattavalla ja huolella laaditulla strategialla pyritään myös parantamaan Kanadan asemaa niin sanottuna ”tien näyttäjänä” arktisten alueiden politiikan hoitajana.

Tarkasteltaessa asiakirjoja Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta voidaan määritellä ne turvallisuussektorit, jotka ilmenevät Kanadan arktisessa strategiassa. Vahvimpana esille nousee turvallisuuden ympäristösektori, mutta myös poliittinen ja yhteiskunnallinen sektori korostuvat jonkin verran. Taloudellinen ja sotilaallinen sektori jäävät sen sijaan strategioissa selkeästi pienempiin rooleihin eikä niiden osalta pyritä turvallistamaan mitään tiettyjä tekijöitä.

²⁶⁶ Ks. esim. Arctic Council 2012b.

²⁶⁷ Government of Canada 2010, 3.

5.2.3. Ympäristösektori Kanadan arktisessa strategiassa

Ympäristösektori nousee Kanadan arktisessa strategiassa esille vahvimpana turvallisuussektorina. Arktisten alueiden haurasta ja erityistä luontoa uhkaavat monet tekijät, ja huoli luonnontilasta näkyy tämän aihealueen painottamisena. Jo strategian alussa prioriteetteja määriteltäessä tarve suojella luontoa ilmenee kohdassa:

”Suojella meidän ympäristön perintöä [...].” (Käännös minun.)²⁶⁸

Kyseisessä kohdassa vastuu jaetaan kaikille ilmoittamalla, että kyseessä on nimenomaan *meidän* yhteinen ympäristön perintö. Ympäristöturvallisuus nousee esille myös useissa muissa kohdissa, kuten:

”Arktiseen ympäristöön vaikuttavat alueen ulkopuoliset tapahtumat. Ehkä tunnetuin esimerkki on ilmastonmuutos, ilmiö, joka on lähtöisin Arktiksen ulkopuolelta, mutta jolla on merkittävä vaikutus alueen uniikkiin ja hauraaseen luontoon.” (Käännös minun.)²⁶⁹

”Joka tapauksessa, Pohjoisen ekosysteemit ovat hauraita ja uniikkeja, joissa näkyy negatiivisesti ilmastonmuutoksen vaikutuksen. Kanada on sitoutunut auttamaan varmistamaan, että nämä ekosysteemit ovat turvattuina tulevaisuuden sukupolville.” (Käännös minun.)²⁷⁰

Edellisissä esimerkeissä uhattuina ovat arktisten alueiden ympäristö sekä pohjoisen hauras ja ainutlaatuinen ekosysteemi. Uhkaavaksi tekijäksi molemmissa kohdissa nimetään ilmastonmuutos, joka on alueen ulkopuolelta alkunsa saanut uhka. Edellä esitettyjä esimerkkejä voi lähteä avaamaan myös puheaktiteorian kautta käyttämällä apunaan Vuoren (2011) esittelemää ja tässäkin tutkielmassa hyödynnettävää turvallistamisen piirteitä kuvaavaa taulukkoa²⁷¹. Ensimmäisessä esimerkissä pyritään selkeästi nostamaan esille huoli ilmastonmuutoksen vaikutuksesta arktisten alueiden luonnolle, mutta toisessa esimerkissä pyritään oikeuttamaan Kanadan toimia alueen ekosysteemin ”suojelijana” (*safeguard*). Esimerkkien illokutiivinen tehtävä on ohjaava, sillä niillä pyritään ohjaamaan myös muiden alueen toimijoiden käytöstä auttamalla varmistamaan

²⁶⁸ *”Protecting our Environmental Heritage [...].”* (Government of Canada 2009, 2.)

²⁶⁹ *”The Arctic environment is being affected by events taking place far outside the region. Perhaps the most well-known example is climate change, a phenomenon which originates outside the Arctic but is having a significant impact on the region’s unique and fragile environment.”* (Government of Canada 2010, 16.)

²⁷⁰ *”However, the North also has fragile and unique ecosystems which are being negatively affected by the impacts of climate change. Canada is committed to helping ensure these ecosystems are safeguarded for future generations.”* (Government of Canada 2009, 24.)

²⁷¹ Ks. tämä tutkielman Taulukko 1.

ekosysteemiä suojelevat toimet alueella. Perlokutiivisena päämääränä edellisissä kohdissa on selkeästi tulevaisuudessa tapahtuvien toimien ja Kanadan alueella ottaman roolin oikeuttaminen.

Ilmastonmuutoksen lisäksi Kanadan arktisessa strategiassa mainitaan myös muita ympäristöturvallisuutta uhkaavia tekijöitä muun muassa seuraavissa kohdissa:

”Luoteisterritoriolla Kanada on suojellut laajoja alueita maaneristyksillä, ja useita aloitteita on työn alla, kuten uuden kansallispuiston luominen Ison Orjajärven Itäosaan ja Sahtújen asutusalueella.” (Käännös minun.)²⁷²

”Kanada suorittaa konkreettisia toimenpiteitä meidän arktisten vesien suojelemiseksi, esittelemällä uuden painolasti vesikontrolli säädöksen, joka vähentää riskiä, että alukset vapauttaisivat meidän vesiimme haitallisia merellisiä lajeja ja patogeenejä.” (Käännös minun.)²⁷³

Edellä esitettyjen esimerkkien valossa voi todeta, että ympäristöä uhkaavia tekijöitä ovat myös kehitys ja alueen ulkopuolisten alusten tuomat haitalliset tulokkaat. Uhattuina ovat laajat alat luontoa ja arktisten alueiden vesistöt. Näillä esimerkeillä pyritään oikeuttamaan jo aikaisemmin suoritettuja toimia liittyen esimerkiksi uusien luonnonsuojelualueiden perustamiseen. Esimerkkien illokutiivinen tehtävä on selittää ja vakuuttaa lukija siitä, että jo suoritettut toimet ovat oikeutettuja, ja niitä voitaisiin jatkaa myös tulevaisuudessa. Ympäristösektorin lisäksi Kanadan arktisessa strategiassa nousee esille muidenkin turvallisuussektoreiden alueelle sijoittuvia teemoja, ja poliittinen sektori on toinen ympäristöturvallisuuden rinnalla vahvasti havaittavissa oleva sektori.

5.2.4. Poliittinen turvallisuus Kanadan arktisessa strategiassa

Poliittisella sektorilla dominoivina turvallisuuteen liittyvinä teemoina esille nousevat Kanadan strategiassa kansallisen suvereniteetin ja valtion rajojen suojeleminen. Tämä käy ilmi seuraavista esimerkeistä:

²⁷² *”In the Northwest Territories, Canada has protected large areas from development through land withdrawals and work is underway on a number of conservation initiatives such as the creation of new national parks in the East Arm of Great Slave Lake and in the Sahtú Settlement Area.”* (Government of Canada 2009, 26.)

²⁷³ *”Canada is taking concrete measures to protect our Arctic waters by introducing new ballast water control regulations that will reduce the risk of vessels releasing harmful aquatic species and pathogens into our waters.”* (Emt., 11.)

*"[...] me vartioimme ja suojelemme alueitamme vahvistamalla läsnäoloamme maalla, merellä ja Arktiksen taivailla." (Käännös minun.)*²⁷⁴

*"Kansallisen suvereniteetin suojeleminen ja rajojen koskemattomuus on kansallisen hallituksen ensimmäinen ja tärkein tehtävä. Me olemme päättäneet suojella kanadalaisten suvereniteettia läpi meidän arktisten alueidemme." (Käännös minun.)*²⁷⁵

Kanadan hallitus painottaa suvereniteetin suojelua useaan otteeseen sekä sen arktisessa strategiassa että arktisten alueiden ulkopolitiikkaa määrittelevässä asiakirjassa. Myös oman valtion rajat ja alueet ovat ilmeisen tärkeitä suojelun kohteita, mutta selkeää uhkaa niille ei näissä esimerkeissä määritellä.

*"Maailma on kääntämässä huomionsa enenevässä määrin pohjoiseen, ja monet toimijat, jotka ovat kaukana itse alueesta, haluavat saada siellä toimijan roolin, ja joissakin tapauksissa kyseenalaistavat hallinnon arktisilla alueilla. Kanada ei hyväksy lähtökohtana sitä, että Arktinen tarvitsisi perusteiltaan uuden hallinnollisen rakenteen tai laillisen toimintakehyksen. Eikä Kanada myöskään hyväksy, että arktisten kansojen valtiot eivät voi asiaankuuluvasti hallita Pohjoista, kun se käy läpi perustavanlaatuisia muutoksia." (Käännös minun.)*²⁷⁶

*"Samaan aikaan kotimainen ja ulkomainen kiinnostus arktisia alueita kohtaan on nousemassa. Tämä kasvava kiinnostus alleviivaa entisestään Kanadan tehokkaan johtajuuden tärkeyttä sekä kotimaassa että ulkomailla, jotta se voi edistää menestyvää ja vakaata aluetta, joka on vastaanottavainen Kanadan intresseille ja arvoille." (Käännös minun.)*²⁷⁷

Edellä esitetyissä kohdissa Kanadan hallitus nostaa esille kansainvälisen kiinnostuksen lisääntymisen eräänlaisena uhkana alueelle, sillä luonnollisesti myös uusia toimijoita pyrkii mukaan aluetta koskevan politiikan hoitoon. Tämä voi heikentää arktisten valtioiden mahdollisuuksia vaikuttaa alueen hallintaan, ja on näin ollen uhka arktisille valtioilla jo pitkään olleelle etuoikeutetulle asemalle aluetta koskevassa päätöksenteossa, ja Kanadan kohdalla sen asemalle eräänlaisena ”tiennäyttäjänä”. Tämä voidaan toisaalta tulkita myös tiettyjen suvereniteettirajojen rikkomisena, mikä aiheuttaa negatiivisen reaktion arktisen alueen valtioissa kuten Kanadassa.

²⁷⁴ *"[...] we patrol and protect our territory through enhanced presence on the land, in the sea and over the skies of the Arctic." (Government of Canada 2009, 2.)*

²⁷⁵ *"Protecting national sovereignty, and the integrity of our borders, is the first and foremost responsibility of a national government. We are resolved to protect Canadian sovereignty throughout our Arctic." (Government of Canada 2010, 10.)*

²⁷⁶ *"Increasingly, the world is turning its attention northward, with many players far removed from the region itself seeking a role and in some cases calling into question the governance of the Arctic. [...] Canada does not accept the premise that the Arctic requires a fundamentally new governance structure or legal framework. Nor does Canada accept that the Arctic nation states are unable to appropriately manage the North as it undergoes fundamental change." (Eml., 9.)*

²⁷⁷ *"At the same time, domestic and international interest in the Arctic region is rising. This growing interest underscores the importance of Canada to exert effective leadership both at home and abroad in order to promote a prosperous and stable region responsive to Canadian interests and values." (Government of Canada 2009, 1.)*

Edellisten esimerkkien tarkoitus on jälleen oikeuttaa tulevia toimia. Lisäksi halutaan tiedottaa muille kansainvälisille toimijoille, ettei Kanada aio hyväksyä arktisten alueiden hallinnon tai laillisten toimintakehyksien perustavanlaatuisia muutoksia. Näiden puheaktien illokutiivinen tehtävä on toisaalta ohjaava, mutta myös jossain määrin julistava. Niiden tarkoituksena on mahdollisesti pelotella ja herättää muiden arktisten alueiden hallitukset huomaamaan tämä lisääntyvän ulkoisen kiinnostuksen luoma uhka, ja oikeuttaa Kanadan toimia alueella. Jos edellisten esimerkkien valossa jää epäselväksi Kanadan hallituksen aikeet puolustaa oikeuksiaan alueella, se alleviivataan vielä arktista ulkopoliittikkaa määrittävän asiakirjan lopussa kohdassa:

”Meidän arktisella ulkopoliittikalla lähetämme selkeän viestin: Kanada kontrolloi omia arktisia maitaan ja vesiään, ja ottaa oman johtajan roolinsa ja vastuunsa vakavasti. Kanada jatkaa intressiensä puolustamista Arktiksella. Kun muut ottavat jonkun aseman tai tekevät jotain, mikä vaikuttaa meidän kansallisiin intresseihin, aliarvio rakentamamme yhteistyökykyiset suhteet, tai osoittaa hienovaraisuuden puutetta intressejä tai Arktiksen ihmisten tai valtioiden perspektiiviä kohtaan, me vastaamme/reagoimme.” (Käännös minun.)
278

Kanadan kohdalla analysoiduista asiakirjoista löytyy myös muita kohtia, joissa viitataan siihen, että erityisesti Jäämeren rannikkovaltioiden tulisi varautua kasvavan turismin, laivaliikenteen lisääntymisen ja taloudellisen kehityksen aiheuttamiin negatiivisiin muutoksiin alueella²⁷⁹.

5.2.5. Yhteiskunnallinen turvallisuus Kanadan arktisessa strategiassa

Poliittisen ja ympäristöturvallisuuden lisäksi kolmas Kanadan arktisessa strategiassa esiintyvä sektori on yhteiskunnallisen turvallisuuden sektori. Yhteiskunnallisella sektorilla huomioidaan erityisesti Pohjoisen eli arktisten alueiden asukkaat, ja heidän kohtaamansa haasteet. Arktisilla alueilla eläviä yhteisöjä uhkaavat tekijät pyörivät kahden pääteeman ympärillä: alueen yhteisöjen puutteellinen sosiaalihuolto²⁸⁰ sekä ympäristön muutokset, ja erityisesti ilmastonmuutos²⁸¹. Sosiaalihuolto on puutteellinen usealla saralla, mikä käy ilmi muun muassa seuraavissa kohdissa:

²⁷⁸ *”Through our Arctic foreign policy, we are also sending a clear message: Canada is in control of its Arctic lands and waters and takes its stewardship role and responsibilities seriously. Canada continues to stand up for its interests in the Arctic. When positions or actions are taken by others that affect our national interests, undermine the cooperative relationships we have built, or demonstrate a lack of sensitivity to the interests or perspectives of Arctic peoples or states, we respond.”* (Government of Canada 2010, 27.)

²⁷⁹ Ks. esim. Emt., 9-10.

²⁸⁰ Ks. esim. Government of Canada 2009, 19.

”Me ilmaisemme tarpeen myös asuntoihin, terveydenhuoltoon, taitojen kehittämiseen ja muihin palveluihin kohdistetuille investoinneille.” (Käännös minun.)²⁸²

”Varmistaaksemme, että Pohjoisen asukkaat kehittävät taitoja, tietoa ja valtuuksia, joita he tarvitsevat ollakseen hyviä nopeasti muuttuvassa taloudessa, olemme investoineet eri alueita tukeviin ohjelmiin.” (Käännös minun.)²⁸³

”Territoriot saavat myös liittovaltion tukea kohdennettuihin aloitteisiin tarttua Pohjoisen kohtaamiin erityisiin haasteisiin, kuten työmarkkinakoulutukseen, infrastruktuuriin ja yhteisön kehittämiseen, sekä puhtaaseen ilmaan ja ilmastonmuutokseen.” (Käännös minun.)²⁸⁴

Edellä esitetyissä kohdissa tuodaan esille useita puutteita Kanadan pohjoisosissa elävien yhteisöjen sosiaalihuoltoon liittyvissä seikoissa. Lisäksi epäkohtia löytyy yleisessä infrastruktuurissa ja yhteisöjen kehittämisessä. Nämä puutteet nähdään uhkana arktisten alueiden asukkaiden sopeutumiselle tulevaisuuden kehityksen ja talouden muutosten aiheuttamiin haasteisiin. Näiden kohtien turvallistamisen tarkoitus on tuoda asia laajan yleisön tietoisuuteen, ja mahdollisesti ehdottaa ja vakuuttaa yleisö siitä, että parannuksia sosiaalihuollossa tarvitaan myös tulevaisuudessa.

Toinen arktisten alueiden yhteisöjä uhkaava pääteema on ympäristössä tapahtuvat muutokset. Viittauksia ympäristön muutosten ja ilmastonmuutoksen turvallistamiseen löytyy Kanadan arktisesta strategiasta ja arktista ulkopolitiikkaa määrittelevästä asiakirjasta useita, mutta esittelen seuraavaksi vain muutaman esimerkin niistä²⁸⁵:

”Ympäristön muutoksen vaikutuksilla, kuten vaihtelevalla ja sulavalla ikeroudalla, sulavilla jäätiköillä, kutistuvalla merijäällä, ja jääteiden lyhenevällä käyttöajalla voisi olla merkittäviä kulttuurisia ja taloudellisia seurauksia Pohjoisen ihmisille, ja koko kansakunnalle.” (Käännös minun.)²⁸⁶

²⁸¹ Ks. esim. Government of Canada 2009, 8.

²⁸² *”We are also addressing the need for housing, health care, skills development and other services through targeted investments.” (Emt., 19.)*

²⁸³ *”To ensure Northern citizens develop the skills, knowledge and credentials they need to excel in a fast-changing economy, we have invested in a range of supportive programs.” (Emt., 19.)*

²⁸⁴ *”The territories also receive federal support for targeted initiatives to address specific challenges in the North, such as for labour market training, infrastructure and community development, and for clean air and climate change.” (Emt., 21.)*

²⁸⁵ Muita esimerkkejä löytyy muun muassa kohdista: Government of Canada 2009, 8, ja Government of Canada 2010, 21.

²⁸⁶ *”The effects of environmental change, such as shifting and melting permafrost, melting glaciers, shrinking ocean ice and a shortened season for ice roads could have significant cultural and economic consequences for the people of the North, and entire nation.” (Government of Canada 2009, 8.)*

”Arktisen monivuotisen merijään nopean vähenemisen tuloksena on ollut, ja tulee olemaan syvällisiä seurauksia arktisten alueiden ihmisille ja yhteisöille.” (Käännös minun.)²⁸⁷

Edellä esitetyt esimerkit eivät jätä epäselväksi sitä, etteikö ilmastossa ja ympäristössä tapahtuvat muutokset uhkasi arktisilla alueilla elävien ihmisten perinteistä elämänmenoa. Ensimmäisessä esimerkissä eriteltiin tarkemmin alueen yhteisöjen elämää perustavanlaatuisesti muuttavia tekijöitä, joista kuitenkin kaikkien voidaan nähdä olevan seurausta ilmastonmuutoksesta. Esimerkkien avulla Kanadan hallitus haluaa korostaa ilmastonmuutoksen vaikutuksia alueen yhteisöjen jokapäiväiseen elämään, ja mahdollisesti täten ohjata muitakin arktisen alueen toimijoita kiinnittämään huomion kyseisiin seikkoihin.

5.2.6. Yhteenveto

Kuten aiemmin on tullut esille, Kanadan arktisessa strategiassa ja arktista ulkopoliittikkaa käsittelevässä asiakirjassa nousevat selkeimmin esille yhteiskunnallinen, poliittinen ja ympäristösektorit. Myös sotilaallisen ja taloudellisen turvallisuuden sektoreiden piiriin sijoittuvia turvallisuusintressejä luetellaan asiakirjoissa. Kyseisten sektoreiden alle sijoittuvia turvallisuusintressejä ei kuitenkaan tarkemmin esitellä tässä analyysissä, koska näillä sektoreilla ei ole havaittavissa selkeää turvallistamista. Tarkoitukseni on määritellä ne asiat, jotka nimenomaan turvallistetaan Kanadan strategiassa. Siksi analyysissä jätetään tarkoituksenmukaisesti mainitsematta samoilla sektoreilla ilmeneviä muita valtion turvallisuusintressejä.

Yhteenvetona voi todeta, että Kanadan arktisessa strategiassa turvallistettuja teemoja ovat ilmastonmuutos, alueen kasvun ja kehityksen tuomat haasteet, arktisten alueiden puutteellinen sosiaalihuolto sekä kansainvälisen kiinnostuksen, ja sitä kautta uusien toimijoiden lisääntyminen alueella. Edellä luetelluista teemoista ilmastonmuutos nostetaan uhaksi niin yhteiskunnallisella kuin ympäristösektorillakin²⁸⁸. Ilmastonmuutos onkin strategiassa selkeimmin turvallistettu yksittäinen

²⁸⁷ *”The resulting rapid reduction in Arctic multi-year sea ice has had, and will continue to have, profound consequences for the peoples and communities of the Arctic.”* (Government of Canada 2010, 16.)

²⁸⁸ Ks. myös Government of Canada 2010, 3, ja Government of Canada 2009, 8.

seikka. Kanada pyrkii viemään ilmastonmuutoksen turvallistamista asiakirjoissaan myös globaalille tasolle, ja harjoittaa tässä suhteessa makroturvallistamista²⁸⁹.

Arktisella alueella tapahtuva kasvu ja kehitys luovat myös uhan alueen ympäristölle sekä pohjoisessa eläville nopeisiin muutoksiin tottumattomille yhteisöille. Pohjoisten yhteisöjen sopeutumista hankaloittaa entisestään alueella usein puutteelliset sosiaalialan palvelut, mikä voidaan nähdä eräällä tavalla kasvun ja kehityksen rinnalla turvallistettuna asiana. Puhtaasti poliittisen sektorin alla esiintyvä turvallistaminen kohdistuu uusien toimijoihin alueella, jotka uhkaavat arktisen alueen valtioiden nykyisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia vaikuttaa aluetta koskevaan poliittiseen päätöksentekoon ja säädöksiin.

5.3. Venäjän historiaa arktisena toimijana

Venäjän historiaa arktisena toimijana on huomattavan hankalaa määrittää objektiivisesti, sillä Venäjän hallitus, eli duuma ei juuri julkaise virallisia asiakirjoja aiheesta englanniksi. Lisäksi suurin osa aihetta käsittelevistä artikkeleista lähestyvät Venäjän suhdetta arktisiin alueisiin energiapoliittisesta tai geopoliittisesta näkökulmasta. Vielä selkeämmin kuin esimerkiksi Yhdysvaltain kohdalla, Venäjän arktista toimijuutta käsittelevissä dokumenteissa tuodaan melko yksipuolisesti esille liittovaltion tarve saavuttaa tietty asema nimenomaan alueen energia- ja geopolitiikassa²⁹⁰. Tutkijana ei voi olla ihmettelemättä, miksei liittovaltion hallinto halua tuottaa enempää myös englanninkielisen yleisön saatavilla olevaa maan arktista politiikkaa koskevaa virallista materiaalia²⁹¹. Onko kyseessä hiljainen ”taistelu” englannin kielen asemaa vastaan vai haluaako valtio edelleen säilyttää ”suljetun” valtion arvoituksellisen ja itsenäisen roolin myös arktisena toimijana?

²⁸⁹ Ks. ”Kanada tunnustaa, että ilmastonmuutos on globaali haaste, joka vaatii globaalien ratkaisun.” (Käännös minun.) ”Canada recognizes that climate change is a global challenge requiring a global solution.” (Government of Canada 2010, 20.)

²⁹⁰ Ks. esim. Ragauskas 2011. Gramling 2007. Gorenburg 2011.

²⁹¹ Esim. Venäjän arktisesta strategiasta ei ole saatavilla Venäjän valtion virallisten tahojen tuottamaa englannin kielistä käännöstä, toisin kuin kaikkien muiden A5-valtioiden kohdalla.

Kylmänsodan ja entisen Neuvostoliiton aikakaudella valtio halusi tietoisesti ajaa politiikkaa, jolla liittovaltion pohjoiset osat pidettiin tiukasti suljettuna kansallisena alueena. Alueen luonnonvarat olivat jo silloin tärkeässä roolissa maan talouden moottorina.²⁹² Kylmänsodan lopulla tilanne alkoi kuitenkin muuttua ja kääntyi miltei pääläelleen, kun vuonna 1987 Neuvostoliiton silloinen presidentti Mikhail Gorbatsšov piti kuuluisen Murmanskin puheensa²⁹³. Gorbatsšov'n puhe voidaan nähdä eräänlaisen uuden aikakauden alkuna arktisilla alueilla. Siinä ei nostettu esiin pelkästään turvallisuuden sotilaallista sektoria, ja tämän vuoksi puhe nähdään sysäyksenä arktiselle yhteistyölle myös muilla turvallisuuden osa-alueilla. Gorbatsšov'n sanotaan tietyllä tavalla jopa epäturvallistaneen koko sotilaallisen sektorin arktisella alueella.²⁹⁴

Gorbatsšov'n aloitteen jälkeen, ja Neuvostoliiton hajottua, Venäjä on alkanut aktiivisemmaksi arktisia alueita koskevan politiikkansa hoidossa. Yhteistyöntuulet alkoivat puhaltaa aiemmin sulkeutuneella Venäjällä, ja liittovaltio lähti mukaan aluetta koskeviin yhteistyöprojekteihin.²⁹⁵ Vuonna 1993 Venäjän silloinen ulkoministeri Andrej Kozyrev oli mukana allekirjoittamassa Barentsin alueen euroarktista yhteistyötä koskevaa julistusta²⁹⁶. Lisäksi vuonna 1996 Venäjä allekirjoitti Ottawan julistuksen²⁹⁷, ja sitoutui näin ollen Arktisen neuvoston toimintaan.²⁹⁸ Vuonna 1997 Venäjä ratifioi myös UNCLOS -asiakirjan, jonka turvin se on yrittänyt saada hallintaansa pinta-alaltaan huomattavia osia Jäämeren merenpohjasta²⁹⁹. Vuonna 2007 venäläinen retkikunta sukelsi Jäämerellä ja matkasi aina Pohjoisnavalle asti ottamaan näytteitä merenpohjasta. Kyseinen sukellustiimi pystytti matkallaan Venäjän lipun merenpohjaan Pohjoisnavan kohdalle, mikä aiheutti kiivasta mielipiteiden vaihtoa medioissa ympäri maailmaa^{300 301}.

Vuonna 2008 Venäjän silloinen presidentti Dmitri Medvedev hyväksyi uuden virallisen valtion arktisia alueita käsittelevän strategian *Foundation Of The Russian Federation's State Policy In the*

²⁹² Wilson Rowe 2011, 2.

²⁹³ Ks. Gorbatsšov 1987.

²⁹⁴ Åtland 2008, 300.

²⁹⁵ Wilson Rowe 2011, 3.

²⁹⁶ Ks. Kirkkoniemen julistus 1993.

²⁹⁷ Ks. Ottawan julistus 1996.

²⁹⁸ Wilson Rowe 2011, 3.

²⁹⁹ Gorenburg 2011, 12. Venäjä toimitti YK:n alaiselle mannerjalustan rajoista päättävälle komissiolle (CLCS) anomuksen uusista mannerjalustan rajoistaan 21.12.2001 (YK lehdistötiedote 2001.). Toimittamassaan asiakirjassa Venäjä ilmoitti Euraasian mantereeseen jatkuvan aina maantieteellisen Pohjoisnavan yli Jäämerellä, mikä tarkoittaisi, että nämä alueet olisivat osa Venäjälle kuuluvaa mannerjalustaa. (Gorenburg 2011, 12)

³⁰⁰ Ks. esim. Chivers 2007, ja Wallis 2007.

³⁰¹ Trenin & Baev 2010, 8.

*Arctic Unitl 2020 and Beypond*³⁰². Asiakirjan julkaisu oli merkki siitä, että arktiset alueet olivat nousseet uudelleen Venäjän poliittiselle agendalle³⁰³. Heininen luetlee teoksessaan *Arctic Staretgies and Policies: Inventory and Comparatice study* myös muita tärkeitä Venäjän duuman julkaisemia asiakirjoja, jotka oleellisesti vaikuttavat Venäjän arktisen strategian taustalla ja liittyvät siihen. Näitä asiakirjoja ovat muun muassa seuraavat: vuonna 2001 laadittu *Maritime Doctrine of Russian Federation 2020*³⁰⁴, vuonna 2008 hyväksytty *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*³⁰⁵, vuonna 2009 julkaistu *Russia's National Secutiry Strategy to 2020*³⁰⁶, sekä vuonna 2010 julkaistu *Energy Strategy of Russia For the Period up to 2030*^{307, 308}.

5.3.1. Venäjän arktisen strategian analyysi

Venäjän historia arktisena toimijana on siis monivaiheinen ja tapahtumarikas. Venäjän arktista strategiaa ei ole juuri analysoitu tieteellisissä julkaisuissa, eikä varsinkaan turvallistamisen näkökulmasta. Heinisen analyysin mukaan Venäjän arktisessa strategiassa nousevat selkeästi esille sotilaallinen ja ympäristösektori, mutta siinä käsitellään myös taloudellisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen sektorin piirin sijoittuvia teemoja³⁰⁹. Olen Heinisen kanssa samoilla linjoilla myös siitä, että Venäjän strategiaan on ujutettu monia teemoja mukaan strategisina intresseinä. Niiden seasta on kuitenkin yksin tämän asiakirjan nojalla haasteellista erottaa valtion aitoja pääprioriteetteja.³¹⁰ Tämä sama seikka vaikeuttaa myös turvallistamisen määrittelyä asiakirjasta, sillä huomattavan lyhyeen tekstiin on listamaisesti lueteltu valtava määrä päätavoitteita, ongelmia ja toteuttamisen mekanismeja. Tekstin luettelomaisesta luonteesta ja taitavasta sanojen pyörittelystä johtuen selkeää turvallistamista on vaikea havaita. Etenen kuitenkin tässäkin analyysissä jo tutulla kaavalla. Määritän aluksi Venäjän turvallistamisen tekijät, minkä jälkeen analysoin maan arktista strategiaa sektori kerrallaan.

³⁰² Burgess 2010.

³⁰³ Wilson Rowe 2011, 2.

³⁰⁴ Maritime Doctrine of Russian Federation 2020 2001.

³⁰⁵ The Foreign Policy Concept of the Russian Federation 2008.

³⁰⁶ Tästä dokumentista ei ole saatavilla virallista englanninkielistä käännöstä, mutta linkki venäjänkieliseen versio "Strategia natsionalnoi bezopasnosti Rossiiskoi Federatsii do 2020 goda" on saatavissa GeoPolitics in the North – verkkosivustolta. (GeoPolitics in the North 2012.)

³⁰⁷ Ministry of Energy of the Russian Federation 2010.

³⁰⁸ Heininen 2012, 44-45.

³⁰⁹ Emt., 46-47.

³¹⁰ Ks. Emt., 48.

5.3.2. Turvallistamisen tekijät Venäjän strategiassa

Venäjän arktisen strategian nimessä *Foundation of the Russian Federation's State Policy in the Arctic until 2020 and beyond* ei selkeästi viitata, että kyseessä olisi valtion virallinen arktinen strategia. Asiakirjalla kuitenkin luodaan perusta valtion arktista aluetta koskevalle politiikalla yli kymmeneksi vuodeksi eteenpäin. Kuten jo aiemmin mainitsin, duuma on julkaissut myös joukon muita asiakirjoja, jotka liittyvät olennaisesti Venäjän arktisen toimijuuden ja politiikan määrittämiseen. Arktisena strategiana yleisesti pidetty vuonna 2008 ilmestynyt asiakirja käy läpi lyhydestään huolimatta monia teemoja. Siinä ei pureuduta mihinkään teemaan syvällisesti. Luetellut muut asiakirjat sen sijaan tukevat strategisten päämäärien syvällisempää ymmärtämistä. Tästä huolimatta jätän analyysissäni nämä muut asiakirjat huomioimatta, kuten toimin myös muiden valtioiden kohdalla, ja keskityn nimenomaan arktisena strategiana pidetyn dokumentin analysoimiseen.

Venäjän arktisessa strategiassa turvallistavina tahoina ovat liittovaltio ja duuma. Asiakirjan pääasiallisena yleisönä ovat mielestäni Venäjän omat päättävät tahot eikä niinkään muu kansainvälinen yhteisö. Asiakirjan tarkoitus on määrittää liittovaltion sisällä sen omaa politiikkaa arktisilla alueilla, sillä tämän asiakirjan julkaisun myötä liittovaltio pyrkii nostamaan ennen huomattavan pienessä roolissa olleet maan pohjoiset alueet taas vahvana mukaan politiikan kentälle³¹¹. Myös se seikka, ettei strategiaa ole käännetty valtion virallisten tahojen toimesta esimerkiksi englanniksi, puhuu sen puolesta, ettei strategiaa ole tarkoitettu ensisijaisesti kansainväliselle yleisölle. Toki kuitenkin on huomioitava, että kyseessä on julkinen asiakirja. Se on täysin vapaasti myös muiden valtioiden edustajien saatavilla, minkä voi tulkita siten, että se on suunnattu myös kansainväliselle yleisölle, ja erityisesti muille arktisen alueen valtioille. Mielestäni Venäjän strategian tarkoitus kansainvälisellä tasolla on osoittaa muille alueen toimijoille, että se on jälleen mukana arktisen alueen politiikassa, ja ennen kaikkea entistä vahvempana toimijana.

Venäjän strategiasta löytyy viittauksia lähestulkoon jokaiseen Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuussektoriin. Siinä nousevat esille voimakkaimmin poliittinen ja sotilaallinen sektori, mutta myös taloudelliseen, yhteiskunnalliseen ja ympäristösektoriin viitataan useampaan otteeseen.

³¹¹ Ks. myös Wilson Rowe 2011, 2. Heininen 2012, 44.

Kaikilla näistä sektoreista ei kuitenkaan ole havaittavissa turvallistamista, mitä perustelen seuraavaksi tarkemmin.

5.3.3. Poliittinen ja sotilaallinen sektori Venäjän arktisessa strategiassa

Toisin kuin esimerkiksi Yhdysvaltain tai Kanadan arktisissa strategioissa Venäjän strategiassa on vaikeaa havaita selkeää turvallistamista ylipäättänsä millään turvallisuuden sektorilla. Viittauksia kuitenkin siihen, että poliittiselle sektorille sijoittuvaa yhteistyötä ja myös sotilaalliselle sektorille sijoittuvaa rauhaa on aktiivisesti turvattava, on esimerkiksi seuraavassa Venäjän liittovaltion kansallisia intressejä määrittävässä kohdassa:

”Turvata arktinen alue rauhan ja yhteistyön alueena.” (Käännös minun.)³¹²

Mitään selkeää tekijää ei kuitenkaan turvallisteta Venäjän strategiassa rauhaa ja yhteistyötä virallisesti uhkaavana tekijänä. Kansainvälistä yhteistyötä ei dokumentissa edes lähdetä problematisoimaan. Siinä kuitenkin painotetaan useaan otteeseen, että yhteistyön tulee tapahtua niiden kansainvälisten sopimusten ehdoilla, joihin Venäjän liittovaltio on virallisesti sitoutunut³¹³.

Samoin poliittisen ja sotilaallisen turvallisuuden sektorien välimaastossa huojuu kohta, jossa tuodaan esille luonteeltaan teknogeneettisten tai luonnon aiheuttamien uhkien torjunnan merkitys Venäjän alueiden, ihmisten ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisesti tärkeiden asioiden puolustamiseksi.

”[...] luoda yhtenäinen turvallisuusjärjestelmä alueiden, ihmisten, ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisten kohteiden puolustamiseksi Venäjän liittovaltion arktisilla alueilla, luonnon aiheuttamia tai teknogeneettisiä uhkia vastaan.” (Käännös minun.)³¹⁴

³¹² *”Safeguarding the Arctic as a zone of peace and cooperation;”* (Burgess 2010, II. National Interests of the Russian Federation in the Arctic, 4. b.)

³¹³ Ks. esim. Emt., III. Main objectives and strategic priorities of the Russian Federation’s State Policy in the Arctic, 6. f.

³¹⁴ *”[...] create an integrated security system for the defense of territories, population and objects of critical importance for national security in the Arctic Zone of the Russian Federation from threats of a natural and technogenic character.”* (Emt., IV: Basic Problems and Means for the realization of the Russian Federation’s State Policy in the Arctic, 8. a.)

Edellisessä kohdassa pyritään oikeuttamaan tulevia toimia, ja kehoitetaan luomaan yhtenäinen turvallisuusjärjestelmä, jolla suojautua luonnon aiheuttamilta ja teknogeneettisiltä uhilta. Esimerkin illokutiivinen tehtävä on yhteistyöhön ohjaava, jotta valtiolla olisi mahdollisuus puolustaa alueitaan, ihmisiään ja muita kansallisen turvallisuuden kannalta oleellisia tekijöitä. Asiakohdassa pyritään turvallistamaan luonnon aiheuttamat ja luonteelta teknogeneettiset uhat. Tämä kohta jääkin ainoaksi selkeäksi poliittisella ja sotilaallisella sektorilla tapahtuvaksi turvallistamisyrittäykseksi.

5.3.4. Ympäristösektori Venäjän arktisessa strategiassa

Poliittisen ja sotilaallisen sektoreiden ohella ympäristösektoria tuotiin jonkin verran esille Venäjän arktisessa strategiassa turvallistamisen näkökulmasta. Todettakoon kuitenkin, että verrattaessa muiden A5-valtioiden laatimiin arktisiin strategioihin, Venäjän strategiassa ympäristösektori jää huomattavasti pienempään rooliin. Yksi selkeä turvallistamisyrittämys myös tällä sektorilla kuitenkin löytyy:

”Ympäristöturvallisuuden piirissä – arktisen ympäristön turvaaminen, taloudellisten aktiviteettien ympäristöllisten seurausten likvidointi kasvavan taloudellisen aktiivisuuden lisääntymisen ja globaalien ilmastonmuutoksen ehdoilla.” (Käännös minun.)³¹⁵

Esimerkissä uhatuksi kohteeksi määritellään arktinen ympäristö, jota uhkaa taloudellisista aktiviteeteista koituvat seuraukset. Tällä asiakohdalla pyritään tuomaan esille Venäjän kiinnostus arktisten alueiden ympäristön tilaa kohtaan, ja näin ollen tämä asia nostetaan poliittiselle agendalle. Asiakohdan tehtävä on ohjata ympäristön suojelua Venäjällä tiettyyn suuntaan. Samalla kuitenkin muistutetaan, että kaikki tapahtuu alueella kasvavien taloudellisten aktiviteettien ja globaalien ilmastonmuutoksen ehdoilla. Tämän lauseen asiakohdan lopussa olevalla lisäyksellä, Venäjä petaa valtiolle mahdollisuuden edetä asian tiimoilta valtiolle sopivalla tahdilla ja ehdoilla.

Pohdin, onko edellisessä kohdassa kyseessä virallinen turvallistamisyrittämys. Vaikka siinä tuodaan esille selkeästi arktisten alueiden luontoa uhkaava tekijä, johon pyritään reagoimaan sen

³¹⁵ *”In the sphere of environmental security – the safeguarding of the Arctic environment, liquidation of the environmental consequences of economic activities under conditions of increasing economic activity and global climate change;”* (Burgess 2010, III. Main objectives and strategic priorities of the Russian Federation’s State Policy in the Arctic, 6. c.)

likvidoisella, lopussa oleva lisäys vaikuttaa kuitenkin turvallistamiselle oleelliseen yleisön vakuuttamiseen negatiivisesti. Yleisöä on mahdotonta vakuuttaa uhan merkittävydestä, jos edes itse turvallistava toimija ei ole valmis ryhtymään ehdoista uhan torjumiseen.

5.3.5. Muut turvallisuuden sektorit Venäjän strategiassa

Venäjän arktisessa strategiassa käsitellään edellä esiteltyjen sektoreiden lisäksi myös yhteiskunnallisen ja taloudellisen sektorin piiriin lukeutuvia teemoja. Taloussektoriin viittaavissa kohdissa keskitytään muun muassa kehityksen tukemiseen taloutta edistävään suuntaan sekä Venäjän liittovaltiolle kuuluvien luonnonvarojen hyödyntämiseen ja hyödyntämisessä kohdattavien ongelmien hoitamiseen³¹⁶. Yhteiskunnalliselle sektorille sijoittuvat esimerkiksi alueen alkuperäiskansoihin viittaavat asiakohdat³¹⁷. Näillä sektoreilla ei kuitenkaan ole havaittavissa selkeää turvallistamista. Sektoreilla olevat ongelmat ovat duuman tiedossa, ja niiden hoitoon on jo löydetty keinot, jotka nyt vain tulisi toteuttaa käytännössä.

Venäjän strategian pääprioriteetit ovat 1) Venäjän raja-alueisiin ja merirajoihin liittyvien epäselvyyksien selvittäminen, 2) etsintä- ja pelastusjärjestelmän luomiseen tähtäävän yhteistyön vahvistaminen, 3) Venäjän ja muiden arktisten valtioiden välisen, ja rajanylittävän yhteistyön parantaminen, 4) arktisten alueiden ilma- ja merireittien kehittäminen, ja niiden käytön ehdoista sopiminen, 5) Venäjän valtion instituutioiden ja kansalaisyhteiskunnan osallistuminen arktisia asioita käsitteleviin kansainvälisiin foorumeihin, 6) Venäjän arktisten alueiden taloudellinen ja sosiaalinen kehittäminen ja julkisen hallinnon järjestelmän parantaminen, johon kuuluu myös tieteellisen tutkimustyön laajentaminen alueella, 7) alkuperäiskansojen elinolojen ja taloudellisten aktiviteettien yhteiskunnallisen aseman parantaminen, 8) arktisten alueiden resurssipohjan kehittäminen kehittyneen teknologian avulla ja 9) kuljetusinfrastruktuurin ja kalastusteollisuuden kehittäminen Venäjän arktisilla alueilla.³¹⁸ Kuten edellä esitetystä luettelosta ilmenee, Venäjän prioriteettien lista on pitkä ja sektorien rajoja ylittävä. Prioriteettien saavuttamiseen liittyviä ongelmia tuodaan esille asiakirjassa taitavasti ilmaisemalla ne ongelmina, joita ei kuitenkaan tarvitse turvallistaa.

³¹⁶ Ks. esim. Burgess 2010, IV. Basic problems and means for the realization of the Russian Federation's State Policy in the Arctic, 8. a.

³¹⁷ Ks. esim. Emt., IV. Basic problems and means for the realization of the Russian Federation's State Policy in the Arctic, 8. a.

³¹⁸ Emt.

5.3.6. Yhteenveto

Venäjän arktisessa strategiassa turvallistaminen jää todella pieneen osaan eikä sitä juuri tapahdu. Turvallistamiseksi tulkittavissa olevia asiakohtia löytyy poliittiselta, sotilaalliselta ja ympäristösektoreilta. Poliittisen ja sotilaallisen sektorin välimaastoon sijoittuvat kansainvälinen yhteistyö ja rauha arktisilla alueilla koetaan uhatuksi, mutta mitään tiettyä uhkaavaa tekijää ei tuoda esille. Enemmän poliittisen sektorin puolelle kallistuvia Venäjän alueita, ihmisiä, ja kansallisen turvallisuuden kannalta kriittisiä asioita puolestaan uhkaa luonnon aiheuttamat ja teknogeeniset uhat, jotka pyritään turvallistamaan Venäjän arktista strategiaa määrittävässä asiakirjassa. Arktista ympäristöä uhkaa alueen taloudellisten aktiviteettien aiheuttamat seuraukset, joita Venäjä pyrkii likvidoimaan, mutta omilla ehdoillaan.

Foundation of the Russian Federation's State Policy in the Arctic until 2020 and beyond- asiakirjaa turvallistamisen ja Kööpenhaminan koulukunnan näkökulmasta analysoitaessa, asiakirja ei tarjoa tutkijalle paljoakaan. Sen avulla saa käsityksen Venäjän duuman prioriteeteista ja politiikan kehityksen suunnasta alueella, mutta muutoin asiakirjan teksti on pintaraapaisu Venäjän todellisiin intresseihin ja sen kokemiin uhkiin arktisella alueella. Toisaalta Venäjän strategian pohjalta voisi vetää johtopäätöksen, että Venäjä kokee olevansa arktisilla alueilla niin vahva toimija, ettei koe asemaansa missään mielessä uhatuksi. Tietynlaiseen statukseen ja asemaan viittaa myös Heininen analyysissään kun hän toteaa Venäjää pidettävän yleisesti arktisena liittovaltiona huolimatta siitä, onko Venäjällä arktisia alueita koskevaa virallisesti määriteltyä politiikkaa. Joissakin tapauksissa Venäjä nähdään jopa *"the" arctic nation* eli *"the" arktisena valtiona*.³¹⁹

5.4. Tanskan historiaa arktisena toimijana

Tanskan historiaa arktisena toimijana on hieman harhaanjohtava otsikko, sillä Tanska ilman sille kuuluvaa itsehallintoaluetta, ei itse asiassa edes olisi arktinen toimija. Tanskan portti arktisille alueille on sille kuuluva Grönlanti, jonka ansiosta valtio on mukana alueen päätöksenteossa viiden Jäämeren rannikkovaltion joukossa. Tässä tutkielmassa analysoidaan Tanskan Kuningaskunnan

³¹⁹ Heininen 2012, 48.

arktista strategiaa *Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020*³²⁰, johon olen tähän asti viitannut Tanskan strategiana, mutta joka on siis Tanskan, Grönlannin ja Färsaarien yhteinen strategia arktisten alueiden politiikan ja aluetta kohtaavien haasteiden hoitamiseksi³²¹.

Vaikka Tanskan arktisuus määrittyykin pitkälti Grönlannin kautta, ei se silti ole mikään uusi toimija alueella. Pohja Tanskan hovin suvereniteetille Grönlannin alueella luotiin jo 1700-luvulla³²². Tanska on siis ollut mukana aluetta koskevan politiikan hoidossa jo reilun kahden sadan vuoden ajan. Nykyään sekä Färsaaret että Grönlanti ovat itsehallintoalueita, joilla on omat parlamenttinsa³²³. Toisin kuin Tanska, kumpikaan edellä mainituista ei myöskään kuulu EU:n jäsenvaltioiden joukkoon. Muun muassa niiden kaupankäyntiä EU:n jäsenvaltioiden kanssa säädellään omilla erityisillä sopimuksillaan³²⁴.

Grönlannin ja Tanskan välinen tilanne on muutoinkin erityislaatuinen, sillä vuonna 2009 Grönlanti sai oman hallinnon. Sen myötä grönlantilaiset tunnustettiin kansainvälisen lainkin nojalla omaksi kansakseen, ja grönlannin kieli sai virallisen kielen aseman. Grönlannin hallinnolla on yksinoikeus maanalaisiin ja eläviin resursseihin alueella, ja se voi itsenäisesti huolehtia useista kotimaan politiikkaan liittyvistä kysymyksistä. Grönlannilla olisi mahdollisuus alkaa hoitaa myös omaa ulkopoliittikaansa, ja saada lopulta itsenäisyys.³²⁵ Syitä siihen, miksi Grönlanti ei ole vielä hakenut itsenäisyyttä voidaan arvailla, mutta yksi huomattava seikka on mielestäni sen taloudellinen riippuvuus Tanskasta³²⁶.

Kansainvälisessä arktisessa yhteistyössä Tanskan Kuningaskunta on ollut aktiivisena mukana alusta alkaen, ja oli muun muassa paikalla allekirjoittamassa Ottawan julistusta Kanadassa vuonna

³²⁰ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011.

³²¹ Ks. esim. Espersen 2011.

³²² Ks. esim. Nanoq 2010a.

³²³ Ks. Nanoq 2010b. ja Faroe Islands.com 2012. Grönlannilla on myös kaksi edustajaa Tanskan parlamentissa (Folketing) (Nanoq 2010b).

³²⁴ Heinenen 2012, 18. Faroe Islands.com 2012.

³²⁵ Rasmussen 2010, 2.

³²⁶ Tanska tarjoaa Grönlannille taloudellista tukea 3.2 miljardia Tanskan kruunua (DKK) vuodessa, indeksiin sidottuna. Hyvä esimerkki tuen tarpeellisuudesta on vuodelta 2008, jolloin Grönlannin tuonti oli 4.42 miljardia kruunua (DKK), ja viennistä saadut tulot vain 2.4 miljardia kruunua (DKK). Tämä vaje saatiin kuitenkin paikattua Tanskan tarjoamalla tuella. (Emt., 2-10.)

1996³²⁷. Tanska on myös ratifioinut UNCLOS -asiakirjan vuonna 2004³²⁸, ja korostaa arktisessa strategiassaan sen luovan perustan Jäämeren rannikkovaltioiden väliselle yhteistyölle arktisten alueiden kehittämistä koskien³²⁹. Vuonna 2008 Tanskan ja Grönlannin aloitteesta järjestettiin viiden Jäämeren rannikkovaltion edustajien konferenssi³³⁰, joka sai osakseen erityistä kansainvälistä huomiota, sillä mukaan jätettiin kutsumatta Arktiseen neuvostoon kuuluvat Suomen, Ruotsin ja Islannin edustajat³³¹.

Viiden Jäämeren rannikkovaltion konferenssin tarkoitus oli vahvistaa valtioiden vastuuta arktisten alueiden kehityksestä tulevaisuudessa. Konferenssin seurauksena valtiot allekirjoittivat Ilulissatin julistuksen³³². Tanskan silloisen ulkoministerin mukaan julistuksella luotiin pohja rauhanomaiselle kehitykselle Jäämerellä, ja pyrittiin poistamaan muodostunutta myyttiä ”Pohjoisnavan kilpajuoksusta” (”Race for the North Pole”). Konferenssissa sovittiin myös yhteistyön tiivistämisestä muun muassa etsintä- ja pelastustoimia sekä ympäristönsuojelua koskien Jäämerellä.³³³ Rauhanomaisen kehityksen edistäminen Jäämerellä on Tanskalle tärkeää, sillä Jäämeren rannikkovaltioilla, mukaan lukien Tanska, on edelleen päällekkäisiä vaatimuksia mannerjalustojen osalta. Tämän lisäksi Kanadalla ja Tanskalla on erimielisyyksiä myös siitä, kummalle valtiolle Hans saari kuuluu.³³⁴

Tanskan Kuningaskunnan arktisessa strategiassa painotetaan rauhanomaista kehitystä Arktisilla alueilla³³⁵. Elokuussa 2011 julkaistu strategia on ensimmäinen Tanskan, Grönlannin ja Färsaarten yhteistyössä laatima arktisia alueita käsittelevä strategia, ja se luo suuntaa aluetta koskevan politiikan hoitoon aina vuoteen 2020 asti. Rauhanomaisen yhteistyön lisäksi strategiassa painotetaan kestäväen taloudellisen kehityksen merkitystä, kuitenkin alueen luonnon ja ilmaston huomioiden.³³⁶ Seuraavaksi analysoin strategiaa jo aiemmista analyysiosioista tutuksi tulleella kaavalla.

³²⁷ Ks. Ottawan julistus 1996.

³²⁸ Ks. UNCLOS:n ratifiointi lista 2011.

³²⁹ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 13.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Petersen 2009, 58.

³³² Ilulissatin julistus 2008.

³³³ Møller, 2008.

³³⁴ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 15.

³³⁵ Emt., 13-22.

³³⁶ Ks. Espersen 2011.

5.4.1. Tanskan kuningaskunnan arktisen strategian analyysi

Tanskan Kuningaskunnan arktinen strategia eroaa siinä mielessä muista strategioista, että jo sen otsikko *Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011–2020* määrittää kyseessä olevan aluetta koskevien poliittisten toimien strategian. Strategia eroaa tähän asti tässä tutkielmassa analysoiduista strategioista, sillä se on todella perinpohjainen. Sen tärkeimmistä käsitteistä, sopimuksista ja toimijaorganisaatioista on laadittu erilliset tietoiskut strategian sisälle. Tietysti strategiasta tekee erityislaatuisen myös aiemmin esitelty Tanskan ja Grönlannin välinen mielenkiintoinen suhde, Grönlannin vahva itsehallintoasema sekä sen mahdolliset itsenäistymispyrkimykset tulevaisuudessa. Tanskan Kuningaskunnan strategia on analysoimistani strategioista tuorein eikä sitä näin ollen ole vielä analysoitu ja arvioitu yhtä paljon kuin muiden neljän Jäämeren rannikkovaltioiden strategioita. Heininen on kuitenkin analysoinut kyseistä strategiaa teoksensa *Arctic Strategies and Policies: Inventory and Comparative Study* vuonna 2012 ilmestyneessä toisessa painoksessa. Kuten Heininenkin toteaa, strategian pääprioriteetit ovat 1) merenkulun turvallisuus ja suvereniteetti alueella, 2) kestävän kehityksen edistäminen, luonnon mineraalien hyödyntäminen, aluetta käsittelevän tutkimuksen edistäminen, ja alueen toimijoiden välinen yhteistyö terveydenhuollon ja sosiaalihuollon edistämiseksi, 3) ilmastonmuutosta koskevan tietotaidon lisääminen ja arktisen luonnon ja biodiversiteetin suojelu sekä 4) globaalien ja alueellisten yhteistyön kehittäminen.³³⁷ Esittelen ensin strategian turvallistamisen tekijät, minkä jälkeen analysoin strategiaa sektorikohtaisesti.

5.4.2. Tanskan strategian turvallistamisen tekijät

Tanskan Kuningaskunnan arktisen strategian turvallistavana tekijänä on tietysti koko kuningaskunta ulospäin yhtenäisenä toimijana. Tarkemman perehtymisen jälkeen on selkeää, että turvallistajiksi voi määritellä kolme erillistä toimijaa: Tanskan hallitus, Färsaarien hallitus ja Grönlannin hallitus. Nämä kolme toimijaa ovat yhdessä laatineen yhteisstrategian alueen politiikan hoitamiseksi³³⁸. Strategian yleisöksi on tarkoitettu kansainväliset toimijat, eivätkä tällä kertaa vain muut arktisen alueen valtiot, vaan myös laajemman alueen toimijat. Strategiassa painotetaan muun muassa yhteistyön kehittämistä globaalilla tasolla ja muidenkin kuin pelkästään valtiollisten toimijoiden

³³⁷ Ks. Heininen 2012, 17-18. Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011.

³³⁸ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 10.

kanssa.³³⁹ Tietysti strategia on laadittu ohjenuoraksi myös Tanskan Kuningaskunnan sisäisille toimijoille ja erityisesti kaikkien kuningaskunnan alueiden omille hallituksille.

Tanska on viime aikoina noussut arktisilla alueilla tärkeäksi toimijaksi, ja strategian tarkoitus on parantaa tätä asemaa entisestään³⁴⁰. Samoin kuin Kanadan strategian kohdalla, mielestäni myös Tanskan strategian kokonaisvaltaisuus, huolella laadittu sisältö ja ulkoasu, luovat uskottavuutta siitä, että Tanska on todella ottanut alueen politiikan kehittämisen erääksi prioriteetikseen. Turvallisuussektoreita strategiasta eriteltäessä on todettava, että voimakkaimmin esille nousevat turvallisuuden yhteiskunnallinen, poliittinen ja ympäristösektorit. Tekstissä ovat esillä myös taloudellinen ja sotilaallinen sektori, mutta ne jäävät siinä vähemmälle huomiolla analysoitaessa asiakirjaa Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusteorian avulla. Seuraavaksi avaan kolmea ensin mainittua sektoria tarkemmin.

5.4.3. Ympäristösektori Tanskan strategiassa

Kuten miltei kaikissa muissakin tässä tutkielmissa analysoiduissa strategioissa, myös Tanskan strategiassa ympäristöturvallisuuteen liittyvät kysymyksen nousevat tekstissä useaan otteeseen esille. Arktisten alueiden erityislaatuinen ympäristö koetaan uhatuksi. Uhkina pidetään muun muassa ilmaston lämpenemistä, alueen lisääntyntä mineraalien hyödyntämistä, kalastusta ja turismia. Nämä kaikki seikat tuodaan esille seuraavassa esimerkissä:

”Arktinen luonto ja villieläimistö ovat ainutlaatuisia ja herkkiä. [...] Globaali lämpeneminen johtaa lisääntyviin jäistä vapaisiin merialueisiin kesäaikana, ja sillä ettei merijää ole enää niin yleistä voi olla isoja seurauksia [...] lisääntyvä mineraalien hyödyntäminen, kalastus ja turismi aiheuttavat saastumisen ja onnettomuuksien riskin.” (Käännös minun.)³⁴¹

Esitettyjen esimerkin mukaan uhattuna ovat siis arktinen luonto ja alueen villieläimistö. Asiakohdan illokutiivinen tehtävä on lukijan ajattelua ohjaava. Sen tarkoitus on asian esille tuominen ja sen tärkeydestä vakuuttaminen. Uhkaaviksi tekijöiksi nimetään jo aiemmin luetellut ilmaston

³³⁹ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 49-55.

³⁴⁰ Emt., 11. Ks. myös Heininen 2012, 19.

³⁴¹ *”The Arctic nature and wildlife are unique and fragile.[...] Global warming is leading to increasingly ice-free seas in summer periods, and the lower prevalence of sea ice can have a major impact [...] increased mineral exploitation, fishing and tourism pose a risk of pollution and accidents.”* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 45.)

lämpeneminen, ja sen seurauksena syntyneet ”sivutuotteet” alueella. Yleinen ilmaston lämpeneminen nousee tekstissä esille myös muun muassa seuraavassa esimerkissä:

”Yleinen lämpötilan nousu ja jään nopea sulaminen voi tehdä uusista Jäämeren alueista mahdollisesti houkuttelevia alueita kalastukselle. [...] Lisäksi laitton, raportoimaton ja säädöksetön kalastaminen on vakava uhka meren ekosysteemille, jolla on merkittävä yhteys luonnonsuojeluun ja meren resurssien järkevään hallintaan.” (Käännös minun.)³⁴²

Tässä esimerkissä uhkakuvaksi nostetaan yleinen lämpötilan nousu arktisilla alueilla, ja siitä aiheutuva laitton, raportoimaton ja säätelemätön kalastus. Uhattuna on merellisten resurssien rationaalinen hallinnointi. Puhuttaessa merellisistä resursseista tässä kontekstissa, kyseinen asiakohda voidaan luokitella sekä taloudellisen että ympäristöturvallisuuden sektorin alle. Tanskan strategiassa kyseisellä asiakohdalla viitataan kuitenkin vahvasti sen luonnonsuojeluun liittyvään luonteeseen, joten käsittelen sen analyysissäni turvallisuuden ympäristösektorin alla. Esimerkin asiakohdan tarkoitus on varoittaa lukijaa ilmaston lämpenemisen aiheuttamista riskeistä, ja sen illokutiivinen tehtävä on ohjata mahdollisesti ihmisten käyttäytymistä luontoa kunnioittavaan suuntaan.

Muita ympäristösektorin alla ilmeneviä uhkakuvia ovat elohopea ja muut saasteet sekä ilmastonmuutos ja ihmisten toimet. Uhattuina ovat niin yleinen terveys, ekosysteemi kuin biodiversiteettikin. Seuraavat lainaukset ovat esimerkkejä näitä aiheita käsittelevistä asiakohdista.

”Myös myrkyllisten aineiden kuten elohopean ja pysyvien orgaanisten yhdisteiden (POP) kasvavat vaikutukset ollaan huomioitu, sillä niillä voi olla vahingoittava vaikutus yleiseen terveyteen, kuten myös ekosysteemille ja biodiversiteetille.” (Käännös minun.)³⁴³

”Ilmastonmuutos voi myös vaikuttaa suoraan maan biodiversiteettiin, sillä useat ilmaston liitännäiset, ja ei ilmaston liittyvät ihmisten toimet voivat vaikuttaa biodiversiteettiin.” (Käännös minun.)³⁴⁴

Molemmat edellä esitetyt esimerkit pyrkivät tuomaan nämä uhat lukijan tietoisuuteen, ja mahdollisesti ohjaamaan lukijan ajattelua. Tanskan strategiasta ei juuri ympäristösektorin alta löydy

³⁴² *”General increases of temperature in the Arctic and rapid melting of ice can make new areas of the Arctic Ocean potentially attractive for fishing. [...] In addition, illegal, unreported and unregulated fishing is a serious threat to marine ecosystems which has considerable implications for conservation and rational management of marine resources.”* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 31.)

³⁴³ *”There is also considerable attention to the growing impact of toxic substances like mercury and persistent organic pollutants (POPs), which can have harmful effects on public health as well as ecosystems and biodiversity.”* (Emt., 43.)

³⁴⁴ *”Climate change may likewise cause direct impacts on terrestrial biodiversity, while a number of climate-related and non-climate related anthropogenic impacts can affect biodiversity.”* (Emt., 45.)

asiakohtia, joilla pyrittäisiin selkeästi esimerkiksi oikeuttamaan Kuningaskunnan tulevia toimia, vaan ne ovat enemminkin informatiivisia lukijaa ajatellen. Strategiassa on myös muita ympäristösektorin alle sijoitettavia turvallistamisyhtymisiä, mutta strategian ollessa todella laaja olen valinnut analyysini yhden esimerkit kustakin sektorin sisällä turvallistetusta teemasta.

5.4.4. Tanskan strategian turvallisuuden yhteiskunnallinen sektori

Tanskan kuningaskunnan yhteisen arktisen strategian erikoisuutena on se, että yhteiskunnallinen turvallisuuden sektori tulee siinä todella vahvasti esille verrattuna esimerkiksi muihin tässä tutkielmassa analysoituihin strategioihin. Alueen väestön ja alkuperäiskansojen olot aiheuttavat huolta, ja siihen viitataan useissa kohdissa tekstiä. Eräs alueen väestöä uhkaava tai vähintäänkin heille haasteen asettava tekijä on alueella tapahtuvat muutokset.

”Uusiin mahdollisuuksiin integroituminen arktisilla alueilla asettaa suuria vaatimuksia väestön sopeutuvaisuudelle ja liikkuvuudelle. Se tulee olemaan merkittävä haaste myös Grönlannille kehittää politiikkaa, joka on erillään sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kestävyteen liittyvistä tavoitteista, ja käsittelee tulevaisuuden näkymiä merkittävään vieraan työvoiman muuttoliikkeeseen liittyen.” (Käännös minun.)³⁴⁵

Edellinen esimerkki tuo esille, miten muulle maailmalle mahdollisuuksilta näyttävät seikat voivat olla paikalliselle väestölle haasteita. Muutoksiin sopeutuminen sekä yhteiskunnan ja politiikan uudelleen organisoiminen voivat olla uhkakuvia alueen alkuperäisille asukkaille. Esimerkissä ei virallisesti pyritä turvallistamaan muutosta itseään, mutta siinä nostetaan esille sen aiheuttamat haasteet. Selkeämmin turvallistamista tapahtuu seuraavassa esimerkissä:

”Grönlanti kohtaa tänä päivänä kaksoishaasteen sekä perinteiset sairaudet kuten suhteellisen korkea lapsikuolleisuus, onnettomuudet, ja akuutit ja krooniset infektiosairaudet kuten tuberkuloosi, että länsimaiset sairaudet erityisesti krooniset ja elintapasairaudet.” (Käännös minun.)³⁴⁶

Esimerkissä grönlantilaisia uhkaaviksi tekijöiksi ovat nimetty perinteiset sairaudet ja uudet länsimaista levinneet sairaudet. Tämän kohdan illokutiivinen tehtävä on ohjaava, ja sillä pyritään

³⁴⁵ *”Integration into the new opportunities in the Arctic will place great demands on the populations’ adaptability and mobility. It will also be a significant challenge for Greenland to develop policies which, apart from the goal of social and societal-related sustainability, deal with the prospect of significant foreign labor migration.”* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 23.)

³⁴⁶ *”Greenland today is facing a dual challenge from both old patterns of disease characterized by relatively high infant mortality, accidents, and acute and chronic infectious diseases such as tuberculosis, as well as a new Western pattern of disease dominated by chronic and lifestyle-related diseases.”* (Emt., 40.)

lisäämään tietoisuutta aiheesta. Länsimaisen elämäntavan mukana tulevat myös länsimaiset sairaudet, jotka ovat haaste perinteisiin elinkeinoihin ja elämään tottumattomille grönlantilaisille. Perinteisten elinkeinojen harjoittamista ja kansan terveyttä uhkaavat myös saasteet.

”Luonnon lääketieteen alalla Grönlanti kohtaa haasteen pitkänmatkan rajanylittävistä saasteista, jotka enenevässä määrin vaikuttavat perinteisiin ruoka resursseihin ja väestön terveyteen, samaan aikaan kun ammattilaisten koulutus ja terveydenhuollon ammattilaisten työhönotto ja työssä pysyminen ovat jatkuvia haasteita.” (Käännös minun.)³⁴⁷

Yllä olevassa esimerkissä käy ilmi, että Grönlannissa oman haasteensa alueelle tuovat rajat ylittävät pitkänmatkan saasteet, jotka vaikuttavat negatiivisesti esimerkiksi perinteisiin ruokaresursseihin. Myös alueen sisäisellä terveydenhuollolla on omia haasteita voitettavanaan, ja nämä kaksi tekijää yhdessä muodostavat uhkakuvan väestön terveyttä ajatellen. Kööpenhaminan koulukunnan turvallisuusteorian yhteydessä yhteiskunnallista sektoria määriteltäessä luetellaan yleensä tällä sektorilla ilmeneviä uhkakuvia, joita ovat muuttoliike, horisontaalinen kilpailu, vertikaalinen kilpailu ja väestökato.³⁴⁸ Edellisissä esimerkeissä näistä esille nousevat mahdolliseen väestökattoon johtavat sairaudet, jotka aiheutuvat ympäristön muutoksesta³⁴⁹. Lisäksi esimerkeissä mainitaan mahdollinen horisontaalinen kilpailu tulevan muuttoliikkeen myötä³⁵⁰.

Mielestäni kuitenkin yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisen turvallisuuden sektorin piiriin lukeutuvista haasteista tuodaan esille seuraavassa esimerkissä. Tämän asiakohdan tarkoitus ei niinkään ole turvallistaa kyseistä asiaa, vaan muistuttaa toimijoita alkuperäiskansojen oikeudesta harjoittaa perinteisiä elinkeinojaan, ja säilyttää kulttuurinsa muutoksista huolimatta³⁵¹.

”Alkuperäiskansat ovat joissakin tilanteissa asetettu alttiiksi ihmisoikeusrikkomuksille, kun uusia haasteita ilmaantuu, kuten ilmastonmuutos.” (Käännös minun.)³⁵²

³⁴⁷ *”In the field of environmental medicine, Greenland faces the challenge of the long-range trans-boundary pollution, which increasingly impacts on traditional food resources and the population’s health, just as the training of professionals as well as recruitment and retention of health professionals is a continuing challenge.”* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 40.)

³⁴⁸ Buzan ym. 1998, 121.

³⁴⁹ Ks. esim. Ibid.

³⁵⁰ Ks. esim. Ibid.

³⁵¹ Ks. Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 50-51.

³⁵² *”Indigenous peoples are in some situations particularly exposed to human rights violations when new challenges arise, such as climate change.”* (Emt., 50.)

5.4.5. Poliittinen sektori Tanskan strategiassa

Yhteiskunnallisen ja ympäristösektorin lisäksi kolmas Tanskan strategiassa selkeästi esille nouseva turvallisuuden sektori on poliittinen sektori. Kuten Kööpenhaminan koulukunnan edustajat tuovat esille poliittista turvallisuussektoria määritellessään, poliittinen ja sotilaallinen sektori ovat usein yhteydessä toisiinsa, ja uhkaa voidaan yleensä tarkastella molempien sektoreiden kautta³⁵³. Tähän haasteeseen törmätään monesti myös Tanskan strategiaa analysoitaessa, ja tiedostan tämän omassa analyysissäni. Analysoin kuitenkin seuraavat asiakohdat poliittisen sektorin alaisuudessa, koska niissä ei ole selkeää viittausta esimerkiksi sotilaallisen voiman käyttöön. Seuraava lainaus on hyvä esimerkki tällaisesta monisektoraalisesta turvallistamisyrityksestä:

”Kasvanut taloudellinen aktiivisuus ja uudistuneet geopoliittiset intressit arktisilla alueilla johtavat useisiin avain haasteisiin vakaana, rauhanomaisen ja turvallisen, sekä dialogiin, neuvotteluihin ja yhteistyöhön perustuvan alueen varmistamisessa.” (Käännös minun.)³⁵⁴

Asiakohdassa uhaksi on nimetty kasvanut taloudellinen aktiivisuus ja uudistuneet geopoliittiset intressit alueella, jotka uhkaavat tätä luontaisesti neuvotteluun ja yhteistyöhön perustuvaa vakaata aluetta. Toisaalta asiakohdan tarkoitus on asiasta tiedottaminen, mutta toisaalta sen perlokutiivinen päämäärä on myös säikäyttää tai pelotella alueen toimijoita. Tarkoituksena on varoittaa alueelle tulevia toimijoita hyvin rauhanomaisesti siitä, että vaikka alue onkin tunnettu rauhanomaisena ja vakaana se ei tarkoita, ettei tilanne voisi myös muuttua. Kuningaskunnan suvereniteetin tärkeyttä puolustetaan myös seuraavissa esimerkeissä:

”Vaikka Jäämeren rannikkovaltioiden työskentelysuhde on läheinen, Kuningaskunnan suvereniteetin korostaminen on jatkuvasti tarpeellista, erityisesti huomioiden odotetun aktiviteettien lisääntymisen myötä alueella.” (Käännös minun.)³⁵⁵

”Nopeat muutokset ja arktisen alueen kasvava merkitys, missä uusia mahdollisuuksia ja haasteita ilmaantuu jatkuvasti, ja uudet toimijat kääntävät huomionsa alueella, edellytetään, että me teemme suuren muutoksen bilateraalissa Kuningaskunnan etujen suojelemisessa arktisilla alueilla.” (Käännös minun.)³⁵⁶

³⁵³ Buzan ym. 1998, 141-142.

³⁵⁴ *”Increased economic activity and renewed geopolitical interest in the Arctic results in a number of key challenges to ensuring a stable, peaceful and secure region characterized by dialogue, negotiation and cooperation.”* (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 9.)

³⁵⁵ *”Even though the working relationship of the Arctic Ocean’s coastal states is close, there will be a continuing need to enforce the Kingdom’s sovereignty, especially in light of the anticipated increase in activity in the region.”* (Emt., 20.)

³⁵⁶ *”The rapid changes and the increasing importance of the Arctic where new opportunities and challenges are constantly arising and a number of new actors are registering their interest in the region, requires that we also make a gear-shift in bilateral safeguarding of the Kingdom’s interests in the Arctic.”* (Emt., 54.)

Näiden asiakohtien sanoma on melko samanlainen kuin sitä edeltävienkin. Vaikka alueen politiikka perustuu pitkälti yhteistyöhön, valtio pitää huolen omista suvereniteettioikeuksistaan. Viimeisimmässä asiakohdassa tosin pyritään myös oikeuttamaan bilateraalilla tasolla tapahtuvaa kuningaskunnan etujen suojelua alueella, lisääntyvien toimijoiden ja heidän intressejensä luomien haasteiden edessä.

5.4.6. Yhteenveto

Kuten analyysistani on käynyt ilmi, Tanskan kuningaskunnan arktisia alueita käsittelevässä yhteisstrategiassa painotetaan erityisesti yhteiskunnallista, poliittista ja ympäristöturvallisuuden sektoria turvallistamisen näkökulmasta. Poliittisella turvallisuussektorilla turvallistamisen analyysia hankaloittaa erityisesti poliittisen ja sotilaallisen sektorien päällekkäisyydet. Suoritan analyysini poliittisen sektorin alla tiedostaen kuitenkin esimerkeissäni myös sotilaallisen sektorin olemassaolon. Strategiassa mainittuja prioriteetteja ja muitakin turvallisuusintressejä on toki useampia kuin vain tässä analyysissa esitellyt, mutta strategian laajuudesta johtua harkittu karsiminen on välttämätöntä. Olen kuitenkin pyrkinyt esittämään esimerkeilläni strategian turvallistamiseen viittaavat oleelliset pääkohdat.

Yhteenvetona Tanskan Kuningaskunnan arktisesta strategiasta voi todeta, että siinä on havaittavissa turvallistamista. Sektoreilla on havaittavissa niille ominaisia yksittäisiä turvallistettuja asioita, mutta jotkut teemat ovat nostettu uhiksi useammallakin sektorilla. Ympäristösektorilla selkeimmin turvallistettu teema on ilmastonmuutos, erityisesti ilmaston lämpeneminen. Ilmastonmuutoksen seurauksena tai sen mahdollistamana myös tietynlaiset aktiviteetit, kuten mineraalien hyödyntäminen, kalastus ja turismi lisääntyvät alueella, ja ovat sekä mahdollisuus että uhka alueella. Muutokset ovat omalla tavallaan turvallistettu myös yhteiskunnallisella ja poliittisella sektorilla. Muutokset ja lisääntyvä työvoimapohjainen maahanmuutto ovat haasteita alueen väestölle. Taloudellisen aktiivisuuden kasvu ja uudet geopoliittiset intressit ovat puolestaan haasteita Kuningaskunnan suvereniteettia ajatellen. Ympäristösektorilla mainitut saasteet ja elohopea turvallistetaan myös yhteiskunnallisella sektorilla. Saasteet aiheuttavat uhan tietysti ympäristölle, mutta ympäristön kautta myös alueen väestölle ja perinteisten elinkeinojen

harjoittamiselle. Turvallistamista on siis selkeästi ja useaan otteeseen havaittavissa Tanskan Kuningaskunnan arktisessa strategiassa.

5.5. Norjan historiaa arktisena toimijana

Norja on kautta aikain ollut, ja on yhä edelleenkin, yksi aktiivisimmista valtioista arktisilla alueilla. Se oli muun muassa ensimmäinen valtio, joka tällä vuosisadalla julkaisi aluetta koskevan strategiansa³⁵⁷, ja on sittemmin julkaissut myös strategian pohjalta saavutettuja tuloksia arvioivan strategian toisen osan³⁵⁸. Norjalaisilla on vahva ”pohjoinen identiteetti”, josta he ovat ylpeitä, ja pohjoisuus näkyy selkeästi myös valtion kulttuurissa. Jopa Norjan englanninkielisen nimen ”Norway” voidaan katsoa viittaavan englanninkielisiin sanoihin ”north” ja ”way”, eli tie pohjoiseen.³⁵⁹ Kulttuurin lisäksi arktisuus ja pohjoisuus näkyvät myös valtion politiikassa. Valtion arktisia alueita koskeva politiikka on alkanut muotoutua nykyiselleen jo Kylmän sodan aikana, ja nykyään siinä on havaittavissa seitsemän sitä määrittävää elementtiä: 1) yhteistyö Venäjän kanssa, 2) arktisten alueiden, tai kuten Norjan hallitus asian ilmaisee ”korkean pohjoisen” (High North), laaja-alaisen diplomatian kehittäminen, 3) ilmastonmuutosta koskevan tiedon lisääminen ja kehittäminen, 4) resurssien turvaaminen merialueiden hallinnalla, 5) uusien öljy- ja kaasualueiden määrittäminen, 6) merilain periaatteiden hyväksyminen ja toteuttaminen, ja 7) yhteistyöverkoston kehittäminen.³⁶⁰

Norjan ulkoministeriö painottaa, että maantieteellisesti korkeilla pohjoisilla leveysasteilla sijaitsevat alueet, eli niin kutsuttu ”korkea pohjoinen”, on valtiolle sekä ulkopoliittisesti³⁶¹ että strategisesti sen tärkein prioriteetti³⁶². Ulkoministeriön pohjoisia alueita koskevien kannanottojen voidaan katsoa elävöittäneen myös aihetta koskevaa yleistä ja julkista keskustelua³⁶³. ”Korkea Pohjoinen” eli ”High North” on todella laaja käsite, mutta arktisessa strategiassaan Norjan ulkoministeriö pyrkii määrittelemään käsitettä niin maantieteellisessä kuin poliittisessäkin kontekstissa. Maantieteellisesti käsitteen nähdään kattavan kaikki meri- ja maa-alueet, saaret ja saaristot Norlandin läänin

³⁵⁷ Heininen 2012, 35. Ks. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006.

³⁵⁸ Ks. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.

³⁵⁹ Gahr Støre 2012, 8-9.

³⁶⁰ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2011, 7-13.

³⁶¹ Emt., 5.

³⁶² Gahr Støre 2012. Ks. myös Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 5.

³⁶³ Jensen & Skedsmo 2010, 444.

eteläisestä rajasta pohjoiseen päin ja Grönlanninmereltä Barentsinmerelle sekä Petšoranmeren alueet. Poliittisesti käsitteellä viitataan Norjan, Suomen, Venäjän ja Ruotsin hallinnollisiin yksiköihin, jotka ovat mukana Barentsin alueen yhteistyössä.³⁶⁴ ”Korkean pohjoisen” voidaan kuitenkin ymmärtää käsittävän myös yhteistyön muiden Jäämeren rannikkovaltioiden ja EU:n kanssa. Lisäksi EU:n aluetta koskevan politiikan voidaan katsoa kuuluvan käsitteen alle³⁶⁵.

Norjan aktiivisuus arktisia alueita koskevassa politiikassa näkyy siis maan hallituksen ahkerana alueen kehittämisenä, ja Norjan arktisessa strategiassa määriteltyjen prioriteettien toteuttamisen seuranta. Norjan strategian vuonna 2009 julkaistun toisen osan lisäksi hallitus on jälleen vuonna 2011 laatinut uuden laaja-alaisen hallituksen kannanoton (White paper)³⁶⁶, jossa esitellään pitkäaikainen pohjoisia alueita koskeva hallituksen politiikka³⁶⁷. Norjan hallituksen kannanotossa käsitellään pitkälti samoja teemoja kuin valtion arktisissa strategioissakin. Kyseinen dokumentti jätetään kuitenkin tarkemman sisällönanalyysin ulkopuolelle tässä tutkimuksessa, koska kyseessä on hallituksen kannanotto eikä virallinen strategia.

Norja on sisäpoliittisen aktiivisuutensa lisäksi osoittanut myös kiitettävää ulkopoliittista aktiivisuutta pohjoisten alueiden politiikkansa hoidossa. Norja, kuten muutkin Jäämeren rannikkovaltiot, oli mukana perustamassa Arktista neuvostoa vuonna 1996³⁶⁸. Lisäksi se on mukana myös useissa muissa valtion arktisten alueiden politiikkaa ja niiden tilaa käsittelevissä järjestöissä, kuten Barentsin Euro-arktisessa neuvostossa³⁶⁹, Norjan ulkoministeriön rahoittamassa Norjan Barentsin alueen sihteeristössä³⁷⁰, Pohjoismaiden ministeriöneuvostossa³⁷¹ ja Pohjoismaiden neuvostossa³⁷². Norja on mukana tasavertaisena kumppanina myös Euroopan Unionin laatimassa Pohjoisen ulottuvuuden politiikassa³⁷³.³⁷⁴ Tästä voikin päätellä, että pohjoisten alueiden tärkeyden korostaminen ei jää Norjan osalta pelkäksi retoriseksi sananhelinäksi, vaan pohjoisten alueiden olojen parantamista pyritään edistämään määrätietoisesti monella osa-alueella myös käytännössä.

³⁶⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 13.

³⁶⁵ Grindheim 2009, 11.

³⁶⁶ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2011.

³⁶⁷ Emt., 5.

³⁶⁸ Ks. Ottawan julistus 1996.

³⁶⁹ Ks. Barents Euro-Arctic Council 2012.

³⁷⁰ Ks. The Norwegian Barents Secretariat 2012.

³⁷¹ Ks. Norden 2012a.

³⁷² Ks. Norden 2012b.

³⁷³ Ks. European Union: External Action 2012.

³⁷⁴ Ks. myös Grindheim 2009, 13-14.

Edellä esiteltyjen toimien lisäksi Norja on osallistunut myös Jäämeren rannikkovaltioiden kokouksiin, ja allekirjoitti vuonna 2008 muiden rannikkovaltioiden tavoin Ilulissatin julistuksen³⁷⁵. Ennen vuoden 2008 ja 2010 virallisia Jäämeren rannikkovaltioiden konferensseja, Norjan hallitus isännöi jo vuonna 2007 Oslossa näiden samaisten rannikkovaltioiden vanhempien virkamiesten epävirallisen keskustelun. Tässä vuoden 2007 tapaamisessa painotettiin viiden rannikkovaltion yhteistyön jatkamista,³⁷⁶ ja jo seuraavana vuonna valtiot järjestivätkin ensimmäisen virallisen oman konferenssinsa. Norja on myös ratifioinut UNCLOS- sopimuksen vuonna 1996³⁷⁷, ja on näin ollen sitoutunut noudattamaan YK:n merioikeuksienyleissopimusta.

5.5.1. Analyysi Norjan arktisesta strategiasta

Norjan kohdalla analysoin tutkielmassani kahta maan hallituksen laatimaa dokumenttia – *The Norwegian Government's High North Strategy*³⁷⁸ ja *New Building Blocks in the North: The Next Step in the Government's High North Strategy*³⁷⁹. Koska aiemmin ilmestyneen arktisen strategian luomisesta on kulunut jo reilut kuusi vuotta, sitä on luonnollisesti ehditty analysoida aiemminkin. Heininen on muiden arktisten valtioiden strategioiden tavoin analysoinut myös Norjan arktista strategiaa. Analyysi tapahtuu huomattavasti yleisemmällä tasolla kuin oman tutkimukseni analyysi, eikä siinä tutkita strategioissa turvallistettuja aiheita³⁸⁰. Sen sijaan Astrid Grindheim lähestyy raportissaan *The Scramble for The Arctic: A Discourse Analysis of Norway and the EU's Strategies Towards the European Arctic*³⁸¹ aihetta konstruktiivisesta näkökulmasta, ja hyödyntää tutkimuksessaan myös Kööpenhaminan koulukunnan *uuden turvallisuuskonseptin* määritelmää. Grindheimin tutkimuksen lähtökohdat poikkeavat kuitenkin omastani. Vaikka hän nostaa joitakin samoja teemoja esille kuin itse analyysissäni nostan, tutkimustemme lähtökohtien lisäksi myös asioiden merkitysten painotukset eroavat selkeästi toisistaan³⁸². Edellä mainitut julkaisut ovat

³⁷⁵ Ilulissatin julistus 2008.

³⁷⁶ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2007.

³⁷⁷ UNCLOS:n ratifiointi lista 2011.

³⁷⁸ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006.

³⁷⁹ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.

³⁸⁰ Ks. Heininen 2012, 35-42.

³⁸¹ Ks. Grindheim 2009.

³⁸² Grindheim korostaa ympäristökysymysten, ja erityisesti ilmastonmuutoksen roolia Norjan arktisissa strategioissa, ja niiden kautta myös ulkopoliitikassa. (Emt., 16-35.) Myös omassa analyysissä tulen korostamaan näiden kyseisten aiheiden merkitystä Norjan arktisissa strategioissa turvallistettuina teemoina. Grindheim lähtee painottaa

esimerkki siitä, että Norjan arktisia strategioita on jo ehditty analysoida aiemminkin³⁸³. Samat teemat nousevat esille myös näissä edeltävissä tutkimuksissa, mutta seuraavaksi analysoin niitä tälle tutkimukselle oleellisesta turvallistamisen perspektiivistä.

5.5.2. Turvallistamisen tekijät Norjan strategiassa

Turvallistavana tekijänä Norjan arktisissa strategioissa on tietysti maan hallitus, joka on kehittänyt strategiat ensisijaisesti selkeiksi ohjenuoriksi sisäiselle hallinnolle korkeita pohjoisia alueita koskevan politiikkansa hoitamiseksi ja kehittämiseksi. Jo vuoden 2006 arktisen strategian esipuheessa tuodaan esille, että kyseinen dokumentti on laadittu kaikille hallituksen alaisille toimijoille niin yksilö- kuin virastotasollakin. Dokumentti on suunnattu myös Venäjän hallitukselle, sillä siinä käsitellään laaja-alaisesti Norjan ja Venäjän välisen yhteistyön kehittämistä. Lisäksi Norjan hallitus kutsuu myös muut kansainväliset toimijat korkeiden pohjoisten alueiden kehittämisen yhteistyökumppaneiksi riippumatta siitä, onko kyseessä julkisen tai yksityisen sektorin tekijä.³⁸⁴ Verrattuna muihin Jäämeren rannikkovaltioiden strategioihin, Norjan arktisen strategian tekee mielenkiintoiseksi jo se, että strategian otsikossa käytetään *arktisen* sijasta käsitettä *korkea pohjoinen*. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, että strategia on suunnattu tietoisesti enemmän Norjan sisäisen hallinnon lisäksi sen määrittelemän ”*korkean pohjoisen*” alueeseen lukeutuville valtioille – Norjalle, Suomelle, Venäjälle ja Ruotsille.

Norjan strategiasta³⁸⁵, sekä siinä määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista arvioivasta strategian toisesta osasta³⁸⁶ löytyy miltei jokaisen turvallisuuden sektorin alle sijoituvia teemoja. Selkeimmin esille nousevat perinteisesti turvallisuuden ympäristösektori, yhteiskunnallinen sektori, taloudellinen sektori ja jossain määrin myös yhteiskunnallinen ja poliittinen sektori. Tämä viestii

tutkimuksessaan myös Norjan ja Venäjän välisten suhteiden, jollakin tasolla kilpailuhenkistä luonnetta, (Grindheim 2009, 19-21) kun taas tässä tutkielmassa kyseisten naapurusten suhteita ei tulla nostamaan juurikaan esille.

³⁸³ Ks. myös Jensen & Skedsmo 2010.

³⁸⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 5-6.

³⁸⁵ Emt..

³⁸⁶ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.

siitä, että kyseessä ovat todella kattavat dokumentit, joissa tuodaan yleisellä tasolla myös paljon uutta sisältöä alueen kehittämistä koskevaan keskusteluun³⁸⁷.

5.5.3. Ympäristösektori Norjan strategiassa

Jo aiemmista analyysiosioista tutulla tavalla analysoin ensimmäisenä Norjan strategioissa ympäristösektorin alle lukeutuvia teemoja. Ympäristösektorilla tapahtuu Norjan hallituksen strategiassa ehdottomasti selkeimmin ja myös määrällisesti eniten turvallistamista. Uhkakuviksi nostetaan tutut teemat: ilmastonmuutos, saastuminen, ihmisten kasvava aktiivisuus alueella ja salakalastaminen. Ihmisten aktiivisuuden kasvaminen alueella nousee kuitenkin Norjan kohdalla esille ylitse muiden, ja on ilmastonmuutoksen ohella selkeästi voimakkain uhkakuva alueelle. Seuraavassa esimerkkejä ihmisten kasvavan aktiivisuuden turvallistamisesta kyseisissä asiakirjoissa:

”Tiukkaa ympäristölainsäädäntöä ja kattavaa suojelua jatketaan ja edelleen kehitetään taloudellisen aktiivisuuden lisääntymisen aiheuttamien haasteiden voittamiseksi.” (Käännös minun.)³⁸⁸

”Paine luontoa ja kulttuurillista ympäristöä kohtaan kasvaa maa ja merialueiden, sekä luonnonvarojen intensiivisemmän hyödyntämisen, infrastruktuurin kehittämisen, ja esimerkiksi öljyteollisuuteen liitännäisen kasvavan teollisen aktiivisuuden ja lisääntyvien kuljetusten seurauksena. Moottoriliikenne haavoittuvan luonnon ympäristössä on myös kasvava ongelma.” (Käännös minun.)³⁸⁹

”Merikuljetusten lisääntyminen Korkealla Pohjoisessa tarkoittaa, että meriturvallisuudelle ja öljyntorjunnalle on annettava korkea prioriteetti. On tarpeen keskittyä ennaltaehkäiseviin toimiin sekä onnettomuuksien todennäköisyyden rajoittamiseksi että niiden vaikutusten rajoittamiseksi.” (Käännös minun.)³⁹⁰

Edellisissä esimerkeissä turvallistamisen piirteenä on tulevista riskeistä varoittaminen sekä jatkotoimenpiteiden oikeuttaminen. Ensimmäisessä esimerkissä perustellaan ja oikeutetaan tiukan

³⁸⁷ Ks. esim. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 26-27.

³⁸⁸ *”The strict environmental legislation and comprehensive protection measures will be continued and further developed to meet the challenges that will arise as economic activity expands.” (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 8.)*

³⁸⁹ *”There is growing pressure on the natural and cultural environment as a result of more intensive use of areas on land and at sea and of living resources, the development of infrastructure, growing industrial activity and rising transport volumes associated for example with the petroleum industry. Motor traffic in vulnerable natural environments is also a growing problem.” (Emt., 45.)*

³⁹⁰ *”The growing volume of maritime transport in the High North means that maritime safety and oil spill response must be given high priority. It is necessary to focus both on preventive measures to reduce the probability of accidents and on measures to reduce their impact.” (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 14.)*

ympäristölainsäädännön ja suojelutoimenpiteiden jatkamista. Kolmannessa esimerkkikohdassa puolestaan esitellään uhkakuvien toteutumista ehkäiseviä ja niiden haittavaikutuksia rajoittavia toimia. Näissä esimerkeissä puheaktin illokutiivinen tehtävä on ohjata käytännön toimia ja ihmisten ajattelua tiettyyn suuntaan perustelemalla ja vakuuttamalla lukija toimien välttämättömyydestä ja uhan olemassaolosta. Uhkakuvina esille nostetaan taloudellisen aktiivisuuden lisääntyminen, kasvava resurssien käyttö, infrastruktuurin kehittäminen sekä teollisuuden ja merikuljetusten lisääntyminen alueella. Mahdolliset uhkakuvat ovat siis seurausta ihmisten aktiivisuuden ja aktiviteettien lisääntymisestä arktisilla alueilla.

Toisena vahvasti turvallisena teemana Norjan arktisten strategioiden ympäristösektorilla esille nousee ilmastonmuutos. Seuraavista esimerkeistä käy hyvin myös ilmi, että vaikka pääasiallisesti niissä turvallisenaankin ilmastonmuutos, sen ”sivutuotteina” nousee esille myös muita uhkakuvia.

”Ilmastonmuutoksen ongelma on ympäristöpolitiikan asialistan kärjessä. Ilmastokysymyksiä täytyy tarkastella kuitenkin myös ulko- ja kehityspolitiikan saralla, sillä on selvää, että ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan myös maiden ja ihmisten turvallisuuteen ympäri maailmaa.” (Käännös minun.)³⁹¹

”Ilmastonmuutos [...] Pitkällä ajanjaksolla koko ajan kasvavat jää-vapaat Jäämeren alueet voivat johtaa uusien kansainvälisten kuljetusreittien syntyyn idän ja lännen välille. Tämä lisää myös ympäristöllisiä haasteita, ja hätätilavalmiuteen ja turvallisuuteen liittyviä haasteita tulevaisuudessa.” (Käännös minun.)³⁹²

”Ilmastonmuutos voi johtaa kasvuolosuhteiden muutoksiin ja kalojen jakaantumisen muutoksiin. Tämän lisäksi uusia alueita Jäämerellä voi aueta kalastukselle, kun jää sulaa. Pitkäaikaisen ja kestävä hallinnon tulee olla tieteellisesti perusteltua ja turvattu tiukoilla pakotteilla. Tämä vaatii läheistä valtioiden välistä yhteistyötä.” (Käännös minun.)³⁹³

Edellisissä esimerkeissä puheaktin illokutiivisena tehtävänä on ohjata lukijan ajattelua. Toisaalta niillä pyritään vakuuttamaan lukija uhan olemassaolosta, ja varoittamaan sen aiheuttamista seurauksista. Toisaalta muun muassa viimeisessä esimerkkikohdassa pyritään myös oikeuttamaan tulevaisuuden toimia. Tämän kohdan perlokutiivinen päämäärä on siis oikeuttaa tietynlaisen tiukan

³⁹¹ *”The problem of climate change is at the top of the environmental policy agenda. Climate issues must, however, also be reflected in foreign and development policy because it is clear that climate change will have an impact on the security of countries and people all over the world.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 14.)

³⁹² *”Climate change [...] In the longer term, an increasingly ice-free Arctic Ocean may result in new routes for the international shipping between east and west. This will also give rise to increased environmental challenges and challenges with regard to emergency preparedness and safety in the time ahead.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 73.)

³⁹³ *”Climate change may lead to alteration of growth conditions for and changes in the distribution of fish. In addition to this, new areas in the Arctic Ocean may be opened up for fishing as the ice melts. A long-term and sustainable management must be scientifically based and be secured by strict enforcement. This requires close cooperation between the states.”* (Emt., 76.)

hallinnan kehittäminen alueella. Samalla se on selkeä aloite tai kehote kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi ilmastonmuutoksen aiheuttamien ongelmien voittamiseksi.

Norjan arktisissa strategioissa nostetaan selkeästi esille myös saasteiden ja saastumisen ympäristölle luoma uhka. Öljyvuodot nimetään suurimmaksi uhkakuvaksi Jäämeren alueella³⁹⁴.

”Rajanylittävät ympäristöongelmat ovat vakava huoli Ylhäällä Pohjoisessa, ja ne voidaan hoitaa ainoastaan läheisellä, sitovalla yhteistyöllä muiden maiden kanssa.” (Käännös minun.)³⁹⁵

”Arktisen neuvoston raportin mukaan öljyvuodot ovat suurin uhka merelliselle ympäristölle arktisilla alueilla. Yhteistyötä tämän asian tiimoilta, sekä tutkimus- että reagoititoimia koskien, ehdotetaan tärkeäksi prioriteetiksi. Hallitus pyrkii vahvistamaan öljyvuotoihin reagoitua pohjoisessa.” (Käännös minun.)³⁹⁶

Norja puuttuu arktisissa strategioissaan erityisesti rajanylittävien saasteiden ja öljyvuotojen luomiin uhkakuviin. Molemmissa edellä esitetyissä esimerkeissä asiakohtien illokutiivinen tehtävä on ohjata lukijan ajatusta. Perlokutiivinen päämäärä oikeuttaa, luo yhteisymmärrystä ja vakuuttaa lukijaa, eli tässä tapauksessa muiden valtioiden päättäjät, kansainvälisen yhteistyön tärkeydestä.

Kuten tässä alaluvussa on käynyt ilmi, Norjan strategiassa nostetaan esille laaja skaala uhkakuvia ympäristösektorilla. Tämä kiteytyy hyvin vuoden 2009 arktisen strategian seurantaosiossa sivulla 73 seuraavassa kohdassa:

”Nämä haasteet ovat erityisesti liitännäisiä ilmastonmuutokseen, pitkänmatkan saasteisiin, ympäristömyrkkyyhin ja lisääntyviin ihmisten aktiviteetteihin.” (Käännös minun.)³⁹⁷

³⁹⁴ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 16-17.

³⁹⁵ *”Transboundary environmental problems are a serious concern in the High North, and can only be dealt with through close, binding cooperation with other countries.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 45.)

³⁹⁶ *”According to an Arctic Council report, oil spills are the greatest threat to the marine environment in Arctic areas. Cooperation on this issue, both as regards research and response measures, are proposed as an important priority area. The Government intends to strengthen the oil spill response in the north.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 16-17.)

³⁹⁷ *”These challenges are particularly associated with climate change, long-range pollution, environmental toxins and increasing human activity.”* (Emt., 73.)

5.5.4. *Yhteiskunnallinen sektori Norjan strategiassa*

Turvallisuuden ympäristösektorin lisäksi Norjan strategiassa painotetaan myös yhteiskunnallisen turvallisuuden sektorille sijoitettavia teemoja. Uhattuina ovat pohjoisen alueen alkuperäiskansat, eli saamelaiset, sekä muutoin vain pohjoisilla alueilla elävät ihmiset. Seuraavissa esitellään alkuperäiskansoja uhkaavia teemoja:

”Hallitus tulee kehittämään olemassa olevia ja uusia taloudellisten aktiviteettien muotoja sovittujen tapojen pohjalta ja turvatakseen saamelaiskulttuurin.” (Käännös minun.)³⁹⁸

”Kasvanut kansainvälisyys tarjoaa uusia mahdollisuuksia, mutta myös kasvattaa alkuperäiskansojen kulttuureihin ja elantoon kohdistuvia paineita. Jotta alkuperäiskansojen yhteisöt selviäisivät näissä globaalien muutosten prosesseissa, on elintärkeää, että heidän oikeutensa turvataan ympäristön ja resurssien käytössä ja hallinnassa Ylhäällä Pohjoisessa.” (Käännös minun.)³⁹⁹

”Alkuperäiskielet ovat uhattuina Ylhäällä Pohjoisessa, ja modernin teknologian käyttö näiden kielten kehittämiseksi on huomattava haaste.” (Käännös minun.)⁴⁰⁰

Edellisissä esimerkeissä suoraaniseksi uhkakuvaksi nostetaan ainoastaan kansainvälistymisen luomat paineet alkuperäiskansojen kulttuurille ja elannolle. Samaisessa, eli keskimmaisessa esimerkissä, pyritään myös ohjaamaan ihmisten ajattelua, ja oikeuttamaan alkuperäiskansojen erityiset oikeudet ympäristön ja resurssien käyttöön. Jos näitä oikeuksia ei voida taata, se voisi olla kohtalokasta alkuperäiskansojen tulevaisuutta ajatellen. Voidaan siis ajatella näiden erityisoikeuksien menettämisen johtavan siihen, etteivät esimerkiksi saamelaiset enää kykenisi harjoittamaan perinteisiä elinkeinojaan alueella, ja joutuisivat mahdollisesti esimerkiksi muuttamaan pois perinteisiltä asuinalueiltaan. Kuten jo tutkielmani teoriaosuudessa toin esille⁴⁰¹, tällaisella muuttoliikkeellä taas olisi negatiivinen vaikutus muun muassa alkuperäiskansan muodostaman yhteisön identiteettiin.

Edellä esitetyistä esimerkeistä ensimmäisessä ja kolmannessa ei sanota suoraanisesti, mikä uhkaa alkuperäiskansojen kulttuuria ja kieltä. Kuitenkin esimerkiksi viittaus modernin teknologian

³⁹⁸ *”The Government will develop existing and new forms of economic activity as a basis for settlement patterns and to safeguard Sami culture.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 37.)

³⁹⁹ *”Increased internationalisation offers new opportunities, but also increases the pressure on the cultures and livelihoods of indigenous peoples. If indigenous communities are to survive these processes of global change, it is vital that their rights are safeguarded in the utilisation and management of the environment and resources in the High North.”* (Emt., 38.)

⁴⁰⁰ *”The indigenous languages in the High North are threatened, and the use of modern technology to develop these languages poses a considerable challenge.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 44.)

⁴⁰¹ Ks. tämän tutkielma ss. 23-25. Ks. myös Buzan ym. 1998, 121.

aiheuttamaan haasteeseen alkuperäisväestön kielen kehittämisessä, viittaa mielestäni selkeästi horisontaaliseen kilpailuun. Moderni teknologia lisää esimerkiksi englannin kielen vaikutusta alueella, ja näin ollen voidaan tulkita, että vieraat kielet kilpailevat alueen väestön alkuperäisen kielen kanssa.

Pohjoisilla alueilla asuville väestöille uhkana nähdään myös ympäristön luomat haasteet kuten rankka ilmasto, pitkät välimatkat sekä muuttuvat sääolosuhteet alueella.

”Kova ilmasto ja pitkät välimatkat ovat kaksi haastetta, jotka erityisesti vaikuttavat Ylhäällä Pohjoisessa asuvien ihmisten elinolosuhteisiin.” (Käännös minun.)⁴⁰²

”Lämpötila alueella nousee kaksi kertaa nopeammin kuin muualla maailmassa. Tämä vaikuttaa alueella elävien ihmisten elantoon. Rannikkoyhteisöihin vaikuttavat ankarammin myrskyt ja nousuvedet.” (Käännös minun.)⁴⁰³

Edellisissä esimerkeissä korostuu turvallisuussektoreiden päällekkäisyys ja niiden välinen suhde. Alueen väestöä siis uhkaa myös luonnonhaasteet, ja näillä esimerkeillä pyritään tuomaan tämä myös lukijan tietoisuuteen. Esimerkeissä turvallistamisen piirteenä voidaan nähdä varoittaminen tai asian agendalle nostaminen, ja illokutiivisena tehtävä ajattelun ja mahdollisesti toimien sekä lukijan huomion ohjaaminen.

5.5.5. Poliittinen ja sotilaallinen sektori

Kuten tutkielmassa on tullut esille, tiettyjä turvallisuuden sektoreita on joskus haastavaa ja jopa tarpeetonta lähteä erottelemaan toisistaan. Poliittinen ja sotilaallinen sektori vaikuttavat usein toisiinsa, ja samaa asiaa voitaisiin tarkastella molempien sektoreiden kautta⁴⁰⁴. Norjan strategiasta löytyy muutamia kohtia, joissa tapahtuu molempien sektoreiden alle lukeutuvaa turvallistamista. Analysoin ne tässä tutkielmassa yhdellä kertaa, huomioiden kuitenkin niiden sijoittumisen

⁴⁰² *”The harsh climate and the long distances are two challenges that particularly affect living conditions for the people in the High North.”* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 41.)

⁴⁰³ *”The temperature in the region is rising about twice as fast as in the rest of the world. This will have impacts on the livelihoods of people who live in the region. Coastal communities will be more severely affected by storms and high waves.”* (Emt., 46.)

⁴⁰⁴ Buzan ym. 1998, 141-142.

molemmille sektoreille. Kuten seuraavasta esimerkistä käy ilmi, turvallisuuspoliittinen tilanne arktisilla alueilla todellakin on monimutkainen. Sen myöntää myös Norjan hallitus.

”Tänä päivänä turvallisuuspoliittinen tilanne pohjoisessa on monimutkainen ja sitä leimaavat laaja joukko erilaisia riskitekijöitä. Kansainvälinen huomio on yhä enenevässä määrin keskittymässä Ylhäälle Pohjoiseen, johtuen kalastukseen, energiaan, ympäristöön ja sulaviin napajäätiköihin liittyvistä tekijöistä. Dialogi ja rakentava yhteistyö pohjoisten rannikkovaltioiden kanssa, erityisesti Venäjän kanssa, ovat tärkeä ulottuvuus Norjan ulkopoliitikassa yleisesti, ja elintärkeää parhaiden mahdollisten tulosten saavuttamiseksi Ylhäällä Pohjoisessa. Ne ovat myös oleellisia tekijöitä varmistamaan sen, että Korkea Pohjoinen pysyy vakaana ja turvallisena osana Eurooppaa. (Käännös minun.)⁴⁰⁵

Yllä olevassa esimerkissä ei suoranaisesti nimetä mitään uhkakuvaa. Siinä tuodaan kuitenkin esille, että turvallisuuspoliittiseen tilanteeseen pohjoisessa vaikuttaa useita riskitekijöitä. Lisäksi esimerkin loppuosassa painotetaan yhteistyön merkitystä, jotta pohjoinen säilyy vakaana ja turvallisena alueena. Toisin sanoen, alueen vakaus ja turvallisuus voivat mahdollisesti olla uhattuina, jos alueella ei pystytä ylläpitämään dialogia ja yhteistyötä. Tässä asiakohdassa Norjan hallitus nostaa erityisesti esille myös yhteistyön merkityksen juuri Venäjän kanssa. Vaikka tämän kohdan voisi tulkita Norjan hallituksen yrityksenä nostaa kyseinen aihe esille, ja sen perlokutiiviseksi päämääräksi yhteisymmärryksen löytämisen, tämän asiakohdan voi tulkita myös täysin toisin. Edellisen esimerkin asiakohdan voisi tulkita myös varoitukseksi, jonka päämääränä on jonkin asteinen pelottelu. Jos dialogi ja rakentava yhteistyö eivät onnistu, vakaus ja turvallisuus voivat olla uhattuina. Tällöin mukaan astuisi poliittisen turvallisuussektorin lisäksi myös selkeästi sotilaallinen aspekti.

Myös seuraava esimerkki viittaa turvallisuuteen ja vakauteen, mutta siinä selkeiksi uhiksi nostetaan rikollisuuden kasvu ja uudet uhat, ja ratkaisuna esitetään muun muassa siviilirajavalvontakapasiteetin kehittämistä.

⁴⁰⁵ *”Today the security policy situation in the north is complex and marked by a broad range of different risk factors. There is a growing international focus on the High North due to issues related to fisheries, energy, the environment and the melting of the polar ice. Dialogue and constructive cooperation with the coastal states in the north, particularly Russia, are an important dimension of Norwegian foreign policy in general and are vital for achieving the best possible results in the High North. They are also essential for ensuring that the High North continues to be a stable, secure part of Europe”.* (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 37.)

Hallituksen tavoite on turvallisuuden ja vakauden ylläpitäminen Norjan ja Venäjän rajalla, ja se tunnistaa tarpeen kehittää entisestään siviilirajavalvontakapasiteettia rikollisuuden kasvun tai uusien uhkien hoitamiseksi. (Käännös minun.)⁴⁰⁶

Edellisen asiakohdan turvallistamisen piirteenä ja perlokutiivisena päämääränä on tiettyjen tulevien toimien oikeutus. Asiakohdan illokutiivinen tehtävä on ohjata sekä Norjan että Venäjän hallitusten toimia tiettyyn suuntaan juurikin rajavalvonnan suhteen. Tämän tulkinnan valossa sijoitan edellä mainitun esimerkin kuitenkin ennemmin turvallisuuden poliittisen sektorin kuin sotilaallisen sektorin piiriin. Poliittisen sektorin piiriin lukeutuu myös seuraava esimerkki:

”Jos Norja osoittaa, ettei sillä ole kapasiteettia selvitä onnettomuuksista arktisilla vesillä, se ei johtaisi pelkästään saastevahinkoihin, vaan se myös likaisi Norjan maineen ja vaarantaisi kaupankäynnin kehityksen pohjoisessa.” (Käännös minun.)⁴⁰⁷

Tässä asiakohdassa uhattuina ovat tietysti ympäristö, mutta myös Norjan poliittinen maine, eli toisin sanoen arvovalta ja kaupankäynnin kehittyminen. Uhkakuvaksi luodaan mahdollinen epäonnistuminen arktisilla vesillä tapahtuvien onnettomuuksien hoitamisessa. Tässäkin esimerkissä turvallistamisen piirteinä voidaan nähdä sekä aiheen esille nostaminen että tietynlainen pelote. Pelote tässä esimerkissä ei kohdistu niinkään toisiin valtioihin vaan Norjan sisäisiin toimijoihin, jotta ne alkaisivat tehostaa omia toimiaan.

5.5.6. Taloudellinen sektori Norjan strategiassa

Taloudellisella sektorilla on Norjan strategiassa havaittavissa lievähköä turvallistamista. Tällä sektorilla turvallistamista ei kuitenkaan tapahdu niin selkeästi eikä niin paljon kuin muilla edellä luetelluilla sektoreilla.

”Norjan pohjoisimmat osat kohtaavat haasteita, jotka tekevät vaikeaksi alueen potentiaalin hyödyntämisen sen arvon luomiseksi. Sen liiketoimintarakennetta hallitsevat pienet yritykset,

⁴⁰⁶ *”The Government’s aim is to maintain security and stability at the Norwegian-Russian border, and it recognises the need to further develop civilian border surveillance capacity in order to deal with any increase in crime or new threats.” (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 39.)*

⁴⁰⁷ *”If Norway proves not to have the capacity to deal with accidents in Arctic waters, this would not only lead to pollution damage, but would also tarnish Norway’s reputation and jeopardise business development in the north.” (Emt., 15.)*

jotka ovat hajallaan laajalla alueella. Teollisuus perustuu pääosin raakamateriaaleihin. Alue on myös harvaan asuttua. ” (Käännös minun.)⁴⁰⁸

Yllä olevassa esimerkissä turvallisetaan epäsuotuisa kaupankäynnin rakenne Norjan pohjoisimmista osista sekä alueen harva astutus. Ne uhkaavat täyden hyödyn saantia alueelta suhteutettuna sen potentiaaliin. Esimerkin turvallisamisen piirteenä on asian agendalle nostaminen. Sillä pyritään varoittamaan ja mahdollisesti muuttamaan tilanne, jossa kaupankäynnin rakenne on epäsuotuisa. Esimerkin asiakohdan illokutiivinen tehtävä on ohjata kehitystä tiettyyn suuntaan, joka mahdollistaisi alueen täyden potentiaalın hyödyntämisen jatkossa. Se on suunnattu valtion sisäisille kaupankäynnin toimijoille.

Viimeisenä esimerkiasiakohtana esittelen taloudellisen sektorin lisäksi myös ympäristösektoria sivuavan kohdan:

”Maailmanlaajuisesti laitton, raportoimaton ja säätelemätön kalastus on edelleen suurin uhka kestäväälle kalastuksen säätelylle. ” (Käännös minun.)⁴⁰⁹

Tässä asiakohdassa on ilmiselvästi turvallisettu laitton, raportoimaton ja säätelemätön kalastus, mikä on uhka kestäväälle kalastuksen hallinnalle. Aihe sivuaa tietysti taloudellista turvallisuutta, sillä esimerkiksi Pohjois-Norjassa kalastus on yksi tärkeimmistä elinkeinoista⁴¹⁰. Aihe kuuluu taloudellisen sektorin lisäksi myös ympäristöturvallisuuden piiriin. Esimerkin turvallisamisen piirteenä on asian esille nostaminen, ja illokutiivisena tehtävänä ohjata lukijan ajattelua. Sillä pyritään vakuuttamaan ja varoittamaan lukijaa, sillä laitton, raportoimaton ja säätelemätön kalastus ovat uhkia maailmanlaajuisesti.

5.5.7. Yhteenveto

Edellä olen käynyt läpi Norjan arktisissa strategioissa turvallisettuja teemoja. Kuten huomata saattaa, strategiat ovat erittäin laajoja ja kattavia, ja niissä ollaan turvallisettu selkeästi asioita miltei jokaisella turvallisuuden sektorilla. Vahvimmin turvallisettuina teemoina esille nousevat mielestäni

⁴⁰⁸ ”The northernmost part of Norway faces challenges that make it difficult to make full use of the region’s potential for value creation. Its business structure is characterised by small companies that are scattered over a large area. Industry has to a large extent been based on raw materials. The area is also sparsely populated.” (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 29.)

⁴⁰⁹ ”In world terms, illegal, unreported and unregulated fishing constitutes the biggest threat to sustainable fishery management.” (Emt., 76.)

⁴¹⁰ Emt., 18.

kuitenkin ilmastonmuutos sekä ihmisten toimien ja aktiivisuuden lisääntyminen pohjoisen pallonpuoliskon alueilla. Erityisesti ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen eri toiminnan muodoilla nähdään epäsuorasti uhkana useammallakin turvallisuuden sektorilla. Muita yksittäisiä turvallisistettuja teemoja Norjan arktisissa strategioissa ovat muun muassa rajanylittävät pitkänmatkan saasteet, öljyvuodot, pohjoisten alueiden kansainvälistyminen, ankarat luonnonolot, rikollisuus, kansainvälisen yhteistyön puutteellisuus, kaupankäynnin ja teollisuuden rakenteet sekä salakalastus.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa analysoin teemoja ja aiheita, joita pyritään turvallisamaan A5-valtioiden arktisissa strategioissa. Tutkielmassa käydään läpi hyvin yksityiskohtaisesti esimerkkien avulla näiden dokumenttien sisältöä Kööpenhaminan koulukunnan laajan turvallisuuden teoreettisen viitekehyksen avulla. Kööpenhaminan koulukunta analysoi turvallisuutta sektoreittain ja painottaa, ettei turvallisuutta voida enää tarkastella pelkkien perinteisten poliittisen ja taloudellisen sektoreiden sisällä. Ajattelua pyritään laajentamaan entisestään taloudellisen, yhteiskunnallisen ja ympäristösektorin piiriin⁴¹¹. Tutkielmassani tarkastelen A5-valtioiden arktisissa strategioissa turvallistettuja asioita kaikkien edellä lueteltujen sektoreiden piirissä.

Kööpenhaminan koulukunnan teorian soveltamisessa oleellista on myös analyysin tason määrittäminen. Tämän tutkielman edellisessä luvussa analyysi toteutetaan yksikkö- eli valtiotasolla, jolla turvallistamista tapahtuu niin mikro-, keski- kuin makrotasollakin. Tutkimuksessani analyysi on kuitenkin tarkoitus viedä vielä laajemmalle analyysin tasolle, eli kansainvälisen alajärjestelmän tasolle. Kuten teoria-osuuteni luvussa 3.4.2. *Analyysin taso tässä tutkimuksessa* tuodaan esille, A5-valtiot muodostavat yhdessä tällaisen kansainvälisen alajärjestelmän. Seuraavassa alaluvussa esitelläänkin analyysi-osiossa löydettyjä havaintoja, ja pyritään luomaan yhtenäinen kuva siitä, mitä yhteisiä teemoja A5-valtioiden muodostama kansainvälinen alajärjestelmä arktisissa strategioissa turvallistaa.

6.1. Analyysiin pohjautuvat johtopäätökset ja A5-valtioiden yhtenäisten turvallisuusintressien määrittäminen

Analyysini pohjalta voi todeta, että tietyt yhteiset teemat toistuvat ja niitä pyritään turvallisamaan A5-valtioiden arktisissa strategioissa. Osassa strategioista turvallistamista tapahtuu huomattavasti enemmän kuin toisissa. Tällaisiksi strategioiksi nimeän Kanadan⁴¹², Tanskan Kuningaskunnan⁴¹³ sekä Norjan arktiset strategiat⁴¹⁴. Yhdysvallat ja Venäjä puolestaan

⁴¹¹ Ks. Buzan ym. 1998.

⁴¹² Ks. Government of Canada 2009 ja Government of Canada 2010.

⁴¹³ Ks. Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011.

ovat huomattavasti maltillisempia asioiden virallisessa turvallisamisessa, vaikka molempien liittovaltioiden strategioissa käydäänkin läpi useita turvallisuuteen liittyviä teemoja⁴¹⁵. Voisiko tämän selkeän eron turvallisamisen maltillisuudessa tulkita arvovalta- tai statuskysymykseksi? Mielestäni kyllä. Yhdysvallat ja Venäjä ovat onnistuneet säilyttämään tietynlaisen statuksen maailmanpolitiikan toimijoina, vaikka maiden asemat suurvaltoina eivät ehkä olekaan enää niin kiistattomat kuin ne olivat esimerkiksi Kylmän sodan aikana. Nämä kaksi valtiota eivät ehkä koe olevansa uhattuina samalla tavoin kuin pienemmät valtiot. Ne haluavat säilyttää statuksena ja arvovaltansa, eivätkä niiden murenemisen pelossa halua myöntää uhkien kokemista⁴¹⁶. Venäjän strategian analyysin yhteydessä toteankin, että ainakin arktisen alueen toimijana Venäjä on vankkumaton asema. Kuten myös Heininen ilmaisee, Venäjä nähdään tietyissä piireissä jopa ”the” arktisena valtiona⁴¹⁷. Vaikka Kylmä sota on väistynyt, mielestäni Yhdysvaltain ja Venäjän välillä on edelleen tietynlaista kilpailua arvovaltastatuksesta. Yksi syy siihen, ettei myöskään Yhdysvallat halua ilmaista huoltansa tiettyjen uhkien suhteen, voi hyvinkin olla liitännäinen tähän kilpaasetteluun.

Kanada, Tanska ja Norja ovat nekin onnistuneet saavuttamaan oman asemansa arktisina toimijoina, sillä niillä kaikilla on alueella jo pitkä historia. Näiden valtioiden harjoittama politiikka, erityisesti ulkopoliittikka, eroaa selkeästi Venäjän ja Yhdysvaltain politiikasta. Tämän voi päätellä jo Kanadan, Tanskan ja Norjan strategioista, sillä nämä valtiot myöntävät tiettyjen turvallisuusuhkien olemassaolon arktisilla alueilla, ja turvallisavat asioita rohkeammin kuin Yhdysvallat ja Venäjä. Myös selkeä ero on huomattavissa siinä, että kolmen ensin mainitun strategioissa turvallisitetut teemat sijoittuvat useammin turvallisuuden yhteiskunnalliselle sektorille⁴¹⁸, kun taas kahden jälkimmäisen strategioissa tilanne on toinen. Toisaalta Norjan, Tanskan ja Kanadan strategiat ovat myös paljon pidemmät ja yksityiskohtaisemmat kuin Yhdysvaltain ja Venäjä, mikä osaltaan selittää miksi niissä voidaan käsitellä laaja-alaisemmin myös turvallisuusuhkia perinteisistä poikkeavilla turvallisuuden sektoreilla⁴¹⁹.

⁴¹⁴ Ks. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006 ja Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009.

⁴¹⁵ Ks. Burgess 2010 ja White House, Office of the Press Secretary 2009.

⁴¹⁶ Ks. myös Exner-Pirot ym. 2012. Kirjoittajat toteavat, että Venäjän politiikan voisi tulkita osaksi prosessia, jolla se yrittää saada statuksensa takaisin. Tässä kohdassa puhutaan tosin laajemmin Venäjän ulkopoliittikasta, mutta sama ilmiö on havaittavissa siis myös muussa konkreettisesti politiikan hoidossa. (Exner-Pirot ym. 2012, 22)

⁴¹⁷ Heininen 2012, 48.

⁴¹⁸ Ks. esim. Government of Canada 2009, 8, 19 & 21, Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 23, 40 & 45, Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 37 & 38, & Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 44

⁴¹⁹ Sivumäärällisesti Yhdysvaltain strategian *National Security Presidential Directive and Homeland Security Presidential Directive/ NSPD-66/HSPD-25* pituus on 8 sivua. Kanadan strategian ensimmäisen osan *Canada's Northern*

Tämän pintapuolisen A5-valtioiden strategioiden vertailevan analyysin jälkeen on aika siirtyä syvällisempään vertailuun ja analyysiosion perusteella tehtyjen johtopäätösten esittelyyn. Suoritan vertailun teemoittain, eli nostan esille yhden turvallistetun pääteeman kerrallaan ja vertailen, miten siihen suhtauduttiin kussakin strategiassa. En kuitenkaan käy läpi jokaista yksittäistä teemaa, jos sen suhteen on havaittavissa turvallistamista vain yhdessä yksittäisessä strategiassa, enkä tulkitse sitä merkitykselliseksi tutkimukseni tulosten kannalta.

6.1.1. Ihmisen aktiivisuuden/toiminnan lisääntyminen arktisilla alueilla

Jo ennen tutkielman teon aloittamista eräs hypoteesini oli, että selkeimmin A5-valtioiden arktisissa strategioissa turvallistetaan ilmastonmuutos. Tämä hypoteesini ei kuitenkaan aivan pitänyt paikkaansa, sillä vaikka ilmastonmuutos turvallistetaankin, vielä sitäkin voimakkaammin turvallistetaan *ihmisten aktiivisuuden/toiminnan lisääntyminen arktisilla alueilla*. Ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen on laaja ilmaisu, ja sillä voidaan viitata useisiin eri asioihin. Ensimmäisenä ilmaisu tulkitaan siten, että turvallisuuden uhkana on kirjaimellisesti se, että ihmiset ovat aikaisempaa aktiivisempia alueella. Kun ilmaisu kuitenkin hieman avataan, sen laajuus alkaa valjeta. Analyysini perusteella ilmaisu kattaa ihmisten aktiivisuuden ja toiminnan lisääntymisen lisäksi myös viittaukset toimijoiden määrän kasvusta ja kansainvälisen kiinnostuksen lisääntymisestä arktisilla alueilla. Näiden laajojen määritelmien lisäksi ilmaisu kattaa myös konkreettisempia toimia kuten kalastamisen, salakalastuksen, turismin, rahtiliikenteen kasvun, energialähteiden paikallistamisen, energian tuottamisen ja rikollisuuden lisääntymisen alueella, vain muutamia mainitakseni.

Ihmisten aktiivisuuden/toimien lisääntymistä alueella turvallistetaan strategioissa useilla eri turvallisuuden sektoreilla aina ympäristösektorilta yhteiskunnalliselle sektorille. A5-valtiot kokevat sen siis yhteisesti uhaksi turvallisuudelleen, jos turvallisuus ymmärretään sen laajassa

Strategy. Our North, Our Heritage, Our Future pituus on 48 sivua ja toisen osan *Canada – Statement on Canada's Arctic Foreign Policy* 29 sivua. Tanskan Kunigaskunnan yhteisstrategian *Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020* pituus on 58 sivua. Norjan strategian ensimmäisen osan *The Norwegian Government's High North Strategy* pituus on 76 sivua ja toisen osan *New Building Blocks in the North: The Next Step in the Government's High North Strategy* pituus on 94 sivua. Venäjän strategian venäjänkielisen strategian pituus on n. 5 sivua.

merkityksessä. Useissa tapauksissa uhan katsotaan kohdistuvan esimerkiksi arktisten alueiden hauraaseen luontoon⁴²⁰ ja alkuperäiskansojen asemaan heidän perinteisillä asuinalueillaan⁴²¹. Uusien toimijoiden määrän lisääntyminen arktisilla alueilla vaatii valtioita pitämään huolta ja puolustamaan hanakammin omia suvereniteetti oikeuksiaan⁴²². Se, mitä tällaisen asian turvallisella pyritään saavuttamaan jää nähtäväksi, sillä arktisten alueiden kehityksen nähdään kuitenkin olevan vasta alkuvaiheessa⁴²³. Kehityksen suunta voi vaihtua vielä radikaalistikin. Arktisten strategioiden analyysin perusteella voi kuitenkin vetää erään selkeän johtopäätöksen. Aktiivisuuden/toiminnan lisääntymisen turvallisella pyritään oikeuttamaan valtioiden oman aseman ja alueellisen roolin pönkittämistä sekä vahvistamista alueen toimijoina niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla⁴²⁴.

6.1.2. Ilmastonmuutoksen turvallistaminen A5-valtioiden arktisissa strategioissa

Jokaisen A5-valtion arktisessa strategiassa nostetaan turvallisuuskeskustelun yhteydessä esille myös ilmastonmuutoksen aiheuttamat ongelmat⁴²⁵. Ilmastonmuutoksen seurauksena voidaan nähdä tapahtuvan muitakin muutoksia. Niistä merkittävimpinä pidetään hauraan ekosysteemin muuttumista arktisilla alueilla sekä merijään sulaessa ja uusien kulkuväylien vapautuessa, ihmisten aktiivisuuden lisääntymistä alueella.⁴²⁶ Kuten edellisestä lauseesta käy ilmi, ihmisten aktiivisuuden/toimien lisääntyminen arktisilla alueilla on voimakkaasti kytköksissä myös ilmastonmuutokseen. Kaikki A5-valtiot eivät kuitenkaan selkeästi turvallista ilmastonmuutosta omilla strategioillaan, mutta Kanada, Tanskan Kuningaskunta ja Norja tekevät kuitenkin näin. Myös Yhdysvaltain strategiassa on havaittavissa jonkin asteista ilmastonmuutoksen turvallistamista, mutta se ei ole niin selkeää kuin kolmella aiemmin mainitulla⁴²⁷. Venäjän strategiassa

⁴²⁰ Ks. esim. kohdat The White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, H 1, Burgess 2010, III. Main objectives and strategic priorities of the Russian Federation's State Policy in the Arctic, 6. c, Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 45 & Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 45.

⁴²¹ Ks. esim. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 38.

⁴²² Ks. esim. Government of Canada 2010, 1 & 9.

⁴²³ Exner-Pirot ym. 2012, 6.

⁴²⁴ Ks. esim. Government of Canada 2009, 1, White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, B 3, Burgess 2010, III, & Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 20.

⁴²⁵ Ks. myös Exner-Pirot ym. 2012, 17.

⁴²⁶ Ks. tämän tutkielman analyysiosion lisäksi emt., 2012, 17.

⁴²⁷ Yhdysvaltain strategiasta kohta White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, G 1.

ilmastonmuutosta ei turvalliseta, vaikka siitä puhutaankin turvallisuuteen liittyvien kysymysten yhteydessä⁴²⁸.

Kuten tutkielmani teoriaosiossa toin esille, turvallistamisprosessissa on huomioitava myös yleisön reaktiot, jotta voidaan arvioida onko prosessi onnistunut⁴²⁹. Asiaa voidaan tarkastella tässä tapauksessa suhteutettuna yleisön määritelmään. Yleisönä on useissa strategioissa omien sisäisten hallintoyksiköiden lisäksi myös kansainvälinen yhteisö, erityisesti arktisten alueiden kansainväliset toimijat. Näitä toimijoita ovat esimerkiksi muut alueen valtiot, jotka ovat reagoineet näihin asioihin.

Ilmastonmuutos turvallisetaan A5-valtioiden strategioissa useilla eri turvallisuussektoreilla samoin kuin ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen⁴³⁰. Vaikka turvallistamista ei tapahdukaan yhtä voimakkaasti kaikkien A5-valtioiden tahoilta, ilmastonmuutoksen seurauksiin ja sen aiheuttamiin ympäristömuutoksiin on jo reagoitu muun muassa järjestämällä Jäämeren rannikkovaltioiden, eli A5-valtioiden omia kokouksia. Ainakin virallisten lausuntojen mukaan ensimmäisen vuonna 2008 järjestetyn kokouksen taustalla oli juurikin huoli ilmastonmuutoksen aiheuttamista seurauksista Jäämeren alueella⁴³¹. Kokouksessa saatiinkin allekirjoitettua Ilullisatin julistus, jossa alueen viisi ”suurta” sitoutuvat suojelemaan aluetta kansainvälisen lain puitteissa ilmastonmuutoksen aiheuttamilta negatiivisilta vaikutuksilta⁴³². Kuitenkin esimerkiksi isäntämaa Tanskan silloinen ulkoministeri Per Stig Møller korostaa puheessaan, että ilmastonmuutos on hyvä syy kutsua päättäjät koolle, mutta todellisuudessa kokouksen agenda ulottui laajemmallekin. Ilullisatin julistus oli kokouksen pääasiallinen saavutus, mutta kokouksella varmistettiin myös Jäämeren alueen politiikan rauhanomainen kehitys. Lisäksi pyrittiin rikkomaan ensimmäisen kokouksen aikoihin paljonkin tuulta purjeisiinsa ottanut myytti ”kilpajuoksusta Pohjoisnavalle”.⁴³³ Ilmastonmuutoksen seurauksien ruotiminen oli virallinen syy myös toiselle vuonna 2010 Kanadassa järjestetylle Jäämeren rannikkovaltioiden ministeritason kokoukselle. Kuitenkin Kanadan ulkoministeriön

⁴²⁸ Ks. esim. Burgess 2010, III. Main objectives and strategic priorities of the Russian Federation’s State Policy in the Arctic, 6. c.

⁴²⁹ Buzan ym. 1998, 25. Ks. myös Laitinen 1999, 153

⁴³⁰ Ks. esim. Yhdysvaltain ja Kandan strategiat, joissa ilmastonmuutos turvallisetaan mm. yhteiskunnallisellasektorilla, (White House, Office of the Press Secretary 2009, III Policy, G 1.) (Government of Canada 2009, 8), sekä Tanskan ja Norjan strategiat, joissa se turvallisetaan mm. ympäristösektoreilla (Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 31.) (Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 76.).

⁴³¹ Ks. Møller 2008.

⁴³² Ilullisatin julistus 2008.

⁴³³ Møller 2008.

verkkosivuilla varsin suoraviivaisesti todetaan, että kyseinen kokous demonstroi myös rannikkovaltioiden poliittista johtajuutta ja vahvaa rannikkovaltioiden välistä työskentelyä.⁴³⁴

Ilmastonmuutosta voidaan siis pitää A5-valtioiden melko yksimielisesti turvallisena teemana, ja siihen vedoten on jo järjestetty A5-valtioiden omia kokouksia. Ilmastonmuutoksen turvallistamisen tavoitteena on selkeästi sen negatiivisten vaikutusten torjuminen alueella. Lista ilmastonmuutoksen negatiivisista vaikutuksista on pitkä jo yksin analyysissäni läpikäytyjen esimerkkien pohjalta. Negatiivisista muutoksista esimerkkejä ovat muun muassa ilmastonmuutoksen aiheuttamat haasteet alkuperäiskansoille ja hauralle arktisten alueiden ekosysteemille. Tässä luvussa esittämieni pohdintojen valossa herää kuitenkin kysymys, onko voimakkaalla ilmastonmuutoksen turvallistamisella tulevaisuudessa myös muita tarkoituksia?

6.1.3. Muita A5-valtioiden yhteisesti turvallistamia teemoja

Edellä olen avannut teemoja, jotka mielestäni nousevat pääasiallisiksi A5-valtioiden strategioissa turvallistetuiksi teemoiksi. Ne ovat teemoja, jotka esiintyvät lähestulkoon kaikissa viiden valtion strategioissa, mutta niiden lisäksi strategioissa turvallistetaan myös useita muita yksittäisiä teemoja. Näitä teemoja ovat muun muassa tiedon riittämättömyys, kasvun ja kehityksen tuomat haasteet, arktisten alueiden puutteellinen sosiaalihuolto, luonnon aiheuttamat ja teknogeeniset uhat, mineraalien hyödyntäminen, lisääntynyt kalastus ja turismi, rajanylittävät pitkänmatkan saasteet, öljyvuodot, pohjoisten alueiden kansainvälistyminen, ankarat luonnonolot, rikollisuus, kansainvälisen yhteistyön puutteellisuus, kaupankäynnin ja teollisuuden rakenteet sekä salakalastus.

Edellä listatuista teemoista useammassa kuin yhdessä A5-valtioiden strategioissa esiintyviä turvallistettuja teemoja on muutamia. Niitä ovat muun muassa salakalastus, joka turvallistetaan Norjan⁴³⁵ ja Tanskan Kuningaskunnan⁴³⁶ strategioissa. Talouden muutosten aiheuttamat haasteet

⁴³⁴ ” Kokous järjestetään aikana, jolloin alueella on kasvavia geopolittisia intressejä. Se demonstroi poliittista johtajuutta ja vahvaa työskentely suhdetta Jäämeren rannikkovaltioiden välillä.”(Käännös minun.)”The meeting takes place at a time when there is increasing geo-political interest in the region. It demonstrates political leadership and the strong working relationships between Arctic Ocean coastal states.”(Foreign Affairs and International Trade Canada 2010.)

⁴³⁵ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 76.

tuodaan esille ja turvallisetaan Kanadan strategiassa⁴³⁷, ja tulkinnan varaisesti ne turvallisetaan myös Venäjän⁴³⁸, Tanskan⁴³⁹ ja Norjan⁴⁴⁰ strategioissa. Kasvun ja kehityksen tuomat haasteet nostetaan esille Kanadan⁴⁴¹ ja Norjan⁴⁴² strategioissa. Lisäksi rajanylittävät saasteet turvallisetaan Tanskan⁴⁴³ ja Norjan⁴⁴⁴ strategioissa. Osa teemoista nousee esille myös Heinisen arktisia strategioita analysoivassa julkaisussa, mutta niitä ei käsitellä turvallisuuteen liittyvän keskustelun yhteydessä⁴⁴⁵. Osa teemoista on mainittu myös Hueberten, Exner-Piroten, Lajeunessan ja Gulledgen julkaisussa, joissa osa aiheista nousee esille arktisten valtioiden politiikan kehitystä analysoitaessa⁴⁴⁶.

6.2. Lopuksi

A5-valtiot, eli Yhdysvallat, Kanada, Venäjä, Tanskan Kuningaskunta ja Norja muodostavat oman kansainvälisen alajärjestelmänsä pohjoisella pallonpuoliskollamme. Kyseisiä toimijoita yhdistää Jäämeren rannikkovaltiona olemisen ja yhteisten, muut kansainväliset toimijat (myös valtiot) ulkopuolelleen sulkevien kokousten lisäksi, myös yhteiset niiden turvallisuutta uhkaavat tekijät. Nämä uhat pyritään saattamaan myös muun maailman tietoisuuteen, ja konstruoimaan niin kansainvälisen kuin kansallisenkin hallinnon toimijoiden ajatuksia ja reaktioita tiettyjen uhkien suhteen. Näiden uhkien turvallisamisesta vastaa valtioiden johtavat tahot.

Tässä tutkielmassa olettamuksena on, että kunkin A5-valtion arktinen strategia heijastelee valtion dokumenteista kattavimmin ja puolueettomimmin valtioiden poliittista näkemystä ja tavoitteita arktisten alueiden suhteen. Toki kattavamman tuloksen saisi analysoimalla myös muita asiakirjoja ja dokumentteja, mutta pro gradu -tutkielman tasoisen työn rajallisuus ei mahdollista niin laaja-alaisia analyysia tässä yhteydessä. Useampi tutkija on analysoinut arktisten alueiden

⁴³⁶ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 31.

⁴³⁷ Government of Canada 2009, 19 & Government of Canada 2009, 21.

⁴³⁸ Burgess 2010, III. Main objectives and strategic priorities of the Russian Federation's State Policy in the Arctic, 6. c.

⁴³⁹ Ministry of Foreign Affairs of Denmark 2011, 9.

⁴⁴⁰ Ks. esim. Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 8.

⁴⁴¹ Government of Canada 2009, 21.

⁴⁴² Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2006, 45.

⁴⁴³ Norwegian Ministry of Foreign Affairs 2009, 73.

⁴⁴⁴ Ibid.

⁴⁴⁵ Ks. Heininen 2012.

⁴⁴⁶ Ks. Exner-Pirot ym. 2012.

turvallisuuspolitiikkaa muun muassa julkaisussa *Climate Change & International Security: The Arctic as a Bellwether*. Myös kyseisessä tutkimuksessa nousevat esille samat turvallisuuden pääteemat kuin tässä tutkielmassa, eli ilmastonmuutos ja ihmisten aktiivisuuden lisääntyminen⁴⁴⁷. Jotta analyysini olisi mahdollisimman täsmällinen, tutkimusaineistoni on tarkasti rajattu. Tutkimukseni metodina käytän laadullista sisällönanalyysia, joka voi helposti jäädä pinnalliseksi⁴⁴⁸, ja tämän haluan välttää aineiston tiukalla rajaamisella. Myös Kööpenhaminan koulukunnan turvallistamista tutkiva teoria asettaa tutkijalle omat haasteensa, jotka on helpompi hallita tarkkaan rajatun aineiston avulla.

Monen kansainvälisen politiikan tutkijan mieltä askarruttaa kysymys: *mihin suuntaan arktisten alueiden turvallisuuspoliittinen tilanne kehittyy?* Tutkimukseni tarkoituksena on edesauttaa löytämään vastausta tähän kysymykseen. Huebert, Exner-Pirot, Lajeunessa ja Gullede toteavatkin tutkimuksessaan, että vaikka aiheesta puhutaan nykyään paljon, sitä ymmärretään vielä vain vähän⁴⁴⁹. Tämän tutkielman tarkoitus ei missään nimessä ole edes yrittää vastata kattavasti edellä esitettyyn kysymykseen, mutta sen tarkoitus on määrittää, mitkä asiat alueen viisi merkittävintä valtiota kokevat uhiksi omalle turvallisuuden, sanan turvallisuus laajassa merkityksessä. Selvittämällä tämä seikka, voidaan päästä hieman lähemmäs ymmärrystä arktisten alueiden turvallisuudesta ja sitä koskevasta politiikasta.

Tutkimukseni aikana suorittaman analyysin jälkeen tulen siihen lopputulokseen, että A5-valtioiden arktisissa strategioissa on havaittavissa turvallistamista. Yhteisinä uhkina A5-valtiot kokevat ilmastonmuutoksen ja sen seurauksena syntyvät haasteet sekä ihmisten aktiivisuuden/toimien lisääntymisen alueella. Tämän lisäksi näiden valtioiden arktisten strategioiden perusteella uhkina koetaan myös useita muita asioita, joista osa turvallistetaan useammassa kuin yhdessä strategiassa. Näitä muita uhkina koettuja asioita ovat alueella tapahtuvan kasvun ja kehityksen mukanaan tuomat haasteet, lisääntynyt kalastus ja turismi, rajanylittävät pitkänmatkan saasteet, pohjoisten alueiden kansainvälistyminen, rikollisuus, kaupankäynnin ja teollisuuden rakenteet sekä salakalastus.

Lisäksi yksittäisissä strategioissa turvallistetaan muun muassa tietotaidon riittämättömyys, arktisten alueiden sosiaalihuollon puutteellisuus, luonnon aiheuttamat ja teknogeeniset uhat, mineraalien hyödyntäminen, öljyvuodot, ankarat luonnonolot ja kansainvälisen yhteistyön puutteellisuus. Nämä asiat siis nostetaan uhiksi, jotka pyritään turvallistamaan A5-valtioiden arktisissa strategioissa. Tässä vaiheessa on vielä vaikea arvioida, onko turvallistamisprosessi täysin onnistunut. Kuitenkin esimerkiksi ilmastonmuutoksen äärimmäinen politisointi eli turvallistaminen on aiheuttanut myös

⁴⁴⁷ Ks. Exner-Pirot ym. 2012.

⁴⁴⁸ Eskola & Suoranta 1998, 32-33.

⁴⁴⁹ Exner-Pirot ym. 2012, 6.

käytännön toimia, jotka poikkeavat tavallisista totutuista toimintamalleista. Yksi esimerkki näistä käytännön toimista on Jäämeren rannikkovaltioiden kokoukset, joista suljettiin pois kaikki muut arktisten alueiden valtiolliset ja järjestötason toimijat. Yleisesti Kylmän sodan jälkeen alueella on harjoitettu rauhanomaista yhteistyötä, jossa on huomioitu kaikki alueen toimijat. Nyt A5-valtiot ovat kuitenkin onnistuneet oikeuttamaan toimet, jotka poikkeavat täysin alueen totutuista toimintaperiaatteista. Ne sivuuttivat jopa Arktisen Neuvoston roolin foorumina, jossa keskustellaan kansainvälisellä tasolla ympäristöön ja ilmastonmuutokseen liittyvistä asioista, ja järjestivät oman A5-valtioiden ministereiden kokouksensa. Tällaisen toiminnan viestiä voi jokainen tulkita omien perustelujensa valossa.

Tutkimukseni lopputulos on siis selkeä: turvallistamista, tai ainakin turvallistamispyrkimyksiä on havaittavissa A5-valtioiden arktisissa strategioissa. Turvallistamisprosessin onnistuminen on täysin turvallistetusta teemasta riippuvainen, mutta tiettyjen teemojen osalta prosessi on onnistunut. Tulevaisuudessa nähtäväksi jää, mitkä teemat nousevat turvallisuuspolitiikan polttopisteeseen arktisilla alueilla, mutta tällä tutkimuksella haluan antaa suuntaviivoja tulevaa ajatellen.

Loppusanat

Tutkielmani oli alun perin tarkoitus olla kaksiosainen. Edellä olleen analyysiosan tarkoitus oli olla ensimmäinen osa, ja tästä olisin vielä jatkanut analysoimaan tarkemmin näiden turvallistettujen teemojen vaikutusta A5-valtioiden käyttäytymiseen ja keskinäiseen vuorovaikutukseen. Hyvin pian tutkijalle kuitenkin selveni, että tällaisen kaksiosaisen tutkimuksen tekeminen edellyttäisi väitöskirjan kirjoittamista. Maisterin tutkielmassa sivumäärä ylittäisi reilusti suositusrajat. Työ vaatisi huomattavasti enemmän aikaa ja vielä syvällisempää ja laaja-alaisempaa paneutumista aiheeseen. Jos tutkijalle kuitenkin joskus siunaantuu tilaisuus jatkaa tätä tutkimusta väitöskirjaksi, alunperin suunniteltu toinen osa olisi tarkoitus toteuttaa.

Lähdeluettelo

PRIMÄÄRIINEISTO

Arktiset strategiat

Burgess, Philip (2010). Saatavissa:

<http://icr.arcticportal.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1791:foundations-of-the-russian-federations-state-policy-in-the-arctic-until-2020-and-beyond&catid=45:news-2007&Itemid=111&lang=sa>, luettu 1.12.2010.

Government of Canada (2009), *Canada's Northern Strategy: Our North, Our Heritage, Our Future*. Minister of Indian Affairs and Northern Development and Federal Interlocutor for Me'tis and Non-Status Indians. Ottawa, 2009.

Government of Canada (2010), *Statement on Canada's Arctic Foreign Policy: Exercising Sovereignty and Promoting Canada's Northern Strategy Abroad*.

Ministry of Foreign Affairs of Denmark (2011), *Denmark, Greenland and the Faroe Islands: Kingdom of Denmark Strategy for the Arctic 2011-2020*.

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2006), *The Norwegian Government's High North Strategy*.

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2009), *New Building Blocks in the North: The Next Step in the Governments High North Strategy*.

The White House (2009), *National Security Presidential Directive/NSPD—66/Homeland Security Presidential Directive/HSPD—25*. The White House, Office of the Press Secretary, January 12, 2009.

KIRJALLISUUS

Arthur-Lackenbauer, Jennifer & Farish, Matthew J. & Lackenbauer, P. Whitney (2005), *The Distant Early Warning (DEW) Line: A Bibliography and Documentary Resource List*. Calgary: The Arctic

Institute of North America. Saatavissa <<http://pubs.aina.ucalgary.ca/aina/DEWLineBib.pdf>>, luettu 23.8.2012.

Buzan, Barry (1991), *People, States & Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. Toinen painos. New York: Harvester Wheatsheaf.

Buzan, Barry & Wæver, Ole (2009), ”Macrosecuritisation and security constellations: reconsidering scale in securitisation theory”. *Review of International Studies* 35: 253-276.

Buzan, Barry & de Wilde, Jaap & Wæver, Ole (1998), *Security: A New Framework For Analysis*. Lontoo & Colorado: Boudler.

Conley, Heather & Kraut, Jamie (2010), *U.S. Strategic Interests in the Arctic: An Assessment of Current Challenges and New Opportunities for Cooperation*. A Report of the CSIS Europe Program. Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies.

Conley, Heather A. & Kraut, Jamie & Østhagen, Andreas & Toland, Terry (2012), *A New Security Architecture for the Arctic: An American Perspective*. A Report of the CSIS Europe Program. Washington D.C.: Center for Strategic and International Studies.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998), *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Exner-Pirot, Heather & Gullede, Jay & Huebert, Rob & Lajeunesse, Adam (2012), *Climate Change and International Security: The Arctic as a Bellwether*. Arlington, Virginia: Center for Climate and Energy Solutions.

Gahr Støre, Jonas (2012), ”The High North and the Arctic: The Norwegian Perspective”. *The Arctic Herald: Information & Analytical Journal* 2: 8-15.

Gorenburg, Dmitry (2011), ”Russia’s Arctic Security Strategy”. *Russian analytical Digest* 96: 11-13.

Grindheim, Astrid (2009), *The Scramble for the Arctic? A Discourse Analysis of Norway and the EU's Strategies Towards the European Arctic*. FNI Report 9/2009. Lysaker, Norja: Fridtjof Nansen Institute.

Heininen, Lassi (2004), ”New External Political Structures in Northern Cooperation and Northern Governance: From Quantity to Quality”. Teoksessa Joona, Tanja & Koivurova, Timo & Shnorro, Reija (toim.), *Arctic Governance*, 27–42. Juridica Lapponica, 0783-4144; 29. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Heininen, Lassi (2012), *Arctic Strategies and Policies: Inventory and Comparative Study*. Toinen painos. Islanti: The Northern Research Forum & Rovaniemi: The University of Lapland.

Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (2010), ”Arktisen alueen toinen tuleminen: yhteistyötä vai kilpajuoksua?”. *Kosmopolis* 40 (3): 35–50.

Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.) (2011), *Jäitä poltellessa: Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*. Tapri Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus Tutkimuksia No. 97. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Jensen, Leif Christian & Skedsmo, Pål Wilter (2010), “Approaching the North: Norwegian and Russian foreign policy discourses on the European Arctic”. *Polar Research* 29: 439-450. Blackwell Publishing Ltd.

Joona, Tanja & Koivurova, Timo & Shnorro, Reija (toim.) (2004), *Arctic Governance*. Juridica Lapponica, 0783-4144; 29. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Keskitalo, Carina (2004), ”The Arctic as an International Region – But for Whom?” Teoksessa Joona, Tanja & Koivurova, Timo & Shnorro, Reija (toim.), *Arctic Governance*, 2-26. Juridica Lapponica, 0783-4144; 29. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Krippendorff, Klaus (2004), *Content analysis: an introduction to its methodology*. Toinen painos. Thousand Oaks, California: Sage.

Laitinen, Kari (1999), *Turvallisuuden todellisuus ja problematiikka: tulkintoja uusista turvallisuuksista kylmän sodan jälkeen*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Numminen, Lotta (2011), ”Arktisen alueen muuttuva kansainvälinen yhteistyö”. Teoksessa Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.), *Jäitä poltellessa: Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*, 15-36. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Palosaari, Teemu (2011), ”CO2 ja A8+, Jäämerensulamisen kansainvälispoliittiset vaikutukset”. Teoksessa Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.), *Jäitä poltellessa: Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*, 81-106. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino Oy.

Petersen, Nikolaj (2009), ”The Arctic as a New Arena for Danish Foreign Policy: The Ilullisat Initiative and its implications”. Teoksessa Hvidt, Nanna & Mouritzen, Hans (toim.) *Danish Foreign Policy Yearbook 2009*, 35-78. Kööpenhamina: Danish Institute for International Studies, DIIS.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2009), *Laadullinen tutkimus ja Sisällönanalyysi*. Kuudes painos. Helsinki: Tammi.

Searle, John R. & Vanderveken, Daniel (1985), *Foundation of illocutionary logic*. Cambridge: Cambridge University Press.

Stritzel, Holger (2007), ”Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond”. *European Journal of International Relations* 13 (3): 357-383.

Tennberg, Monica (2004), ”Climate Change and Globalization in the Arctic: Compression of Time and Space?” Teoksessa Joonas, Tanja & Koivurova, Timo & Shnorro, Reija (toim.), *Arctic Governance*, 43–60. *Juridica Lapponica*, 0783-4144; 29. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Trenin, Dmitri (2010), ”The Arctic: A Front for Cooperation Not Competition”. Teoksessa Dmitri, Trenin & Baev, Pavel K. (toim.) *The Arctic: a view from Moscow*, 1-16. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.

Vuori, Juha (2011), *HOW TO DO SECURITY WITH WORDS: A Grammar of Securitisation in the People's Republic of China*. SER. B OSA – TOM. 336, HUMANIORA. Turku: Turun Yliopisto.

Wæver, Ole (1995), ”Securitization and Desecuritization”. Teoksessa Lipschutz, Ronnie D. (toim.), *On Security*, 46–86. New York: Columbia University Press.

William, Michael C. (2003), ”Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics”. *International Studies Quarterly* 47: 511-531.

Wilson-Rowe, Elana (2011), ”Russia’s Northern Policy: Balancing an ‘Open’ and ‘Closed’ North”. *Russian analytical Digest* 96: 2-5.

Åtland, Kristian (2008), ”Mikhail Gorbache, the Murmansk Initiative, and the Desecuritization of Interstate Relations in the Arctic”. *Cooperation and Conflict* 43: 290-311.

Julistukset, sopimukset ja poliittiset asiakirjat

ARPA (1990), Arctic Research and Policy Act of 1984 (amended 1990). Saatavissa <http://www.nsf.gov/od/opp/arctic/iarpc/arc_res_pol_act.jsp>, luettu 18.8.2012.

Department of Foreign Affairs and International Trade (2000), *The Northern Dimension of Canada’s Foreign Policy*.

The Foreign Policy Concept of the Russian Federation (2008). Saatavissa <<http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml>>, luettu 12.7.2008.

Ilulissatin julistus (2008), *The Ilulissat Declaration: Arctic Ocean Conference Ilulissat, Greenland, 27-29 May 2008*. Saatavissa <http://uk.nanoq.gl/Emner/News/News_from_Parliament/2008/05/~/_media/66562304FA464945BB621411BFFB6E12.ashx>, luettu 28.5.2008.

Kirkkoniemen julistust (1993), *I D E C L A R A T I O N COOPERATION IN THE BARENTS EUROARCTIC REGION CONFERENCE OF FOREIGN MINISTERS IN KIRKENES, 11.1.1993*. Saatavissa <http://www.barentsinfo.fi/beac/docs/459_doc_KirkenesDeclaration.pdf>, luettu 20.8.2012.

Maritime Doctrine of Russian Federation 2020 (2001). Saatavissa <http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Russian_Maritime_Policy_2020.pdf>, luettu 27.7.2001.

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2011), *The Nigh North: Visions and strategies*.

Ottawan julistus (1996), *Declaration on the Establishment of the Arctic Council: Joint Communique of the Governments of the Arctic Countries on the Establishment of the Arctic Council*. Canada, Ottawa: Arctic Council.

UNCLOS (1982), *United Nations Convention on the Law of the Sea*. Saatavissa <http://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf>, luettu 18.8.2012.

Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7/2010. Suomen arktinen strategia. Valtioneuvoston kanslia 5.7.2010. Helsinki: Yliopistopaino.

YK:n yleiskokouksen päätöslauselmat (1948), 217 (III) International Bill of Human Rights. 217 A (III). Saatavissa <<http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/introduction.aspx>>, luettu 23.8.2012.

YK:n yleiskokouksen päätöslauselmat (2005), 60/1. 2005 World Summit Outcome. A/RES/60/1. Saatavissa <<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>>, luettu 23.8.2012.

Puheet

Gorbachev, Mikhail (1987), *Mikhail Gorbachev's Speech in Murmansk at the Ceremonial meeting on the Occasion of the Presentation of the Order of Lenin and the Gold Star to the City of Murmansk*. 1.10.1987. Moskova: Novosti Press Agency, 23-31. Saatavissa <http://www.barentsinfo.fi/docs/Gorbachev_speech.pdf>, luettu 20.8.2012.

A5-valtioiden ministeriöiden internet-lähteet

Foreign Affairs and International Trade Canada (2009), *Timeline*. Saatavissa <<http://www.international.gc.ca/polar-polaire/ndfp-vnpe4.aspx?lang=en&view=d>>, luettu 16.3.2009.

Foreign Affairs and International Trade Canada (2010), *Arctic Ocean Foreign Ministers' Meeting*. Saatavissa <http://www.international.gc.ca/polar-polaire/arctic-meeting_reunion-arctique-2010_index.aspx?view=d>, luettu 16.4.2010.

Foreign Affairs and International Trade Canada (2011), *The Canadian International Centre for the Arctic Region*. Saatavissa <http://www.international.gc.ca/polar-polaire/Arctic-Centre-Arctique.aspx?lang=eng&view=d>, luettu 29.11.2011.

Foreign Affairs and International Trade Canada (2012), *Canada's Extended Continental Shelf*. Saatavissa <<http://www.international.gc.ca/continental/index.aspx?view=d>>, luettu 15.8.2012.

Ministry of Energy of the Russian Federation (2010), *Energy Strategy of Russia: For the Period up to 2030*. Energy Policy. Moscow: Institute of Energy Strategy, 1-172. Saatavissa <[www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://www.energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf)>, luettu 20.8.2012.

Møller, Per Stig (2008), *Conference in Ilulissat, Greenland: Landmark political declaration on the future of the Arctic*. Saatavissa <<http://fnnewyork.um.dk/en/statements/newsdisplaypage.aspx?newsid=3d153209-5740-4b81-ba8b-f89cd39ca4fc>>, luettu 3.6.2008.

Norwegian Ministry of Foreign Affairs (2007), *The Arctic Ocean – Meeting in Oslo*. Press release 17.10.2007, No.: 128/07. Saatavissa <<http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/press/news/2007/The-Arctic-Ocean--meeting-in-Oslo-.html?id=486239>>, luettu 17.10.2007.

Rasmussen, Rasmus Ole (2010), *Factsheet Denmark*. Kööpenhamina: The Ministry of Foreign Affairs of Denmark. Saatavissa <<http://um.dk/en/publications/factsheetdenmark/publicationdisplaypage/~//media/UM/English-site/Documents/Service-menu/Publications/Factsheets/web.ashx>>, luettu 20.8.2012.

Muut internet-lähteet

Arctic Council (2012a), *Permanent Participants*. Saatavissa <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanentparticipants>>, luettu 18.8.2012.

Arctic Council (2012b), *Arctic Strategies*. Saatavissa <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about/documents/category/12-arctic-strategies>>, luettu 20.8.2012.

Barents Euro-Arctic Council (2012), *Members of the Barents Euro-Arctic Council*. Saatavissa <http://www.beac.st/in_English/Barents_Euro-Arctic_Council/Introduction/Members.iw3>, luettu 20.8.2012.

Chivers, C.J. (2007), "Russians Plant Flag on the Arctic Seabed". *The New York Times*. Saatavissa <http://www.nytimes.com/2007/08/03/world/europe/03arctic.html?_r=2>, luettu 3.8.2007.

EALÁT (2012), *About EALÁT*. Saatavissa <http://icr.arcticportal.org/index.php?option=com_content&view=article&id=245&Itemid=86&lang=en>, luettu 18.8.2012.

Espersen, Lene (2011), *Denmark, Greenland and the Faroe Islands adopt new strategy for the Arctic*. Saatavissa <<http://um.dk/en/news/newsdisplaypage/?newsID=F721F2CB-AFF1-4CF7-A3E7-14FDA508690A>>, luettu 22.8.2011.

European Union: External Action (2012), *Northern Dimension*. Saatavissa <http://eeas.europa.eu/north_dim/index_en.htm>, luettu 20.8.2012.

Faroe Islands.com (2012), *Facts about the Faroe Islands*. Saatavissa <<http://www.faroeislands.com/default.aspx?pageid=9706§ionid=295>>, luettu 29.5.2012.

GeoPolitics in the North (2012), *Russian National Security Strategy*. Saatavissa <http://www.geopoliticsnorth.org/index.php?option=com_content&view=article&id=87:russian-national-security-strategy&catid=1:latest-news>, luettu 20.8.2012.

Gramling, Carolyn (2007), "Cold Wars: Russia claims Arctic lands". *Geotimes: Earth, Energy and Environment News*. Saatavissa <<http://www.agiweb.org/geotimes//aug07/article.html?id=WebExtra080107.html>>, luettu 1.8.2007.

Nanoq (2010a), *About Greenland: History*. Saatavissa <<http://uk.nanoq.gl/Emner/About.aspx>>, luettu 12.3.2010.

Nanoq (2010b), *Political life*. Saatavissa <<http://uk.nanoq.gl/emner/about/political.aspx>>, luettu 11.1.2010.

National Science Foundation (2012a), *Arctic Research and Policy*. Saatavissa <<http://www.nsf.gov/od/opp/arctic/rschpolc.jsp>>, luettu 18.8.2012.

National Science Foundation (2012b), Interagency Arctic Research Policy Committee (IARPC). Saatavissa <<http://www.nsf.gov/od/opp/arctic/iarpc/start.jsp>>, luettu 18.8.2012.

NATO (2011), *"We answered the call" - the end of Operation Unified Protector*. Saatavissa <http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_80435.htm>, luettu 31.10.2011.

Norden (2012a), *Pohjoismaiden ministerineuvosto: Jäsenmaat ja -alueet*. Saatavissa <<http://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-ministerineuvosto/tietoa-pohjoismaiden-ministerineuvostosta/jaesenmaat-ja-alueet>>, luettu 20.8.2012.

Norden (2012b), *Pohjoismaiden neuvosto: Tietoa Pohjoismaiden neuvostosta*. Saatavissa <<http://www.norden.org/fi/pohjoismaiden-neuvosto/tietoa-pohjoismaiden-neuvostosta>>, luettu 20.8.2012.

The Norwegian Barents Secretariat (2012), *Background*. Saatavissa <<http://www.barents.no/background.139578.en.html>>, luettu 20.8.2012.

Ragauskas, Rimvydas (2011), "Priorities of Russia's Arctic policy". *European Dialogue*. Saatavissa <<http://eurodialogue.org/energy-security/Priorities-of%20Russia-Arctic-policy>>, luettu 23.5.2011.

UNCLOS:n ratifiointi lista (2011), *Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 03 June 2011*. Saatavissa <http://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm#The%20United%20Nations%20Convention%20on%20the%20Law%20of%20the%20Sea>, luettu 3.6.2011.

US Arctic Research Commission (2012), *About USARC*. Saatavissa <<http://www.arctic.gov/about.html>>, luettu 18.8.2012.

Wallis, Diana (2007), "Flagging up the Issue". *The Guardian*. Saatavissa <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2007/aug/06/flagginguptheissue>>, luettu 6.8.2007.

Weiss, Thomas G. (2012), "The Case for a United Front on Crimes Against Humanity: Lesson from Libya". *America*. Saatavissa <http://www.americamagazine.org/content/article.cfm?article_id=13315>, luettu 19.3.2012.

YK: n lehdistötiedote (2001), *COMMISSION ON LIMITS OF CONTINENTAL SHELF RECEIVES ITS FIRST SUBMISSION: Russian Federation First To Move To Establish Outer Limits of Its Extended Continental Shelf*. Press Release SEA/1729. Saatavissa <<http://www.un.org/News/Press/docs/2001/sea1729.doc.htm>>, luettu 21.12.2001.